

KULTURNA BAŠTINA U PROGRAMIMA STRUKOVNIH ŠKOLA

Metodološki priručnik za nastavnike

INTEGRATING CULTURAL HERITAGE CONTENT IN VET
SCHOOL'S CURRICULA AS A FACTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT
AND STUDENT EMPLOYABILITY

IMPLEMENTACIJA SADRŽAJA KULTURNE BAŠTINE U KURIKULE PREDMETA STRUKOVNIH ŠKOLA KAO ČIMBENIK EKONOMSKOG RAZVOJA I ZAPOŠLJIVOSTI

Izdavač:

Komercijalno-trgovačka škola u Splitu

Za izdavača:

Ante Peruzović, prof.

Urednice:

Dr. sc. Hicela Ivon

Mr. Nansi Ivanišević

Recenzenti:

Dr. sc. Lucija Puljak

Prof. dr. sc. Ivo Rendić

Prof. dr. sc. Vladimir Čavrak

Lektorica:

Ivana Čagalj, prof.

Grafička priprema i tisk:

Redak

Fotografije na naslovnici:

Red. prof. dr. sc. Joško Belamarić

Ivo Pervan, umjetnički fotograf

Priručnik je tiskan u rujnu 2013.

Ovaj priručnik tiskan je uz potporu Europske unije. Sadržaj priručnika odgovornost je Komercijalno-trgovačke škole Split i ni u kom pogledu ne odražava stavove Europske unije. / This manual has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this manual are the sole responsibility of Commercial trade school Split and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

*Ovaj se projekt financira sredstvima Europske unije. / This project is financed by European Union.
The initial phase 21 09 2012 - 21 09 2013 of this project was supported by the European Union.*

<http://ec.europa.eu/world/>.

IPA-4 Modernizacija školskih kurikula u strukovnim školama
u skladu s promjenjivim potrebama tržišta rada/gospodarstva

**IMPLEMENTACIJA SADRŽAJA KULTURNE BAŠTINE
U KURIKULE PREDMETA STRUKOVNIH ŠKOLA KAO ČIMBENIK
EKONOMSKOG RAZVOJA I ZAPOŠLJIVOSTI**

**KULTURNA BAŠTINA U PROGRAMIMA
STRUKOVNIH ŠKOLA**

Metodološki priručnik za nastavnike

Split, 2013.

SADRŽAJ

UREDNIČKA RIJEČ.....	7
O projektu	9
Predgovor.....	11
IMPLEMENTACIJA SADRŽAJA KULTURNE BAŠTINE U KURIKULE NASTAVNIH PREDMETA.....	13
METODOLOGIJA UČENJA I POUČAVANJA.....	13
NASTAVNI PREDMET: POVIJEST.....	15
NASTAVNI PREDMET: HRVATSKI JEZIK.....	18
NASTAVNI PREDMET: STRANI JEZICI.....	20
NASTAVNI PREDMET: GEOGRAFIJA	22
NASTAVNI PREDMET: Informatika/računalstvo	24
NASTAVNI PREDMET: POSLOVNE KOMUNIKACIJE.....	29
NASTAVNI PREDMET: MARKETING	31
NASTAVNI PREDMET: PODUZETNIŠTVO.....	34
NASTAVNI PREDMET: POZNAVANJE ROBE	37
NASTAVNI PREDMET: STRUKOVNE VJEŽBE.....	39
TERENSKA NASTAVA NA OTOKU BRAČU	43
Tema: Brački kamen i kamenarstvo	44
Tema: Gastronomска baština Brača	46
Prilozi	48
KULTURNA BAŠTINA: DEFINICIJA I KATEGORIJE.....	48
Dr. sc. GORAN NIKŠIĆ	
KOVČEŽIĆ OPĆEG ZNANJA HRVATSKE MATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE.....	51
Red. prof. dr. sc. joško Belamarić	
IZVORI.....	75
PARTNERI I SUDIONICI	76
SUMMARY.....	82

UREDNIČKA RIJEČ

Projekt *Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti* rezultat je cjelogodišnjeg interdisciplinarnog rada nastavnika i stručnjaka iz različitih područja s ciljem inoviranja sadržaja i pristupa strukovnog školstva u Republici Hrvatskoj znanjima o kulturnoj baštini kao temeljnom potencijalu hrvatskog razvoja.

Cilj je Projekta pridonijeti što sustavnijem i cjelovitijem pristupu koji prepoznae imperative našeg vremena: stjecanje znanja kao odgovor na izazove globalizacije, ugroze identiteta, ekonomske krize, visoke stope nezaposlenosti. Napominjemo da glavna strateška odrednica hrvatskog razvoja, turizam, po mišljenju vodećih stručnjaka kao i putnika koji posjećuju različite dijelove Hrvatske, prepoznae njezine prirodne i kulturne znamenitosti kao temelj očuvanja identiteta i razvoja. Razvojem tih vrijednosti sudionici u ovom projektu žele pridonijeti isticanju bogatstva europske raznolikosti i zajedništva.

Tim okupljen u okviru Projekta proširen vanjskim članovima, istaknutim stručnjacima iz cijele Hrvatske, nastojao je objediniti dugogodišnja pojedinačna prethodna znanja te u radu s profesorima iz dviju strukovnih škola – Komercijalno-trgovačke škole u Splitu i Gospodarske škole u Varaždinu – inovirati postojeće kurikule strukovnih predmeta, odnosno, njihove sadržaje, način predavanja i atraktivnost materije. Cilj je, dakle, osvijestiti profesore i učenike o značaju znanja o kulturnoj baštini kao prednosti pri zapošljavanju u uslužnom sektoru te ostvariti dijalog među relevantnim institucijama iz kulture i gospodarstva koje će to znanje prihvati kao dodatnu vrijednost. To će zacijelo pridonijeti bogatstvu praktičnih, ali i teorijskih spoznaja složenih fenomena odgoja i obrazovanja te nužnosti rada u partnerstvu brojnih drugih područja.

Nadamo se da će ovaj napor opravdati uložen entuzijazam, trud, znanje i novac.

Zahvaljujemo svima na suradnji, posebice nastavnicima i predavačima, te pozivamo na daljnje razvijanje ovog pristupa jer je dobio potporu svih uključenih i informiranih o njegovim nakanama.

Urednice

O PROJEKTU

Komercijalno-trgovačka škola Split među prvima je prepoznala promjene na tržištu rada te potrebu za modernizacijom školskih kurikula. Stoga već niz godina ustrajemo na inoviranju pristupa odgoju i obrazovanju svojih učenika. Ovaj smo put u suradnji s ostalim partnerima, uz potporu Europske unije, započeli s projektom „Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti“.

Ukratko, cilj Projekta otpočetka jest osvijestiti i implementirati sadržaje kulturne baštine u programe strukovnih škola kao komparativnu prednost i zamašnjak ekonomskog razvoja. Konkretno rečeno, s usvojenim znanjem o kulturnoj baštini, upravo bi trgovci, vozači, djelatnici u *wellness* centrima, bolnicama, željeznicama, lukama i drugim uslužnim djelatnostima bili oni koji bi kroz neposredni kontakt utjecali na afirmaciju i razvoj svog grada i regije.

Sam Projekt realiziran je u partnerstvu s Gospodarskom školom iz Varaždina te Hrvatskom udrugom poslodavaca (HUP), Uredom državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji i udrugom Prokulturna Split. Sudionici projekta bili su profesori splitske i varaždinske škole koji su u suradnji s pedagoškim i drugim stručnjacima razvijali metodologiju i pripadajući priručnik koji upravo držite u rukama.

Ovaj metodološki priručnik distribuira se na adrese brojnih strukovnih škola u Hrvatskoj i predstavlja putokaz za obogaćivanje kurikula sadržajima iz područja kulturne baštine. Profesori općih i strukovnih predmeta moći će se koristiti primjerima iz Priručnika u implementaciji kulturne baštine vlastite regije u svoje kurikule, što će se svakako pozitivno odraziti na znanja učenika i njihovu priliku za budući osobni razvoj i zapošljavanje. Komercijalno-trgovačka škola Split i Gospodarska škola Varaždin već će od ove školske godine započeti primjenjivati školski program obogaćen sadržajima o kulturnoj baštini, nadajući se da će ga prepoznati i ostali.

Tijekom trajanja Projekta, profesori su se dodatno obrazovali na specijaliziranim radionicama koje su vodili eminentni stručnjaci iz područja kulturne baštine, informacijske i komunikacijske tehnologije, poduzetništva, marketinga, multikulturalizma i održivog razvoja. Stečeno znanje višestruko im je koristilo, osiguravajući pritom kontinuitet i održivost projekta u budućnosti.

Ostale projektne aktivnosti uključivale su, između ostalog, nabavu vrijedne informatičke opreme za potrebe škole te organizaciju ljetnog kampa za sudionike Projekta, uključujući i 25 učenika iz splitske i varaždinske škole. Na kampu održanom u Pučišćima na otoku Braču sudionici su imali priliku steći dodatna znanja na terenu te iskustveno učiti kako funkcioniraju sadržaji kulturne baštine u kontekstu ekonomskog razvoja specifične sredine. Tijekom terenske nastave učenici su uspjeli predstaviti stečeno znanje i kratke uratke potencijalnim poslodavcima stvarajući tako socijalnu mrežu i povećavajući svoje buduće prilike za zapošljavanje.

Ovaj projekt, dakle, predstavlja pionirski pothvat koji bi u budućnosti trebao postati nezaobilazno mjesto spajanja kulturne baštine kao jedne od najvjernijih odrednica identiteta i obrazovanja prilagođenog modernom tržištu rada.

Ante Peruzović, prof., voditelj Projekta, ravnatelj Komercijalno-trgovačke škole, Split

PREDGOVOR

Promišljanje međuodnosa baštinskog povjesno-kulturnog okružja u kontekstu odgoja, učenja i razvoja mladih ima smisla iz više razloga: ilustrira učinke kulturnih tradicija na odgoj i obrazovanje, ukazuje na potrebu za očuvanjem i obnovom kulturnih tradicija, pomaže razumijevanju sebe i svoga mesta u svijetu u kojem živimo, ukazuje na poželjnu jezgru zajedničkih univerzalnih vrijednosti koje valja njegovati kroz odgoj i učenje, ističe razvitak kojem su u središtu mladi kao budući promicatelji istinskih životnih, ljudskih, kulturnih vrijednosti. To je promišljanje nezamjenjivo i u razvitu prosuđivanja, koje potiče duboko razumijevanje prošlih događaja da bismo se bolje snašli u sadašnjosti, ali i bolje prosudivali za „solidarnu“ sutrašnjicu. Ambicija odgoja i obrazovanja na kulturnim vrijednostima baštinskog okružja trebala bi učenike učiniti svjesnima svojih korijena kao referentnih točaka, koje bi im omogućile odrediti njihovo mjesto u svijetu, ali bi ih ujedno trebalo poučiti poštovanju prema drugim kulturama. Jer, „poznavanje drugih kultura vodi nas do svijesti o jedinstvenosti vlastite kulture, ali i do svijesti o nasljeđu zajedničkom cijelom čovječanstvu“ (Nanzhao, 1998: 53). U odnosu na europsku dimenziju u obrazovanju, potrebno je njegovati univerzalne vrijednosti za globalnu etiku: svijest o ljudskim pravima u sprezi s osjećajem društvenih odgovornosti, razumijevanje i tolerancija kulturnih razlika i pluralizma, duh skrbnosti, suradnički duh, poduzetnički duh, kreativnost, otvorenost prema promjeni, osjećaj obveze prema zaštiti okoliša i održivu razvitku. Razvitak koji ima za cilj „puni procvat ljudskih potencijala širom svijeta“ krajnji je cilj i obrazovanja i kulture. Obrazovanje se stoga mora isticati kao „životna sila razvoja“, a kultura i kao važno sredstvo i kao sastavnica toga razvoja, koji obuhvaća gospodarske, političke, društvene, ljudske, okolišne i kulturne dimenzije.

Približiti učeniku sadržaje baštine znači učiniti ih za njega konkretnim, vidljivim u perspektivi njegove procjene da ih može „osvojiti“ i „prisvojiti“, učiniti vlastitim „posjedom po kojem će se sigurno kretati“. Nije cilj informirati, upoznati učenike sa sadržajima (vrijednostima) baštine, već im pružiti priliku da svoje doživljaje i znanje o baštini osvješćuju različitim pristupima učenju, različitim izvorima učenja – od osoba, knjiga, posjeta, izleta, multimedijiskih izvora i sl., da bi stečeno znanje mogli „otvoreno“ razmjenjivati s vršnjacima i nastavnicima u školi i stručnjacima izvan škole te ga sagledati u perspektivi vlastita profesionalnog razvoja.

Riječju, učenicima treba razvijati svijest da o njihovu ponašanju ovise događanja u njihovoju kući i razredu, odnosno, da na željenoj budućnosti treba „raditi“ i aktivno sudjelovati u njezinu kreiranju tijekom odrastanja, a ne pasivno čekati da se ona „dogodi“.

Konačno, bogaćenjem nastavnih kurikula baštinskim sadržajima, potaknut će se i naša dublja promišljanja o odgoju i obrazovanju u čijem je središtu osobnost učenika i razvoj njegovih sposobnosti autonomije, slobode i kreativnosti - odgojnih ciljeva kojima težimo. Poticanjem razvoja tih kompetencija kod učenika tijekom procesa obrazovanja brinemo se o baštini koju smo naslijedili kao i o onoj koja će postati dio civilizacije sutrašnjice.

Povećati kod učenika strukovnih (i drugih) škola svjesnost o važnosti kulturne baštine za osobni, lokalni i ekonomski rast znači najprije postojeće nastavne programe obogatiti novim sadržajima o kulturnoj baštini, odnosno, osvijestiti i obogatiti učenikova znanja o sljedećem:

- pojmu baštine, svjetskoj i nacionalnoj baštini. Pri tome se polazi od istraživanja i proučavanja i kulturne i prirodne baštine svoga zavičaja, kao temelja osobnog identiteta, kako bi učenici ne samo bolje upoznali i razumjeli baštinu, već prema njoj razvijali pozitivne emocije i poželjne vrijednosne stavove. Time se stvaraju kognitivne i afektivne pretpostavke nužne za prihvatljiv odnos i održivo gospodarenje prirodnom i kulturnom baštinom u budućnosti.
- identitetu drugih kultura, njihovim vrijednostima i posebnostima, na što nas navode znanja o interkulturnizmu i multikulturalizmu. Koliko god je korisno znanje o vlastitoj baštini prenijeti drugima, toliko je važno upoznati baštinu drugih regija i zemalja. Treba biti zastupljena europska dimenzija obrazovanja – osposobljavanje za suživot u europskom kontekstu te interkulturnizam – razumijevanje i prihvaćanje kulturnih razlika da bi se smanjila neravnopravnost i predrasude prema pripadnicima drugih kultura;
- poduzetništvu kao nužnom stepenicom u valorizaciji baštine, osobito kroz turizam kao mogući izvor gospodarskog blagostanja i izbora vlastitog zanimanja i zapošljavanja. Naglasak je, dakle, na elementima koji čine lokalni i nacionalni identitet, i prepoznavanje mogućnosti za razvoj poduzetničkih aktivnosti koje bi poštivale ovaj identitet.

- primjeni marketinga i marketinških strategija u kulturnoj baštini, pri čemu je preporuka proučiti mogućnosti boljeg korištenja lokalnih prirodnih resursa (drvo, kamen, vuna, masline, itd.) kao elemente izgradnje brenda.
- ljudskim i materijalnim potencijalima kulturne baštine u duhu održivog razvijanja. Upoznavši svoj zavičaj i njegove karakteristike, učenici uočavaju i svoje komparativne prednosti. Na taj se način pripremaju za stvarni život i mogućnost samoostvarivanja u aktivnostima u kojima dolaze do izražaja zavičajne posebnosti. To učenike može učiniti konkurentnima u širem društvenom okruženju;
- primjeni suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija u istraživanju i kreiranju kulturne baštine. Novi mediji i nova obrazovna sredina ne uvjetuju samo promjene u načinu stjecanja učenikovih znanja, već uvjetuju i velike promjene u glavnim ulogama nastavnika: oni više nisu samo poučavatelji ili prezentatori informacija, već preuzimaju uloge stručnjaka za upravljanje učenjem, razrednom socijalnom zajednicom ili dizajniranjem medija i prostora za učenje.

Aktivno sudjelovanje i doprinos nastavnika, stručnjaka iz kulture, znanosti, gospodarstva te pedagoških stručnjaka u razvoju ovog projekta čiji je rezultat i ovaj priručnik, zasigurno će pridonijeti razvoju regionalnih i nacionalnih materijala koji podržavaju obrazovanje o kulturnoj baštini u školama. Treba imati na umu da ovaj napor za razvoj kurikula u strukovnim školama predstavlja stalni napor koji iziskuje dalje istraživanje, testiranje i vrednovanje.

IMPLEMENTACIJA SADRŽAJA KULTURNE BAŠTINE U KURIKULE NASTAVNIH PREDMETA

METODOLOGIJA UČENJA I POUČAVANJA

Kulturna baština pokriva gotovo sve akademske discipline i značajna je u gotovo svim aspektima života (osobnom, profesionalnom, na razini zajednice). Imajući u vidu taj široki utjecaj kulturne baštine – s jedne strane, na bolje razumijevanje vlastitog identiteta, poštivanje različitosti, jačanje osjećaja za zajednicu te, s druge strane, na održivi lokalni razvoj i osobno napredovanje, što valorizacija kulturne baštine omogućava – možemo zaključiti da poučavanje o kulturnoj baštini zahtjeva suvremeni obrazovni pristup.

Tijekom Projekta nastavnicima se pružala stalna podrška u smislu dubljeg upoznavanja različitih elemenata baštine, ali i pedagoških načina (strategija) da bi te sadržaje mogli na najbolji mogući način približiti svojim učenicima. Metodičko-didaktički koncept učenja i poučavanja koji smo prihvatili za ostvarenje ovih važnih zadataka temelji se na filozofiji i metodologiji međunarodnog projekta „Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje“ (*Reading and Writing for Critical Thinking, RWCT*) koji je u Hrvatskoj provodio Forum za slobodu odgoja u Zagrebu. Projekt poučava nastavnike metodama koje učenicima pomažu misliti, preuzimati odgovornost za vlastito učenje, aktivno slušati, razumijevati logiku argumenata, učiti u suradnji s drugima te stići naviku za učenje tijekom cijelog života. Pošlazi se od promijenjene paradigme u poučavanju, odnosno, od pristupa usmjerjenog na oblikovanje iskustva učenika tako što su se provjerila učenikova predznanja na kojima se zatim podiže nova konstrukcija značenja onoga što uči. Nastavnik je ponajprije usmјeren na prepoznavanje i uklanjanje prepreka tijekom procesa učenja, tj. davanje pomoći u postizanju učenikova razumijevanja. To znači da je – pored sadržaja poučavanja o kulturnoj baštini, odnosno, učenja pojmove, činjenica i njihovih odnosa u tom području, s aspekta ciljeva konkretnog nastavnog predmeta – važno imati na umu koliko će učenik razumjeti smisao toga što uči te u kojoj će mjeri znati naučeno primjenjivati u novim situacijama. Krajnji proizvod takvog pristupa poučavanju jest stručnjak koji može ostvariti prijenos znanja i vještina iz učionice u realnu radnu okolinu. To je osoba koja uz dobro strukturiranu bazu znanja posjeduje generičke vještine koje očekuju poslodavci – osoba sposobna za formuliranje i rješavanje problema, skloni kritičkom i kreativnom razmišljanju, spremna na kontinuirano usavršavanje i razvoj svoje profesionalne uloge.

Ukratko, takav pristup poučavanju podrazumijeva:

- učeničko aktivno istraživanje,
- povezivanje učenja s osobnim iskustvom,
- uspješno rješavanje problema,
- razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja te
- suradničko i iskustveno učenje.

Da bi se u tome uspjelo, metodički koncept svake nastavne cjeline, odnosno jedinice, čiji se sadržaji odnose na kulturnu baštinu, postavljen je pomoću ERR modela poučavanja i učenja (evokacija, razumijevanje značenja i refleksija). Koraci poučavanja prema tom modelu jesu: **razmisli – razmijeniti mišljenje; učiniti – razgovarati; stvarati – prezentirati; saznati više; samovrednovanje učenika**. Taj pristup učenju i poučavanju (o kulturnoj baštini):

- uvodi učenike u temu jedinice na način koji potiče njihovu motivaciju i pomaže im shvatiti svrhu učenja,
- omogućuje učenicima aktivno istraživanje i razumijevanje sadržaja koji se predaje u interaktivnom obliku,
- potiče učenike na razmišljanje i raspravu o onom što su čuli i naučili te na primjenu naučenog u praksi.

Za razliku od klasične uloge nastavnika u školi, nastavnik u ovom programu odgovoran je za to da učenici razviju svoju zmatiželju i pitaju sve ono što se inače ne bi usudili ili dobili priliku u klasičnoj školi. Stoga je potrebno stvoriti pedagoško okružje u kojem će biti zabavno i korisno učiti jedan od drugoga kao i iz svih dostupnih izvora (ovog priručnika, interneta, vježbi, vlastitih radova), te okružje u kojоj će vladati sloboda mišljenja i zaključivanja. Trajni je zadatak nastavnika da potiče razvoj poduzetničkih osobina i nekih od ključnih

vještina za buduće zaposlenje kroz interaktivni i praktičan rad. Uloga učenika tijekom učenja jest da budu tolerantni jedni prema drugima i prema nastavniku, znatiželjni, aktivni i zainteresirani za nove stvari. Budući da obrazovanje za kulturnu baštinu uključuje i usvajanje i djelovanje, suradničko i iskustveno učenje pokazalo se najkorisnijim za upoznavanje učenika sa zaštitom kulturne baštine i za poticanje na aktivno sudjelovanje u cjeloživotnom procesu očuvanja i razvoja kulturne baštine.

U tekstu koji slijedi navodimo sadržaje kulturne baštine koje su nastavnici implementirali u nastavne cjeline predmeta koji predaju te primjere razrade nastavnih jedinica po predmetima. Nastavne jedinice razrađene su prema etapama spomenutog modela poučavanja (evokacija - razumijevanje značenja - refleksija), gdje svaka etapa ima niz nastavnih metoda ili strategija. Predloženi primjeri razrade nastavnih jedinica nisu recept već samo poticaj kako bi se moglo pristupiti poučavanju i učenju. Također, broj sati za inovirane sadržaje nastavnih jedinica sloboden je izbor nastavnika u okviru dozvoljenih 20% širenja programa predmeta. Uključeni predmeti su: povijest, hrvatski jezik, strani jezici, geografija, informatika/računalstvo, poslovne komunikacije, marketing, poduzetništvo, poznavanje robe i strukovne vježbe.

NASTAVNI PREDMET: POVIJEST

Nastava iz predmeta Povijest izvrsna je prilika da se učenike upozna s kulturnom baštinom i da ih se usmjeri kako se prema njoj treba odnositi. Ipak, sadržaji koji se uče na nastavi povijesti obuhvaćaju uglavnom političku povijest, dok se ostale povijesne kategorije spominju nedostatno. Kulturna povijest u udžbenicima povijesti svedena je uglavnom na jednu nastavnu jedinicu na kraju pojedine nastavne cjeline, gdje se tada govori o najpoznatijim kulturnim sadržajima pojedinog razdoblja, stoga čemo pokušati dati nekoliko prijedloga kako se u sklopu nastave povijesti mogu povećati znanja o kulturnoj baštini.

Nastava povijesti u srednjim strukovnim školama odvija se kroz prvi razred kod trogodišnjih smjerova te kroz prva dva razreda u četverogodišnjem smjeru.

Poseban naglasak unutar obrade nastavnog gradiva treba staviti na zavičajnu baštinu ukazujući na njezin značaj u kontekstu osobnog identiteta i razvoja kao i mogućnosti gospodarskog i društvenog razvoja zajednice.

Odgojno-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- upoznavanje uloge baštine kao identitetske koncepcije koja obilježava, prožima i osmišljava život pojedinca u zajednici
- osposobljavanje za istraživanje baštinskih vrednota u okruženju posjetima i multimedijskim sredstvima
- prepoznavanje lokalne baštine u kontekstu hrvatske, europske i svjetske baštine
- upoznavanje važnosti Konvencije o svjetskoj baštini
- stjecanje znanja o klasificiranju s obzirom na vrste i kategorije baštine
- stjecanje znanja o zaštiti i očuvanju baštine, njezinu unapređenju i prevenciji štetnih utjecaja
- stjecanje znanja o baštini za uspješno komuniciranje u kontekstu turizma, odnosno, gospodarstva u cijelosti
- osposobljavanje za suradno učenje i timski rad.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- osviještenost o postajanju i vrijednosti baštine uopće
- spoznaja baštinskih vrednota u lokalnom i nacionalnom okruženju
- spoznaja načina valorizacije i zaštite baštine
- znanje o važnosti Konvencije za zaštitu i očuvanje baštine
- pozitivan stav prema institucijama kulture
- navika posjećivanja kulturnih institucija i komuniciranja s njihovim predstavnicima
- razumijevanje mogućnosti uključenja baštine u gospodarski rast
- unapređivanje profesionalnog razvoja pojedinca.

INOVIRANJE SADRŽAJA NASTAVNOG PROGRAMA

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Prapovijest i antika na tlu Hrvatske (doba Grka i Rimljana), (1. razred)	Dioklecijanova palača – informativno.	<ul style="list-style-type: none"> - razlozi, vrijeme i način gradnje Dioklecijanove palače - znanja o kategorijama i vrstama baštine - promjene kroz povijest – od Palače do Grada - UNESCO-ova Konvencija - Popis zaštićenih dobara
Hrvatska u razvijenom i kasnom srednjem vijeku / Hrvatska kultura 12. – 16. st.	Romanički grad Trogir – informativno.	<ul style="list-style-type: none"> - romanička arhitektura grada, stambene kuće, katedrala, crkve, zvonik, Radovanov portal
Hrvatska u razvijenom i kasnom srednjem vijeku i ranom novom vijeku /	Stvaranje personalne unije s Madarima, društveno-politička previranja, borbe za vlast.	<ul style="list-style-type: none"> - dvorci i utvrde Hrvatskog zagorja - gastronomija srednjeg vijeka, nematerijalna baština

Hrvatska u ranom novom vijeku / Ratovi za oslobođenje od Turaka	Početak 18. st. oslobođenje od Turaka.	- povjesno-tradicijski aspekt sinjske Alke, turski utjecaj na tradiciju Hrvatske, sagledavanje sinjske Alke u turističke svrhe, običaji i tradicija kraja u kojem učenici žive, zavičajni napjevi i u drugim krajevima Hrvatske
2. svjetski rat / Nezavisna država Hrvatska	Društveno-političko stanje.	-multikulturalizam - razgovor o Židovima u vlastitom gradu

Povezanost s drugim predmetima: povezanost sa svim nastavnim predmetima s obzirom na sadržaj obrade: hrvatski jezik, geografija, informatika/računalstvo, povijest umjetnosti, marketing, poduzetništvo, poslovne komunikacije.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: **Prapovijest i antika na tlu Hrvatske (doba Grka i Rimljana).**

Nastavna jedinica: **Dioklecijanova palača.**

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Razmisli i popiši nazive kulturno-povijesnih spomenika koje poznaješ u svom mjestu/gradu. Koje si kulturno-povijesne spomenike posjetila/posjetio u svom mjestu/gradu?

Izaberi jedan kulturno-povijesni spomenik u svom mjestu/gradu i istraži više o tom dobru putem interneta. Napiši kratku informaciju o tom spomeniku.

Dioklecijanova palača nalazi se na UNESCO-ovu Popisu. Razmisli i zapiši sve što znaš o Dioklecijanovoj palači (gdje se nalazi, izgled, funkcija...) i razmijeni znanje s učenikom s kojim sjediš u klupi.

Razmisli o tome jesu li spomenici u tvom gradu/mjestu ugroženi. Razmijeni mišljenje s ostalima o tome koji su načini zaštite tih spomenika.

UČINITI, RAZGOVARATI

Pročitaj tekst uz bilježenje oznaka na marginama teksta:(+) razumljivo, (–) nejasno, upitno (?).

Međunarodni komitet za svjetsku kulturnu i prirodnu baštinu propisao je kriterije za upis kulturnih dobara u spisak svjetske baštine. Svako kulturno dobro koje se uzima u obzir za taj spisak mora udovoljiti barem jednom od ovih kriterija:

- da predstavlja jedinstveno umjetničko ili estetsko ostvarenje i da bude remek-djelo čovjekova stvaralačkog duha;
- da ima utjecaj na znatan daljnji razvoj graditeljstva i umjetnosti;
- da bude jedinstvena ili izuzetno rijetka starina;
- da je karakteristično za određeni tip strukture koji znači najveći domet u kulturno-umjetničkom i znanstvenom području;
- da je vezano uz događaje ili ličnosti velikoga povijesnog značenja.

U svim tim slučajevima kulturno dobro mora biti autentično i imati određeni stupanj sačuvanosti, a također i jasnu prostornu određenost područja, znanstvenu i tehničku dokumentaciju kao i potrebne uvjete za njegovu zaštitu. Splitska povijesna jezgra s Dioklecijanovom palačom ispunjava sve te uvjete, pa je s pravom uvrštena u svjetsku baštinu. Izvor: Marasović, T. (1994), Dioklecijanova palača - svjetska kulturna baština, Split, str. 5.

Razmijeni tekst s insert-oznakama s učenikom s kojim sjediš u klupi.

Razmisli o spomenicima nematerijalne baštine u svom okruženju i procijeni koji bi se od njih mogao jednog dana naći na UNESCO-ovu Popisu. Razmijeni mišljenje s učenikom s kojim sjediš u klupi.

Obraditi po skupinama od pet do šest učenika sljedeće teme: Dioklecijanova palača u kasnoj antici; Rano-srednjovjekovna stambena arhitektura u Dioklecijanovoj palači, Srednjovjekovne crkvice u Palači; Život u Palači danas. Informacije o temi istražiti putem interneta i literature iz školske knjižnice (enciklopedije, monografije, vodiči, katalozi).

Dopuni svoje bilješke iz koraka *Razmisli, razmijeni mišljenje* novim informacijama i spoznajama o temi.

Razgovaraj o konceptu predstavljanja svih obrađenih tema s ostalima.

STVARATI, PREZENTIRATI

Predstavljanje obrađene teme predavanjem i prezentacijom korištenjem IKT-a. Spojiti obrađene teme u jednu cjelinu i prezentirati je na *webu* škole i *webu* Muzeja grada Splita. S Muzejom grada Splita dogovoriti se o mogućoj suradnji za tiskanje i distribuciju brošure o Palači namijenjenoj tvojim vršnjacima u drugim školama.

Izabrati fotografije iz prezentacije vezane uz prethodno obrađene teme, ili fotografirati uživo. Obraditi fotografije računalskim alatima kao elektronske razglednice i poslati ih odabranoj školi iz inozemstva.

SAZNATI VIŠE

Istražiti na *webu* Muzeja grada Splita koje su važne osobe za hrvatsku kulturu vezane uz Dioklecijanovu palaču i Split.

Anketirati učenike završnog razreda dviju srednjih škola u mjestu/gradu o tome jesu li posjetili i jedno kulturno dobro u Hrvatskoj upisano na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Grupno samoprocjenjivanje ponašanja tijekom rada na obradi tema:

- svi su članovi grupe sudjelovali u radu (DA NE)
- prijedlozi i komentari međusobno su se uvažavali (DA NE)
- nije se skretalo s teme (DA NE).

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Ocenjivanje grupnih uradaka na izabranoj temi ocjenama od 2 do 5.

Priprema za posjet muzeju ili kulturnom dobru

PRIJE POSJETA: Odredite cilj svoga posjeta s obzirom na nastavni plan i program. Ako je moguće, povežite više predmeta s posjetom kako bi istu temu mogli obraditi s više aspekata.

- Provjerite radno vrijeme muzeja ili kulturnog dobra i mogućnosti rezervacije posebnog termina za posjet kako biste izbjegli gužvu. Provjerite koji su sve sadržaji i usluge dostupni u muzeju ili kulturnom dobru kako bi posjet bio što ugodniji i uspješniji.
- Doznajte postoji li osoba zadužena za edukaciju i rad s posjetiteljima koja će vam pomoći u radu s učenicima tijekom posjeta.
- Upoznajte djecu s planom posjeta, konkretnom temom koja se obrađuje i novim pojmovima s kojima će se susresti.
- Provjerite njihovo predznanje o tome i razgovarajte o njihovim predodžbama o posjetu.
- Zadajte konkretne zadatke za svakog učenika (ili skupine učenike) koji će se obaviti tijekom posjeta (fotografiranje, bilježenje, crtanje, intervjuiranje...).

ZA VRIJEME POSJETA: Tijekom cijelog posjeta surađujte sa stručnom osobom u muzeju ili kulturnom dobru. Vaša angažiranost za vrijeme posjeta dobar je primjer koji ohrabruje učenike da i oni budu što aktivniji tijekom posjeta.

- Potaknite učenike da promatraju, uočavaju, postavljaju pitanja i povezuju nova saznanja s već poznatim pojmovima.
- Zabavite se zajedno s učenicima!

NAKON POSJETA

Po završetku posjeta razgovarajte s učenicima o njihovim i svojim dojmovima – jesu li zadovoljni, što im je bilo najzanimljivije, bi li ponovno posjetili muzej ili kulturno dobro i zašto.

- Zamolite ih da popišu pozitivne i negativne strane posjete (T-tablica). zajedno analizirajte napisano. Zajedno s učenicima dogovorite način na koji ćete predstaviti rad proizašao iz zadataka koje su dobili prije posjeta (izložba fotografija, poster, pisani rad, prezentacija na web-stranici škole...).
- Upoznajte roditelje s rezultatima vašeg posjeta i potaknite ih da sami organiziraju obiteljski posjet nekom muzeju ili kulturnom dobru u okolini.

NASTAVNI PREDMET: HRVATSKI JEZIK

Jedan od najbitnijih općeobrazovnih školskih predmeta zasigurno je Hrvatski jezik. Dobro poznавanje hrvatskoga jezika ne samo da određuje stupanj pismenosti kod učenika, već i upućuje na bogatstvo kulturnog naslijeda. Baština kao dio jednoga identiteta, naslijeda, koje se iz bliže ili dalje prošlosti sačuvalo do današnjih dana, odraz je lokalne ili regionalne razvijenosti.

Kulturna baština važan je dio naše svakodnevice, a osobito je važna kroatistima, jer predstavlja *hrvatski brend*, upravo kao i hrvatski jezik, koji je prepoznat i izvan granica Republike.

Predstavljanje kulturnih načela, bogatstva i vrijednosti na materinjem jeziku odraz je visoke razvijenosti svijesti o zaštiti svojega.

Pazeći i čuvajući sva kulturna dobra i bogatstva, koja smo naslijedili od predaka u čežnji da ih očuvamo za buduće naraštaje, nismo ni svjesni da je jedno od najvećih kulturnih blaga upravo hrvatski jezik. Zbog toga učenike treba dodatno poticati, ali i osposobiti da se izražavaju pravilno i književno, jer time zaštićujemo i produžujemo vijek trajanja najvrjednijem hrvatskom brandu, a to je *jezik*.

Potaknuti hrvatskim bogatstvima, kojih je napretek, inspirirani smo sve većim svakodnevnim radom na poticanju učenika za očuvanjem materijalne i nematerijalne baštine, i jezikom koji je najveće bogatstvo hrvatske nematerijalne baštine.

Odgjono-obrazovni ciljevi implementiranih/ inoviranih sadržaja:

- prepoznati hrvatski jezik kao nematerijalnu kulturnu baštinu
- osvijestiti bogatstvo jezične baštine (različitih zavičajnih govora) te potrebu njihova njegovanja
- osvijestiti potrebu očuvanja vlastitoga govora kao dijela osobnog i kulturnog identiteta.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- osvještenost o postojanju i vrijednosti hrvatske jezične baštine
- osvještenost i prepoznavanje različitih hrvatskih jezika (dijelekata) u odnosu na standardni
- stvaralačko izražavanje (usmeno i pisano) na zavičajnom i drugim hrvatskim jezicima
- povezati jezične sadržaje sa životom i steći trajna znanja.

INOVIRANJE SADRŽAJA NASTAVNOG PROGRAMA

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Hrvatski realizam	Ante Kovačić: <i>U registraturi</i>	tradicionalne dječe igre i brojalice, izražavanje na kajkavskom jeziku
Hrvatska renesansa	Petar Hektorović: <i>Ribarenje i ribarsko prigovaranje</i>	nazivi tradicionalnih alata i dijelova brodova, izražavanje na čakavskom jeziku
	Marko Marulić: <i>Judita</i>	hrvatska čakavština, rječnik splitskog govora
Druga moderna u hrvatskoj književnosti	Ivan Slamnig: „Barbara“	tradicionalna falkuša
Hrvatska književnost u drugom razdoblju (1929. –1952.)	Dragutin Tadijanović: „Dugo u noć, u zimsku bijelu noć“	hrvatske tradicijske tkalačke vještine
	Ivan Goran Kovačić: „Moj grob“	povijesni kontekst Kovačićeva stvaralaštva (multikulturalnost)
	Augustin Ujević	identitet Ujevića kao hrvatskog pjesnika
	Ivo Andrić: <i>Prokleta avlja</i>	politička pozadina i značenje Golog otoka

Povezanost s drugim predmetima: povijest, geografija, vjerouauk, etika, strani jezici, poslovno komuniciranje, marketing, poduzetništvo, informatika/računalstvo, strukovne vježbe.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: **Hrvatski realizam**

Nastavna jedinica: **Ante Kovačić: *U registraturi*, Petar Hektorović: *Ribarenje i ribarsko prigovaranje*.**

SAMOSTALNO RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Slobodno piši riječi koje ti padnu na pamet na svom zavičajnom govoru. Piši dok ne iscrpiš sve svoje mogućnosti. Razmijeni popis riječi s učenikom iz klupe te zajedno sažmite svoje popise riječi u jedan popis.

Povuci okomitu crtu posred praznog lista papira, te s lijeve strane prepiši desetak riječi s popisa. S desne strane lista, riječ s lijeve strane pokušaj zamijeniti standardnom inačicom. Riječi koje nemaju izravne zamjene opisno zamijeni.

Koje razlike uočavamo među zapisanim riječima (u naglasku, u glasovnom sustavu, različite riječi za imenovanje istih stvari i pojava)? Zaključak: standardni jezik, dijalekt, zavičajni govor.

UČINITI, RAZGOVARATI

Podijeliti učenike u dvije velike skupine. Jedna skupina istražuje riječi – nazive tradicionalnih igara i brojalica na kajkavskom iz romana Ante Kovačića *U registraturi*. Druga skupina istražuje riječi – nazive tradicionalnih ribarskih alata i dijelova broda na čakavskom iz romana Petra Hektorovića *Ribarenje i ribarsko prigovaranje*. Učenici svake skupine obrađuju tekst uz bilježenje oznaka na marginama teksta: (+) poznato; (-) nepoznato; (?) nije jasno, upitno.

Na isti način kao i prethodno, na lijevu stranu lista popisati riječi na kajkavskom i čakavskom, a na desnu stranu lista zamjenu tih riječi standardnom inačicom. Riječi koje nemaju izravne zamjene pokušati opisno zamijeniti.

Razmijeniti popise riječi između učenika: učenik iz skupine koja je obrađivala riječi na kajkavskom narječju objašnjava riječi učeniku iz skupine koja je obrađivala riječi na čakavskom, i obratno.

STVARATI, PREZENTIRATI

Rad u četirima manjim skupinama (dvije velike skupine dijele se na dvije manje). Izrada rječnika naziva tradicionalnih igara i brojalica (na kajkavskom) i naziva tradicionalnih alata i dijelova broda (na čakavskom) uz zamjenu riječi standardnim jezikom ili opisnim zamjenama. Rječnik dopunjaju uz slike koje su pronađene na internetu.

Predstaviti rječnike školskoj i gradskoj/mjesnoj knjižnici, te etnografskom muzeju u svom ili drugom gradu/mjestu putem društvene mreže (Facebook).

Intervjuirati roditelje i starije osobe o igrama i brojalicama kojih su se igrali u djetinjstvu (naziv igre i način kako su se igrali). O tome napisati tekst u obliku novinskog priloga i ponuditi ga jednoj od lokalnih tiskovina.

Napisati scenarij za kolaž-igrokaz: igre moga djetinjstva i igre roditelja i starijih osoba koje se intervjuiralo. Izraditi plakat o igrokazu i postaviti ga na web-stranicu škole i društvenu mrežu (Facebook).

Napisati pismo ponude za javnu izvedbu igrokaza: kazalištu za mlade, dječjem vrtiću, domu za starije osobe.

SAZNATI VIŠE

Istražiti preko interneta o igrama i igračkama djece iz neke od nerazvijenih zemalja u Europi ili svijetu te igrama i igračkama djece iz jedne visoko razvijene zemlje u Europi ili svijetu.

Istražiti preko interneta: na koji način se love kitovi, kojim se ribarskim materijalom love te što se sve radi da bi ih se zaštitilo.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Slobodnim izražavanjem (olujom ideja) ili „bacanjem olovke u krug“ svaki učenik izražava svoje mišljenje o osjećajima koje je imao tijekom učenja.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Ocjenvivanje zalaganja učenika tijekom učenja: nedovoljno, dobro, veoma dobro.

NASTAVNI PREDMET: STRANI JEZICI

Učeći strani jezik, stječemo raznorodna znanja o zemlji čiji se jezik uči, o narodu, njegovu nositelju, katkad o putu njegova širenja kroz povijest. Da bi se mogla ostvariti istinska komunikacija s pripadnicima nekog drugog govornog područja, važno je osvijestiti širinu i posebnosti kulture društva kojoj pripada, kao i činjenicu da je upravo jezik produkt razvoja te kulture i njezin najizravniji pokazatelj. Jezična komunikacija pokriva sve oblasti ljudske djelatnosti i postojanja. Kurikuli učenja stranog jezika, bez obzira na to o kojem je jeziku riječ, približavaju jedan ili više drugih identiteta, kultura, zemljopisnih okruženja ili navika i običaja u svakodnevnom životu. Kao takav, strani jezik predstavlja ključ koji otvara vrata te kulture, ali i komunikacije s „vlastitom“. Pomoći učenicima da ih istovremeno osvješćuju i stavljuju u suodnos značajan je doprinos životu u globalnom i multikulturalnom svijetu koji se zalaže za očuvanje pojedinačnih, lokalnih i regionalnih do nacionalnih identiteta, kao i poštivanje drugog i očuvanje „bogatstva različitosti“. Osim duhovne dimenzije, svijet gospodarstva u kulturnim, posebno baštinskim, vrednotama prepoznaje razvojnu priliku i potencijal. Prostor je to novih poduzetničkih ostvarenja, a time i zapošljavanja pa i samozapošljavanja koje predstavlja jedan od ciljeva današnjice.

Odgjono-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- znati na stranom jeziku opisati dobra koja su na listi UNESCO-ovih dobara
- upoznati baštinu i identitet zemalja čiji strani jezik učenik uči
- razumijevanje kulturne povezanosti među zemljama preko tema (uočiti u tekstu na stranom jeziku iste situacije i prepoznati ih u vlastitome životu i sredini)
- osvijestiti o kulturnim dodirima među zemljama
- znati objasniti na stranom jeziku gdje se nalaze muzeji, galerije, kulturne zbirke, spomenički objekti, povjesni objekti, običaji, nošnje, kao i koji su njihovi sadržaji.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- pozitivan stav prema stranim kulturama i baštinskim vrednotama, prepoznavanje vrijednosti kulture stranog jezika i izgradnja pozitivnog stava prema njoj
- osvještenost značaja stranih jezika u svakidašnjem i poslovnom komuniciranju
- spoznaja načina valorizacije i odnosa prema baštini u zemlji jezika koji učimo
- ovladavanje vokabularom o baštinskim vrijednostima na stranom jeziku
- razumijevanje mogućnosti uključenja baštine za gospodarski rast u usporedbi sa zemljom čiji jezik se uči.

INOVIRANJE SADRŽAJA NASTAVNOG PROGRAMA

NASTAVNA CJELINA/ JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Pojedinac i okruženje	<ul style="list-style-type: none"> • tipična situacija / obitelj u (Engleskoj, Francuskoj...), svakodnevница: 	<ul style="list-style-type: none"> • isti sadržaj upotrebljavamo u opisu situacije u vlastitoj sredini (ali uvejk na stranom jeziku). Usporedba tradicije u svakodnevničici jedne i druge zemlje:
Svakodnevница	<ul style="list-style-type: none"> • predstavljanje svoje zemlje u turističke svrhe na stranom jeziku • predstavljanje osobno/obitelji • u restoranu 	<ul style="list-style-type: none"> • geografska obilježja zavičaja učenika i cijele Hrvatske (resursi gospodarstva, školski sustav, tradicija i običaji, prirodnja i klimatska obilježja zavičaja učenika i pojedinih regija Hrvatske, promet)
Slobodno vrijeme	<ul style="list-style-type: none"> • muzeji, galerije, kulturne zbirke, spomenički objekti, povjesni objekti, običaji, nošnja u svome kraju u svojoj zemlji i zemlji jezika koje uči 	<ul style="list-style-type: none"> • imena, odnosi, tradicija, obiteljske vrijednosti • hrvatska tradicionalna prehrana, kultura ponašanja, način komuniciranja, zanimanja i poslovi u restoranu, odnos prema gostima • kulturni turizam, predstavljanje dobra, turističko vođenje, kultura ophodenja, turistički objekti i destinacije, zanimanja u turizmu

Povezanost s drugim predmetima: povezanost sa svim nastavnim predmetima s obzirom na sadržaj obrade: hrvatski jezik, geografija, povijest, informatika/računalstvo, povijest umjetnosti, marketing, poduzetništvo, poslovne komunikacije.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: **Pojedinac i okruženje**

Nastavna jedinica: **U restoranu**

RAZMISLITE, RAZMIJENITE MIŠLJENJE

- popisati tradicionalna jela i pića: a) zemlje čiji se jezik uči, b) kraja u kojem učenici žive
- razmijeniti popise s učenikom s kojim sjediš u klupi i nadopuniti ga
- prevesti popis hrvatskih tradicionalnih jela i pića na strani jezik koji se uči
- u paru istražiti na internetskim mrežama slike tih jela i pića.

UČINITI, RAZGOVARATI

- napraviti meni od tradicionalnih jela i pića za neki od restorana u tvome gradu/mjestu, prevesti ga na strani jezik te razgovarati o tome u razredu.
- razvrstati hrvatska tradicionalna jela prema prigodama kada se jedu (blagdani, godišnja doba).
- obaviti intervju metodom „u tri koraka” na stranom jeziku o tradicionalnim jelima i pićima kod nas i u svijetu: svaki učenik iz grupe od troje naizmjence se nalazi u jednoj od triju mogućih uloga: *ispitivač* – učenik intervjuiraju drugog učenika o temi; *ispitivani* – učenik odgovara na pitanje ispitivača; *zapisničar* – zapisuje razgovor između ispitivača i ispitivanog i to prenosi ostalima u razredu.
- izrada tablice o zanimanjima u turizmu kod nas, na stranom jeziku:

zanimanje	potrebna priprema (školovanje)	sigurnost posla

STVARATI, PREZENTIRATI

- podijeliti razred u manje skupine: svaka skupina bira koje će hrvatsko tradicionalno jelo opisati na stranom jeziku. Prezentirati uratke *uz pomoć IKT-a* u razredu.
- spojiti prezentacije jela s fotografijama u *Mali gastronomski vodič* te organizirati predstavljanje knjižice *uz pomoć turističke zajednice*.
- igrati uloge domaćina i gosta/turista na stranom jeziku koji se uči (svaki učenik igra obje uloge).

SAZNATI VIŠE

Saznati više o specijalitetima, tradicionalnim jelima kao i prigodama kad se pripremaju. Usپorediti isto s vlastitim zavičajem. Naći regiju čija kuhinja podsjeća na onu mog zavičaja.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Ocjenvivanje igranja uloga domaćina i gosta na stranom jeziku za svakog učenika ocjenama od 1 do 5. Usmeno obrazložiti na stranom jeziku.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Ocjenvivanje obrazloženja učenikove ocjene uloga domaćina i gosta na stranom jeziku.

NASTAVNI PREDMET: GEOGRAFIJA

Kada govorimo o zastupljenosti sadržaja o kulturnoj baštini u nastavi predmeta Geografija, u našim udžbenicima najčešće se mogu pronaći kulturno-povijesni spomenici pod zaštitom UNESCO-a te još neki drugi najpoznatiji oblici i kategorije baštine, dok pri tome mnogi, manje poznati, ostaju nespomenuti, iako i među njima ima izrazito vrijednih, pa čak i onih pod zaštitom UNESCO-a, bilo kao materijalna ili nematerijalna baština.

Znanja o kulturnoj baštini iskoristiva su i dobro dođu u svakom zanimanju, a pogotovo u onima koja su u izravnom ili neizravnom dodiru s njom, stoga stečeno znanje treba iskoristiti i uhvatiti svaku priliku koja se pruži, a zadaća nastavnika Geografije u tome mora biti da objasni učenicima što je to zapravo kulturna baština i koje se sve kategorije mogu razlikovati, kako bi je i oni sami mogli prepoznati zajedno sa svim njezinim potencijalima.

Terenska nastava najbolji je način za stjecanje i širenje znanja o kulturnoj baštini jer, osim što predstavlja odmak od klasičnog poučavanja u obliku učioničke nastave, omogućava da učenici, koji su u današnje vrijeme, zbog takva životnog okruženja, ponajprije vizualni tipovi, znanja stečena na terenskoj nastavi najviše upijaju i pohranjuju. Različitim radionicama koje se pritom mogu realizirati potiče se učenike na aktivno sudjelovanje, na promatranje prostora te donošenje zaključaka o međuvisnosti prirodne osnove i društvenog razvoja.

Odgjono-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- spoznati vrijednosti prirodnih bogatstava zavičaja i Hrvatske te nužnost očuvanja istih
- razviti odgovorno ponašanje za očuvanje i zaštitu prirodne baštine (biljne i životinjske vrste i staništa, posljedice trgovine zaštićenim vrstama) te znati kreirati nove aktivnosti za očuvanje i zaštitu
- razumjeti mogućnosti prirodnog bogatstva zavičaja i Hrvatske (rude i energetika), tradicionalnih zanata i vještina zavičaja i Hrvatske za gospodarski rast i razvoj.
- prepoznati značaj i ulogu prirodne baštine u kontekstu gospodarskog razvoja i osobnog profesionalnog ostvarivanja
- sposobljavanje za istraživanje prirodne baštine posjetom i multimedijom.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- osvještenost postajanja i vrijednosti prirodne baštine uopće
- razumijevanje značaja očuvanja krajobraza i održivog korištenja prirode (ekološka osvještenost)
- spoznaja baštinskih vrednota u lokalnom i nacionalnom okruženju
- spoznaja načina valorizacije i zaštite baštine
- znanje o važnosti Konvencije za zaštitu i očuvanje prirodne i kulturne baštine
- upoznati vrste i staništa biljaka i životinja karakterističnih za određena zaštićena područja.

INOVIRANJE SADRŽAJA NASTAVNOG PROGRAMA

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Gospodarska obilježja Hrvatske	rude i energetika Hrvatske (2. razred)	kamen na otoku Braču, drugi kamenolomi, izgled, gradnja kuća, najveća naselja, reljef, klima, poznate osobe s Brača, struktura i proces nastanka mramora, hrvatske i svjetske građevine građene od bračkog kamena
Prirodna baština u Hrvatskoj pod zaštitom UNESCO-a	zaštićeni prirodni objekti u Republici Hrvatskoj (1., 2. razred)	nacionalni parkovi u Hrvatskoj svjetski nacionalni parkovi kulturni krajolici s UNESCO-ova popisa
Glavna turistička područja Hrvatske	Hrvatsko zagorje, Varaždinska podravina i Međimurje (2., 3., 4. razred)	tradicionalni zanati i vještine – licitarstvo

Povezanost s drugim predmetima: povijest, hrvatski i strani jezici, poslovno komuniciranje, marketing, poduzetništvo, informatika/računalstvo, strukovne vježbe.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: **Glavna turistička područja Hrvatske**

Nastavna jedinica: **Tradicionalni zanati i vještine u Hrvatskoj**

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Razmisliti i slobodno iznositi ideje o tradicionalnim zanatima i vještinama u zavičaju i Hrvatskoj.

UČINITI, RAZGOVARATI

Popisati na listu papira: tradicionalni zanati i vještine u zavičaju i tradicionalni zanati i vještine u Hrvatskoj (T-tablica).

Istražiti na internetu o tradicionalnim zanatima u zavičaju i Hrvatskoj te dopuniti popis. Razgovarati o tome s učenikom u klupi.

Skupni rad po temama: tradicionalni zanati u zavičaju, tradicionalni zanati u regijama Hrvatske, tradicionalni zanati u nekoj od europskih zemalja.

Izraditi tablicu s trima stupcima: tradicionalni zanati u zavičaju, tradicionalni zanati u regijama Hrvatske, tradicionalni zanati u nekoj od europskih zemalja. Zaokružiti u tablici što je slično ili isto.

Istražiti geografske i povijesne uvjete u kojima su se razvili tradicionalni zanati te uočiti međusobnu povezanost. Istražiti mogućnosti prometne povezanosti mjesta istih ili sličnih tradicionalnih zanata u Hrvatskoj.

Intervjuirati nekog od zaposlenika tradicionalnog obrta, te saznati o isplativosti bavljenja tim poslom. Organizirati diskusiju o tome.

STVARATI, PREZENTIRATI

Izraditi geografsku kartu s mjestima tradicionalnih zanata u Hrvatskoj, kao i brošuru s opisom tih zanata. Prezentirati preko računalne mreže učenicima iz škola u Hrvatskoj koje su istog stručnog usmjerenja.

Predložiti načine kako bi se i gdje moglo školovati za tradicionalne zanate te prijedlog poslati Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa.

SAZNATI VIŠE

Na internetu pronaći tradicionalne zanate zemalja Dalekog istoka od kojih ljudi žive. Saznati kako su se ti zanati održali i koje im je tržište.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Uspješnost u aktivnosti tijekom učenja (naziv aktivnost – veoma uspješan, uspješan, slabo uspješan).

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Inicijativnost učenika: slabo izražena, ponekad uključen, veoma aktivan

NASTAVNI PREDMET: INFORMATIKA/RAČUNALSTVO

Informacijsko komunikacijska tehnologija u cijelosti mijenja sadašnji način življenja: rad, upravljanje, kupnju, učenje i komuniciranje. Na taj se način oblikuje informacijsko društvo za koje pripremamo svoje učenike, koji bi primjenom vještina u okviru digitalne kompetencije uspješno rješavali radne zadatke.

Mogućnost obrada tema iz domene kulturne baštine uz podršku informacijsko-komunikacijskih alata vidimo kao unapređenje tradicionalnog načina rada, čime bi se tradicionalno unaprijedilo u suvremeno učenje. Učenik će primjenom tih alata istraživati, prikupljati činjenice o kulturnoj baštini, izrađivati i oblikovati digitalne materijale, dok će primjenom strategije kritičkog i kreativnog mišljenja učenik prezentirati dobivene rezultate. Također će razvijati i kritičko mišljenje o odabiru alata pogodnog za istraživanje teme, razmjenu informacija, mrežnu suradnju u obradi i prezentaciji rezultata obrađene teme.

Informacijsko-komunikacijske alate (IKT) dijelimo u dvije skupine: *stolne aplikacije* – operacijski sustav i aplikacije za obradu teksta, proračunske tablice, za izradu prezentacija, obradu slike i ostali *freeware* ili licencirani licencom MZOS, te *online aplikacije* – alati koji se upotrebljavaju uz podršku internetske mreže.

Kako je i sama baština izrazito zanimljiva i poticajna, jer teži za stalnim inoviranjem, u *suradnji* s IKT-alatima, koji omogućavaju inovativne metode poučavanja, interakciju i razmjenu podataka, stvaraju se nove, ambiciozne, mlade generacije. Objavlјivanjem i izmjenjivanjem internetskog i drugog digitalnog sadržaja korisnik sam generira svoje sadržaje.

Odgjono-obrazovni ciljevi:

- poticanje kritičkog i kreativnog mišljenja primjenom IKT-alata za istraživanje tema iz područja baštine, razmjenu informacija između učenika, mrežnu suradnju u obradi i prezentaciji rezultata.
- identificirati primjenu IKT-a u rješavanju postavljenog zadatka
- prepoznati, istražiti i izdvojiti ključne riječi u okviru postavljenog zadatka u svrhu pretraživanja dostupnog sadržaja
- izabrati i upotrijebiti alat prikladan za rješavanje postavljenog zadatka
- prilagoditi i digitalizirati izdvojene informacije
- osposobiti za izradu i oblikovanje digitalne prezentacije rješenja problema.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

Učenik će primjenom *web 2.0* alata istraživati, prikupljati činjenice o kulturnoj baštini, izrađivati i oblikovati digitalne materijale te ih znati prezentirati, odnosno:

- istražiti mogućnosti uporabe alata *Web 2.0*
- upotrijebiti i demonstrirati znanja o predviđenim alatima *Web 2.0*
- uspješno primjenjivati odabrane alate *Web 2.0* u praksi kroz rješavanje zadataka i u komunikaciji s kolegama
- razviti pozitivan stav u uporabi *Web 2.0* tehnologije u prezentaciji i usvajanju sadržaja
- uspostaviti bolju komunikaciju s nastavnicima.

PRIMJER UPORABE WEB 2.0 ALATA U PODRUČJU KULTURNE BAŠTINE

Primjenu IKT-a u funkciji kulturne baštine moguće je promatrati kroz dva aspekta:

- metodički pristup primjeni tehnologije (u potpunoj je nadležnosti nastavnika informatike) – u okviru predmeta Informatika;
- metodički pristup pripremi konkretnog nastavnog sadržaja (u poželjnoj suradnji s predmetnim nastavnikom).

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Alati e-učenja 2.0 – Online aplikacije Web 2.0 alati primjenjeni na primjeru... 3. razred	interaktivne prezentacije <i>wiki</i> blog društvene mreže (<i>Facebook, Twitter, You tube</i>) mentalne mape obrada fotografije	korišteno u domeni baštine: <i>wiki</i> kao mogućnost prikaza umjetničkog rada blog - razmjena ideja o umjetniku u Varaždinu i Splitu internet stranica – škola bira umjetnika svog zavičaja kojemu će posvetiti jednu stranicu mentalna mapa – kipari mog zavičaja fotografije skulptura svih stilova u mom zavičaju

Povezanost s drugim predmetima: povijest umjetnosti, povijest, hrvatski i strani jezici, poslovno komuniciranje, zemljopis, marketing, poduzetništvo, strukovne vježbe.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna jedinica: **IKT-alati primjenjeni na primjeru Ivan Meštrović – kipar Splita i Varaždina**

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

- napisati što se već zna o slavnom kiparu Meštroviću i njegovim djelima. Napraviti zajednički popis o Meštroviću i njegovim djelima u Splitu i Varaždinu.
- razmijeniti znanje o Meštroviću i njegovim djelima između učenika Splita i Varaždina, putem *weba* (blog). Dopuniti znanje o slavnom kiparu i njegovim djelima u Hrvatskoj i svijetu pomoću internetske mreže.

UČINITI, RAZGOVARATI

- napraviti klasifikacijske tablice: razvrstati rad slavnog kipara po periodima njegova života, pomoću mentalne mape (*Bubble.us, Mindemeister, Mindom*)
- razmijeniti klasifikacijske tablice između učenika Splita i Varaždina. Dogovoriti između učenika Varaždina i Splita tko će koje fotografije Meštrovićevih umjetničkih djela obraditi. Fotografije obraditi pomoću jednog od programa obrade fotografije: *photoscapee, Picasa, IfranViewa*.

STVARATI, PREZENTIRATI

- napraviti *wiki* stranicu na kojoj će učenici iz dvaju gradova objaviti sve što su naučili o slavnom kiparu.
- izraditi multimedijski plakat (s tekstom, slikama, videom, grafikonima, zvukovima, dodatnim podatcima i slično) te popisati izvore – *web*-adrese o slavnom kiparu Meštroviću.

SAZNATI VIŠE

Posjetiti *web*-stranicu galerije Meštrović u Splitu.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Uporaba IKT-alata: znao sam – nisam znao – naučio sam novo.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Ocenjivanje znanja korištenja svih alata *web 2.0* i objavljivanje ocjene na društvenoj mreži (*Twitter*).

Web 2.0 alati

Pripadaju skupini novih tehnologija koje omogućavaju inovativne metode poučavanja, interakciju i razmjenu podataka te objavu i izmjenu internetskog i drugog digitalnog sadržaja pri čemu korisnik sam generira svoje sadržaje.

Web 2.0 predstavlja drugu generaciju web-servisa kojima je naglasak na interaktivnosti i komunikaciji. Korisnici nisu samo pasivni konzumenti nego aktivni sudionici stvaranja novog sadržaja, pri čemu se podaci neprekidno sakupljaju, preljevaju u nove forme, vizualiziraju i upotrebljavaju na inovativne načine. Alati razvijaju individualnost učenika te omogućuju suradnju u projektima i zadacima te su kao takvi osnova u implementaciji kulturne baštine u kurikul.

Upotreba ovih alata nastavnicima pomaže u upravljanju informacijama, što je jednako važno u promjeni obrazaca učenja.

Ciljevi upotrebe Web 2.0 tehnologije u realizaciji projekta:

- IKT integrira se u učionice i praktikume
- nastavnici istražuju nove načine u kojima IKT mijenja njihovu produktivnost i praksu
- nastavnicima pomažu u razvoju moderne pedagogije koja pojedinca stavlja u centar iskustva
- promišljeno korišteni, nastavnicima mogu pomoći da učenje postane pozitivno iskustvo za sve učenike, tako da preuzimanje odgovornosti za osobno učenje bude ugodan proces.

Prijedlozi uporabe alata

BLOG

Može biti zamjena za klasičnu web-stranicu, portal za linkove na sadržaje vezane uz tečaj, prostor za objavu radova polaznika i individualnih stranica učenika ili diskusiju.

- Blog je jednostavan alat za korištenje koji ne zahtijeva veliko predznanje ni kod učenika, ni kod nastavnika. Svi korisnici trebali bi znati koristiti se web-preglednikom i programima za komunikaciju. Prije nego što započnete s korištenjem bloga u nastavi, korisno bi bilo održati radionicu na kojoj bi se učenike i nastavnike podučilo osnovama korištenja.
- S tehnološkog aspekta gledano, za izradu bloga potrebno je računalo s određenim softverom. Danas postoje besplatni blog-servisi i osim troška spajanja nema drugih troškova.

Korištenje bloga

- Nastavnik na blogu daje upute za istraživanje sadržaja na odgovarajućim *online* i drugim izvorima informacija, te na taj način potiče učenike na istraživački rad .
- Učenici svoja istraživanja, ideje i promišljanja mogu objavljivati na vlastitim blogovima sa zadatkom da se međusobno prate komentarima, pitanjima i razmjenom ideja i sadržaja. Time dolazi do izražaja osobnost učenika, dok će komunikacija *f2f* iz klasične nastave biti nadopunjena povratnim informacijama i dodatnim uputama od strane nastavnika i vršnjaka. Naravno, to zahtijeva redovito praćenje učenikovih promišljanja i postignuća i na nastavi i praćenjem bloga.
- Blog omogućava interaktivno učenje koje ne dopušta učenicima nesudjelovanje u diskusiji i isključenost iz zajednice učenja. Česta povratna informacija nastavnika i vršnjaka potiče učenika na preuzimanje odgovornosti za vlastiti rad i učenje.

Hrvatski blog servisi:

- Blog.hr
- Bloger.hr
- MojBlog.hr

A) WIKI

- *Wiki*-stranice jesu web-stranice koje korisnici mogu na vrlo jednostavan i lak način kreirati i uređivati iz svog web-preglednika. *Wiki*-stranice odlične su za suradnju većeg broja korisnika jer svi mogu dodavati, uklanjati, mijenjati i objavljivati sadržaje.
- Ovaj je alat besplatan za korištenje, ali zahtijeva registraciju korisnika radi lakšeg praćenja rada korisnika.

Korištenje *Wikija*

- Objavimo na *Wiki*-stranicama radni zadatak s uputama i savjetima. Pomoću kartice povijest (*history*) učenik može lako pratiti izmjene i sve varijante svog rada te se po potrebi vratiti na neku raniju varijantu. Dostupnost pregleda raznih varijanti omogućava praćenje razvoja rada nastavnicima i ostalim učenicima. Konačnu varijantu rada mogu komentirati i ocijeniti i nastavnici i učenici.
- Moguće je organizirati rad kao grupni projekt. Učenici, svaki u danoj ulozi, sudjeluju u projektu. Učenici mogu pratiti razvoj projekta, rad drugih sudionika, obavljena istraživanja i ideje sudionika sa svakog mesta na kojem imaju pristup internetu. *Wiki* osigurava i mjesto na kojem se zajednički priprema konačni proizvod te se objavljuje gotovi projekt i njegovi rezultati.
- Zbog jednostavnosti vršenja izmjena, *Wiki* može biti iznimno koristan za prikupljanje podataka potrebnih za obradu neke teme ili izradu nekog rada. Podatke može objaviti bilo tko od sudionika projekta ili izvršitelja nekog zadatka. Zbog jednostavnog uređivanja, podaci se mogu složiti pregledno te se lako može izbjegći ponavljanje podataka i izbaciti nepotrebno.
- *Wiki* može poslužiti kao prostor za oluju ideja. Jednostavnost i brzina koju nudi omogućava mnoštву korisnika iznošenje svojih ideja te zajedničkom raspravom odabir najbolje.

Wiki programska podrška: **Wikispaces**

B) MENTALNE MAPE

- Mentalne mape poput predstavljaju jednostavne i besplatne mrežne programe za *online brainstorming*, odnosno dijagram za prezentaciju riječi, ideja, zadataka ili drugih predmeta posloženih oko centralne ideje ili pojma koji generiraju, vizualiziraju, strukturiraju i klasificiraju.

Korištenje mentalnih mapa

- Nastavnik može zadati pojam gdje će učenici u izradi rješenja koristiti mentalne mape za lakše, kvalitetnije i efikasnije učenje i organizaciju znanja. Njihova izrada pomoću računala učenike dodatno motivira jer potiče njihovu kreativnost i povećava udio korištenja računala u obrazovne svrhe.
- Nismo ograničeni u povezivanju pojmoveva samo tekstom i slikom već imamo mogućnost uključivanja audiozapisa i videozapisa, što pridonosi atraktivnosti.

Alati za izradu mentalnih mapa:

- Bubble.us
- Mindmeistera
- Mindoma

C) INTERAKTIVNE PREZENTACIJE

- Alati koji korisnicima omogućuje stvaranje interaktivnih i multimedijalnih plakata ili prezentacija idealni su za interaktivno učenje. Sadrže tekst, slike, animacije, audio i video zapise i sl.

Korištenje interaktivnih prezentacija

- *Prezi* – *cloud* aplikacija za oblikovanje i izvođenje prezentacije koja otvara novi prostor između ploče i slajdova. Zumirajuća površina čini zabavnim istraživanje ideja i veza između njih. Rezultat je vizualno impresivna prezentacija koja publiku vodi od početka do otkrića.
- *Glogster* – vodeća globalna obrazovna platforma za kreativno izražavanje znanja i vještina – u učionici i izvan nje. Nastavnicima i učenicima/studentima pruža tehnologiju za stvaranje *online* multimedijalnih plakata s tekstom, slikama, videom, grafikama, zvukovima, crtežima, dodatnim podacima i slično.

D) DRUŠTVENE MREŽE

- Društvene mreže mijenjaju ne samo način komuniciranja, već i način poslovanja, učenja, istraživanja, i još mnogo toga.
- Učenici sve više vremena provode na *Facebooku* tražeći informacije, gledaju video na *Youtubeu* kako bi učili na interaktivan način, razgovaraju i razmjenjuju sadržaj preko *Skypea*.

Korištenje društvenih mreža

Facebook:

- ima karakteristike platforme *e-learning* putem koje nastavnici mogu objaviti multimedijiske sadržaja i materijale za nastavne sate
- podsjetnik polaznicima što će se raditi u učionici i kada (danas/sutra/određeno vrijeme i datum)
- brz pregled pitanja za pripremu rada u učionici
- linkovi na korisne *web-stranice* kao dodavanje dubine lekcijama u učionici
- omogućava polaznicima jednostavno postavljanje pitanja
- usmjeravanje pozornosti na relevantne činjenice
- kristaliziranje misli
- omogućava povezanost sa sadržajem i nakon izlaska iz učionice.

Twitter:

- odlična podloga za cjeloživotno učenje i neiscrpan izvor materijala kojima možemo obogatiti svakodnevni rad u razredu, osvremeniti ga ili promijeniti na bolje
- vrlo jednostavna platforma koja pruža veći prostor za realizaciju ideja
- učenici i profesori mogu slati odgovore, postavljati pitanja, što znači da u stvarnom vremenu ostvaruju dvosmjernu komunikaciju
- moguće su i diskusije stvaranjem virtualnih učionica te kao podsjetnik učeniku da treba napraviti određenu zadaću.

YouTube:

- najveća društvena *web-stranica* u svijetu namijenjena dijeljenju videa
- cilj upotrebe videa jest omogućiti omogućiti nastavnicima da snime svoje obrazovne sadržaje, postave ih na *Youtube*, kako bi ih učenici mogli pregledati koliko puta to žele, kada to žele ili dok im sadržaj ne bi bio potpuno jasan.
- jedan od primjera jest i *Youtube EDU* na kojem se mogu naći i materijali i predavanja iz područja književnosti, umjetnosti i slično.

E) OBRADA FOTOGRAFIJA

- Noviji moderniji programi koji pružaju i određene grafičke mogućnosti dopuštaju veliku dozu kreativnosti svakog pojedinca. Međutim, dodajući nove elemente, dobivamo i sasvim drugačije, inovativne fotografije.
- Koristeći programe koji ponekad mijenjaju cijelu kompoziciju fotografije dobivamo novo djelo, novi prikaz, novu poruku koju slika prikazuje.
- Sliku obrađujemo *online* koristeći ono što nam određeni program pruža.
- Kad je uređivanje fotografije gotovo, svaki od programa omogućava spremanje fotografije na računalo ili dijeljenje putem društvenih mreža.
- Rad s programima za obradu slika pruža neviđene mogućnosti za rad u razredu individualno ili grupno.

NASTAVNI PREDMET: POSLOVNE KOMUNIKACIJE

Poslovne komunikacije možemo promatrati kao znanost koja proučava načine i oblike komuniciranja u poslovnom okruženju te kao vještina komuniciranja u poslovnim odnosima među poslovnim partnerima. Važna uloga Poslovnih komunikacija jest steći komunikacijsku kompetenciju u svim oblicima komuniciranja – verbalnim, neverbalnim, pisanim i usmenim komunikacijama. Ovaj predmet ima široku primjenu, ne samo u komercijalnom i poslovnom okruženju, nego i u drugim područjima djelovanja.

Kulturna baština obuhvaća sva dobra, običaje i tradiciju, sve ono što obilježava jedan narod i njegovu povijest, a s poslovnom komunikacijom povezana je na različite načine. Tijekom povijesti bilo je različitih oblika komuniciranja kojima se prezentirala materijalna i nematerijalna baština određenog naroda.

Danas smo svjedoci suvremenih oblika komuniciranja koji se upotrebljavaju i u prezentaciji kulturne baštine na različitim razinama i na različite načine. Elementi kulturne baštine mogu se lako uklopiti u predmet Poslovne komunikacije, prije svega kroz različite aspekte komercijalnog poslovanja te kroz poslovanje gospodarskog subjekta općenito.

Zbog toga je izrazito važno upoznati učenike i s drugim oblicima komuniciranja, omogućiti suradnju s osobama s posebnim potrebama i u suradnji s njima obogatiti vlastito znanje.

Odgojno-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- prepoznati povezanosti između kulture jednog naroda i načina njihova poslovnog komuniciranja
- spoznati povezanost između kulturne baštine i poslovne komunikacije
- razvijati sposobnosti za poslovno komuniciranje s predstvincima kulture.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- razumijevanje različitosti i sličnosti (poslovnog) komuniciranja nekad i danas
- osposobljenost učenika za poslovno komuniciranje i vođenje poslovne korespondencije s predstvincima iz kulture
- osposobljenost učenika za izradu (pisane i usmene) poslovne ponude u turističke svrhe
- pisanje poslovnih pisama na stranim jezicima
- osposobljenost učenika za vođenje poslovnog intervjeta i predstavljanje poslovnom svijetu iz područja kulture.

INOVIRANJE SADRŽAJA U NASTAVNOM PREDMETU

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Poslovne komunikacije – osnovni pojmovi	Povijesni razvoj i kulturnoška uvjetovanost komuniciranja.	Različitosti i sličnosti poslovnih komuniciranja nekad i danas. Kulturna baština u poslovnom procesu: izrada materijala, prezentacija proizvoda, poslovna korespondencija. Pisana i usmena ponuda poduzetničke ideje u turističke svrhe. Intervjuiranje/predstavljanje u poslovnom svijetu iz područja kulture.

Nastavna cjelina: **Povijesni razvoj i kulturnoška uvjetovanost komuniciranja**

Nastavna jedinica: **Hrvatski doprinos razvoju (poslovnog) komuniciranja**

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Razmisli kojim sve sredstvima ljudi danas komuniciraju i popiši ih na list (oluja ideja).

Iz popisa izdvoji sredstva pisanog komuniciranja.

Popiši sredstva za pisanje koja se danas upotrebljavaju i ona koja se više ne upotrebljavaju. Razmijeni popis s učenikom iz klupe.

UČINITI, RAZGOVARATI

Istraži na internetu ili pomoću pripremljenog pisanih materijala o hrvatskom izumitelju Slavoljubu Penkali i njegovu izumu automatske mehaničke olovke – penkale. Razgovoraj s učenikom iz klupe koje je značenje imao i koje je promjene donio taj izum u pisanim komuniciranjima. Što je izum penkale mogao značiti za Hrvatsku i svijet? Odgovore razmijeni s drugim učenicima u razredu.

Pomoću interneta saznaj u kojim se tvornicama nekad proizvodila penkala, proizvodi li se danas te gdje se danas može kupiti. To zabilježi u obliku kratke informacije.

STVARATI, PREZENTIRATI

U skupinama od 5-6 učenika informacije o Slavoljubu Penkali i njegovu izumu penkale sažeti te uobičiti kao promidžbeni materijal o Hrvatskoj. Navedeno postaviti na web-stranicu škole.

Razraditi poslovnu ideju: predložiti dizajn znaka penkale kao znaka za dućane – papirnice, ili kao znaka za školski pribor. Ponuditi svoju ideju papirnici neke izdavačke kuće (npr. Školskoj knjizi u Zagrebu).

Razraditi poslovnu ideju o penkali kroz RAFT metodu:

R (*role*) – ULOGA – tko sam ja?

A (*audience*) – PUBLIKA – kome pišem?

F (*format*) – VRSTA – koji će pisani oblik upotrijebiti?

T (*topic*) – TEMA – o čemu zapravo pišem?

ULOGA	PUBLIKA	VRSTA	TEMA
učenik/učenici	djelatnici u papirnicama, izdavačkim kućama	pismo (<i>e-mail</i>)	izrada dizajna znaka penkale kao znaka za papirnicu, ili kao znaka za školski pribor
novinar u kulturnoj rubrici lokalnih novina	čitatelji	pisana informacija u novinama	poduzetnička ideja učenika (znak penkale)

Povezanost s drugim predmetima:

hrvatski jezik, strani jezik, povijest, geografija, marketing, poduzetništvo, informatika/računalstvo.

SAZNATI VIŠE

Saznaj pomoću interneta kako poslovno komuniciraju osobe oštećena sluha i vida (gluhonijemi – znakovni jezik, sljepi – Braillevo pismo). Razmisli na koje bi načine mogao/la poslovno komunicirati s tim osobama i tko bi ti u tome mogao pomoći. Ideje o tome napiši na društvenoj mreži (Facebook).

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Navedi najzanimljiviju aktivnost tijekom učenja i obrazloži i pisanim obliku zašto je bila najzanimljivija.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Brojčano ocjenjivanje rada svake skupine na razradi poslovne ideje o znaku penkale.

NASTAVNI PREDMET: MARKETING

Kroz predmet Marketing potrebno je učenicima približiti stanje na tržištu, prilagoditi poslovnu koncepciju koja se nalazi u sve složenijim tržišnim okolnostima. Instrumentima marketinga izlazi se u susret željama i potrebama potrošača te se omogućava dugoročni održivi razvoj i širenje poslovanja tvrtke. Primjenom marketinškog procesa sveobuhvatno se pristupa djelovanju tvrtke na tržištu u uvjetima rastuće konkurenциje.

Uporabom marketinških alata povećava se mogućnost uspjeha poduzetničkih pothvata. Hrvatska je bogata kulturnom baštinom i svi gospodarski resursi pokušavaju iz prirodnog dobra izvući što veću dobit. Marketing je također iskoristiv alat za upravljanje kulturnom baštinom u svrhu promoviranja i efikasnog korištenja u turističke i poduzetničke svrhe.

Sagledavajući lokalnu, a nakon toga i regionalnu razinu, kod učenika treba potaknuti želju za istraživanjem tržišta lokalne kulturne baštine, odnosno, proučiti mogućnosti boljeg korištenja lokalnih prirodnih resursa (drvo, kamen, vuna, masline, itd.) kao elemente izgradnje brenda. S ciljem razvoja brenda treba učenike potaknuti na suradnju s drugim srednjim školama u Hrvatskoj, tako da učenici međusobno promoviraju regionalnu kulturnu baštinu, dok pojedinac razvija vlastiti identitet i interkulturalizam.

Odgojno-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- razvijati kod učenika smisao za suvremeno pristupanje tržištu kulturne baštine te ih osposobiti za samostalno obavljanje marketinških aktivnosti u području kulturne baštine, koje podrazumijeva:
 - osposobljavanje za uspješno istraživanje tržišta kulturne baštine i analiziranje rezultata istraživanja o tome
 - osposobljavanje za ispravan odabir marketinškog miksa u području kulturne baštine
 - stjecanje znanja za uspješno komuniciranje na tržištu kulturne baštine
 - stjecanje znanja za uspješno promoviranje kulturnih ustanova i proizvoda kulturne baštine
- spoznati važnost etičkog ponašanja u marketingu kulturne baštine.

Očekivani rezultati(znanja i vještine):

- shvatiti temeljne zadaće istraživanja tržišta kulturne baštine za istraživanje konkurenčije i potrošača
- shvatiti ulogu i smisao segmentacije tržišta kulturne baštine. Uočiti važnost ciljnoga segmenta za određivanje pozicije određenog proizvoda na tržištu kulturne baštine
- shvatiti važnost izbora marketinške strategije u kulturnoj baštini za uspješan nastup na tržištu.

INOVIRANJE SADRŽAJA U NASTAVNOM PREDMETU

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Istraživanje tržišta	Istraživanje ponude i potražnje u funkciji razvoja. Proces i metode istraživanja.	Marketinški alati u istraživanju lokalne, nacionalne i svjetske kulturne baštine. Uporaba marketinških alata u oblikovanju proizvoda i turističke ponude na lokalnoj i nacionalnoj razini. Uputnik: Poznavanje kulturne baštine i mišljenje lokalnog stanovništva, samouprave, predstavnika institucija i ugostiteljskih objekata te turista u vezi s lokalnom kulturnom baštinom;
Segmentacija tržišta	Postupak segmentacije.	Struktura turista te zastupljenost lokalnog stanovništva među posjetiteljima: prema starosnoj dobi, spolu, navikama, životnom stilu, zanimanjima, interesima i sl.;
Strategija marketinga	Vrste marketinške strategije.	

Planiranje i kontrola marketinga Upravljanje marketinškim funkcijama Primjena marketinga	Proces planiranja. Politika proizvoda i usluga. Politika cijena. Politika prodaje. Politika promidžbenih aktivnosti. Marketing u različitim gospodarskim djelatnostima. Međunarodni marketing.	Tržišni potencijali, mogućnosti povećanja broja posjetitelja. Definiranje ciljnih skupina i potencijalnih potrošača vezanih uz kulturnu baštinu. Diferencijacija i pozicioniranje pojedinih primjera lokalne kulturne baštine. Marketinški plan uz primjenu marketinga na primjeru kulturne baštine. Poslovne ideje i marketinški miks (proizvod, cijena, promocija, distribucija i prodaja) na konkretnom primjeru kulturne baštine. Brend za primjere lokalne, nacionalne kulturne baštine. Marketinški alati u valorizaciji lokalne kulturne baštine. Marketinški plan o primjeni marketinga na primjeru kulturne baštine. Marketinga u gospodarskim djelatnostima u kojima se javlja svjetska kulturna baština.
--	--	--

Povezanost s drugim predmetima: povijest, hrvatski i strani jezik, poslovne komunikacije, poduzetništvo, poznavanje robe, informatička - računalstvo.

Nastavna cjelina: **Istraživanje tržišta**

Nastavna jedinica: **Istraživanje ponude i potražnje u području kulturne baštine u regiji (istraživanje tržišta, provedba plana istraživanja, prezentiranje obrađenih podataka)**

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE:

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Pronaći na internetu najposjećenije turističke destinacije Hrvatske u periodu od prije tri godine. Popisati za isti period godišnje prihode od turizma u tim destinacijama, te uočiti postoji li rast ili pad prihoda. Porazgovarati s učenikom iz klupe ili u maloj skupini o razlozima pada ili rasta prihoda od turizma u tim destinacijama.

Istražiti internetske stranice o posjećenosti muzeja u gradu/mjestu u kojem učenik živi te saznati o posjećenosti muzejima tijekom godine. Ustvrditi razlike u posjećenosti muzejima s obzirom na godišnja doba (ljeti – tijekom turističke sezone, u drugim godišnjim dobima).

Iznijeti što više ideja o mogućnostima kako bi se mogla povećati posjećenost muzejima. Sve ideje popisati i staviti na vidno mjesto u razredu.

Ponoviti o marketinškim strategijama tako da se u sredini papira stavi ključna riječ – marketinška strategija te pojmove (riječi) koji su povezani s tom strategijom međusobno povezivati (metoda grozdarenja). Ako učenici prvi put uče o nekoj marketinškoj strategiji, svatko za sebe čita tekst o tome uz bilježenje oznaka na margini teksta (+ znači „jasno, razumljivo“; – znači „nejasno, nerazumljivo“) (tehnika *insert*).

UČINITI, RAZGOVARATI

1. Identificiranje problema i ciljeva istraživanja tržišta lokalne kulturne baštine. Uz pomoć nastavnika, učenici u paru ili maloj grupi sudjeluju u sljedećim aktivnostima:

- sastavljaju popis materijalne ili nematerijalne kulturne baštine mjesta/grada; prikupljaju fotografije ili fotografiraju kulturna dobra u mjestu/gradu; prikupljaju tiskane materijale i članke u novinama i na internetu.
- anketnim upitnikom ili intervjuu učenici saznaju kakva je informiranost i mišljenje lokalnog stanovništva, samouprave, predstavnika institucija i ugostiteljskog sektora te turista o kulturnim dobrima mjesta/grada.
- pripremljenim upitnikom učenici ispituju tko su turisti, tj. strukturu (npr. iz kojih su država, regija dolaze, koje su starosne dobi, spola, o navikama, životnom stilu, zanimanju, interesima i sl.) te kakva je zastupljenosti lokalnog stanovništva među posjetiteljima.
- procjenjivanje tržišnog potencijala – učenici istražuju tko bi još mogao biti posjetitelj lokalne kulturne baštine ili iz koje regije bi se mogao povećati broj posjetitelja te na koji način.

2. Izrada i provedba plana istraživanja tržišta lokalne kulturne baštine:

- temeljem prikupljenih primarnih izvora podataka (anketiranjem na terenu) ili sekundarnih izvora podataka (objavljeni prilozi u lokalnom i drugim tiskovinama, članci u časopisima, portalima, videomaterijali) učenici rade prijedlog provedbe plana.

3. Prezentiranje plana istraživanja (obrađenih podataka) lokalne kulturne baštine prema sljedećem: tema i ciljevi istraživanja tržišta, članovi istraživačke skupine, opis načina provedbe istraživanja tržišta i problema koji su se pojavili na terenu, zaključci i preporuke.

STVARATI, PREZENTIRATI

Razraditi marketinški plan za povećanje broja posjetitelja, posebice mladih, u muzejima u gradu/mjestu, kroz sljedeće učeničke aktivnosti:

- virtualno ili uživo posjetiti jedan od muzeja u gradu/mjestu. Proučiti sadržaj programa tog muzeja te napisati priču o jednom od eksponata koji je učeniku najzanimljiviji u muzeju (priča o eksponatu treba biti jasna, s kratkom, originalnom fabulom i naslovom te fotografijom eksponata).
- razmijeniti priče u paru ili grupi te druge dopuniti u slučaju iznijetih primjedbi ili prijedloga.
- spojiti priče s ilustracijama i fotografijama u mujejsku knjigu kao vodič. Napraviti reklamni spot za vodič i postaviti ga na jednu od društvenih mreža (*Facebook, Twitter ili Wiki...*) te na web-stranicu tog muzeja.
- izraditi plakat i reklamni spot o svim muzejima grada/mesta u kojem učenik živi, prevesti tekst na strani jezik koji učenik uči te ga postaviti na web-stranicu turističke zajednice u gradu/mjestu gdje učenik živi ili drugom mjestu/gradu.
- napisati pismo ponude turističkoj zajednici u mjestu/gradu o plakatu i reklamnom spotu s prijedlogom da ih pošalju u drugi grad te ponude srednjim školama da ih posjete u vrijeme školske ekskurzije. Plakat i reklamni spot ponuditi i zrakoplovnoj, autobusnoj i brodskoj kompaniji da ih stave na vidno mjesto u prijevozno sredstvo.

SAZNATI VIŠE

Pomoću interneta saznati o broju posjetitelja Muzeja Mimara u Zagrebu tijekom godine te strukturi posjetitelja tijekom godine. Upoznati sve propagandne materijale i aktivnosti Muzeja koje se nude posjetiteljima.

Izdvojiti propagandne materijale i aktivnosti Muzeja koje bi bile zanimljive srednjoškolcima te to prezentirati na društvenoj mreži (*Facebook*).

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Navesti stupanj uspješnosti u svakoj aktivnosti tijekom učenja: naziv aktivnosti – veoma uspješno, osrednje uspješno, neuspješno.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Vrednovanje originalnosti ideja učenika u izradi knjige, reklamnog spota i plakata (veoma originalno; detaljno, ali nekreativno; konfuzno, nejasno).

NASTAVNI PREDMET: PODUZETNIŠTVO

Poduzetništvu je cilj razvijanje poduzetničkog razmišljanja i djelovanja te shvaćanje važnosti i uloge poduzetništva s posebnim naglaskom na poduzetničko djelovanje u području promicanja, očuvanja kulturne baštine i nacionalnog identiteta. Osnovni je zadatak potaknuti interese učenika za povezivanjem poduzetništva i kulturne baštine kao važnog elementa nacionalnog gospodarstva, ali u međuvisnosti s ostalim gospodarstvima svijeta. Kod učenika treba razviti sposobnost interpretiranja, objašnjavanja i demonstriranja osnovnih znanja o kulturnoj baštini. Primarno je razviti sposobnost zaštitičnog odnosa prema kulturnoj baštini. Učenikovu osobnost treba razvijati u smjeru da jača emocionalnu povezanost i zanos prema kulturnoj baštini, uočava jedinstvenost i neponovljivost kulturne baštine te svoje emocije prenosi na druge. Primarni je cilj potaknuti učenike na usvajanje znanja i vještina za traženje i odabir ostvarivih i isplativih poduzetničkih ideja, koje su u uskoj vezi s očuvanjem kulturne baštine. Riječju, učenici će se poticati na stjecanje teorijskih znanja iz područja poduzetništva i kulturne baštine te spoznaju primjera iz gospodarske prakse kojima je podloga poduzetničko djelovanje i promicanje tradicije i kulture lokalnog, regionalnog i nacionalnog područja.

Odgojno-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- upoznati primjere iz gospodarske prakse kojima je podloga poduzetničko djelovanje i promicanje tradicije i kulture s lokalnog, regionalnog i nacionalnog područja
- razvijati znanja za prepoznavanje poduzetničkih ideja koje su u vezi s očuvanjem kulturne baštine te znanja za izradu poslovnih planova i procjenu isplativosti ulaganja, uzimajući u obzir i utjecaje iz okruženja gospodarskog subjekta
- upoznati učenika s različitim oblicima organizacijsko-pravnog ustroja gospodarskih subjekata i izvorima kapitala potrebnog za poslovanje subjekta te mogućnostima društvene potpore razvoju poduzetništva temeljenog na tradiciji i kulturi određenog područja
- potaknuti kod učenika razvoj kreativnosti i odgovornog ponašanja prema vlastitim i tudim kulturnim vrijednostima
- osvijestiti važnost timskog rada i tolerancije prema različitosti.

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- inovativni pristup tržištu kulturne baštine
- prepoznavanje poduzetničkih ideja vezanih uz očuvanje i razvoj kulturne baštine
- znanje o poduzetništvu temeljeno na tradiciji i kulturi
- znanje o oblicima organizacijsko-pravnog ustroja u kulturi
- tolerancija prema različitosti i želja za očuvanjem vlastite kulture i tradicije
- odgovorno ponašanje prema vlastitim i tudim vrijednostima.

INOVIRANJE SADRŽAJA U NASTAVNOM PREDMETU

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Poduzetnička ideja	Analiza poduzetničke ideje Poduzetnička inicijativa, provedba ideje u poduzetnički pothvat Poslovni plan, projekt novog posla Ocjena učinkovitosti provedbe poduzetničke ideje	Valorizacija kulturne baštine; upravljanje kulturom; Tradicijski obrti: licitarstvo, proizvodnja drvenih igračaka, tradicijska jela.

Povezanost s drugim predmetima: povijest, marketing, informatika/računalstvo, poslovne komunikacije i strukovne vježbe.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: Poduzetnička ideja i inicijativa/pothvat

Nastavna jedinica: Poduzetnička inicijativa i poduzetnički pothvat – tradicionalna jela

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Pročitaj u tablici o poduzetničkim vještinama i osobinama i razmisli koliko se odnose na tebe.

Podcrtaj one poduzetničke vještine i osobine u tablici za koje misliš da se odnose na tebe. Mišljenje o tome razmijeni s učenikom s kojim sjediš u klupi.

Uz svaki pojam poduzetničkih osobina upiši suprotan pojam (npr. „upornost“ – suprotan je pojam „odustajanje“).

PODUZETNIČKE VJEŠTINE	PODUZETNIČKE OSOBINE	SUPROTNE OSOBINE
uvjeravanje	kreativnost	
pregovaranje	ambicioznost	
zagovaranje	samouvjerenost	
prezentiranje	upornost	
rješavanje konflikata	predanost poslu i cilju	
strateško razmišljanje	značenja	
donošenje odluka	inicijativnost	
umrežavanje	inovativnost	

UČINITI, RAZGOVARATI

Stavi se u položaj poduzetnika koji želi proizvoditi i prodavati neko od tradičijskih jela učenicima srednjih škola za užinu.

Prije nego što započneš razrađivati svoju poduzetničku ideju, podsjeti se nekih od tradičijskih jela u svom kraju. Razgovoraj o tome s učenikom s kojim sjediš u klupi i zajedno pokušajte odgovoriti zašto se ta jela zovu tradičijskim jelima.

Izaberi neko tradičijsko jelo koje ti je najdraže, ili, jelo koje ti nije poznato, a htio bi ga kušati. Istraži sve o tom jelu na internetu (uz koji je kraj jelo vezano, povijest nastanka jela, kako se priprema, odakle naziv jelu, za koje se prigode priprema, gdje se proizvodi, tko ga proizvodi, gdje se može kupiti i sl.). Izradi kratku informaciju o tom tradičijskom jelu i priloži fotografiju tog jela (ako je pronađeš na internetu).

Razradi poduzetničku ideju – proizvodnja i prodaja tradičionalnih jela za užinu srednjoškolcima. Vodi se sljedećim pitanjima u razradi te ideje:

- koji bi bili motivi poduzetnika za taj poduzetnički pothvat (npr. zdrava prehrana srednjoškolaca)
- opiši prilike – kakva je užina srednjoškolaca danas (nezdrava prehrana: *fast food, Coca cola* i sl.)
- navedi prepreke na koje bi mogao naići (poteškoće u pripremi/proizvodnji, prijevoz jela, pitanja hoće li se sviđati učenicima, cijena i sl.)
- navedi nadležne osobe i institucije (lokalne zdravstvene i prosvjetne službe, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete i kulture i dr.) koje bi mogle pomoći u ostvarenju cilja.

Predstavi svoju poslovnu ideju navedenim nadležnim institucijama.

STVARATI, PREZENTIRATI

Podijeliti se u četiri do šest skupina po 4-5 učenika. Svaka skupina razrađuje poslovnu ideju o proizvodnji i prodaji nekog od tradičionalnih jela za užinu srednjoškolcima (ili građanstvu). Napisati ideje o:

- lokaciji poslovnog prostora za prodaju jela, broju zaposlenih osoba, troškovima otvaranja obrta, nazivu obrta.
- ciljevima investicijskog ulaganja i, prema njima, vrstama investiranja. Navesti potrebne opće i tehnološke postavke kao i specifikaciju troškova opreme.
- mogućnostima proizvodnje tradičionalnog jela kao i popratnim zahtjevima proizvodnje: energija i voda te očuvanje okoliša.

- troškovima poslovanja za jedan mjesec, godinu, te temeljem toga procijeniti prihode (dnevni, mjesecni, godišnji), gubitke, odnosno isplativost.
- aktivnosti podržavajućih osoba, institucija, medija s kojima bi se ostvario cilj.

Svaka skupina predstavlja svoj poduzetnički plan u razredu i stavlja ga na vidno mjesto. Nastavnik potiče postavljanje pitanja drugih učenika o prezentiranom.

SAZNATI VIŠE

Istraži na internetu koja je tvrtka ove godine proglašena najuspješnijom u Hrvatskoj. Tko je proglašen najuspješnjim poduzetnikom? Navedi razloge uspješnosti te tvrtke i tog poduzetnika!

Saznaj više o sebi! Razmisli o aktivnosti kojom se baviš i koju voliš (sport, glazba, slikanje, fotografija...). Kako bi od svog hobija započeo/la posao? Predstavi svoju ideju na društvenu mrežu (Facebook).

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Ocjene od 2 do 5 u radu u skupini na razradi poslovne ideje, s obrazloženjem.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Opisna ocjena rada svake skupine učenika na razradi poduzetničke ideje.

NASTAVNI PREDMET: POZNAVANJE ROBE

Pojam *roba* obuhvaća proizvode (predmete) koji zadovoljavaju određene čovjekove potrebe, imaju prepoznatljivu gospodarsku i uporabnu vrijednost te mogu biti predmet trgovine. Vrijednost robe uvjetovana je mnogim činiteljima koje je potrebno temeljito poznavati da bi se robom moglo uspješno koristiti. Poznavanje robe uključuje osnovna znanja o podrijetlu sirovina od kojih se izrađuje gotov proizvod, njihovu kemijskom sastavu, svojstvima, te znanje o proizvodu kao tržišnoj robi.

U predmetu Poznavanje robe postoji niz područja povezanih s kulturno povijesnom baštinom. Suvremenim načinima poučavanja učenike možemo nadahnuti i osnažiti u tim znanjima te potaknuti na razmišljanje o tome kako baštinu sačuvati i kako je dalje razvijati.

Odgjono-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- potaknuti zanimanje za znanje o kulturnoj baštini i važnosti čovjeka u njoj, objasniti osnovna životna načela i međuodnose baštinskog povijesno-kulturnog okruženja koji su zajednički svima, ali isto tako prikazati poveznice predmeta i kulturne baštine
- razvoj znanja i vještine iz područja baštinskog povijesno-kulturnog okruženja u cilju razvijanja odgovornog odnosa prema vlastitom životu i zdravlju
- razviti zanimanje i poštovanje za kulturu življenja i ekološku osviještenost pojedinca i društva.
- spoznati vrijednost autohtonih proizvoda za zdravu prehranu kao i štetno djelovanje moderne tehnologije na autohtoni proizvod (ekološka osviještenost)

Očekivani rezultati (znanja i vještine):

- prepoznati zdrav proizvod i znati ga predstaviti na tržište
- osvještavanje važnosti zdravih proizvoda tradicionalne kuhinje i znati ih ponuditi na tržište (gastrokuhinja i turizam)
- razlikovati proizvode dobivene klasičnim i modernim načinom preradbe
- uočiti povezanost između kulture življenja jednog naroda i načina prehrane
- upoznati autohtone prehrambene proizvode u svom kraju i Hrvatskoj
- zauzeti stav o Hrvatskoj kao zemlji zdrave prehrane.

INOVIRANJE SADRŽAJA NASTAVNOG PREDMETA

NASTAVNA CJELINA/JEDINICA	POSTOJEĆI SADRŽAJI	INOVIRANI SADRŽAJI
Osnove znanosti o hrani	Načini prehrane.	Plasiranje zdravog proizvoda; štetno djelovanje moderne tehnologije na autohtoni proizvod, načini zdrave prehrane (kontinentalna, mediteranska) i kulturna baština.
	Klasični (tradicionalni) i moderni načini prerade proizvoda.	Biljna ulja, rafinirana ulja, nerafinirana ulja – bućino, maslinovo ulje, autohtoni proizvodi u svakodnevnom životu, prepoznavanje vrsta tradicionalnih jela.
	Živežne namirnice biljnog podrijetla.	Mljevenje žita u mlinicama, kruh ispod peke (proizodi zdrave prehrane).
Zanatstvo	Klasični i suvremeni zanati.	Paška, hvarska, lepoglavska čipka. Vrste hrvatski čipki, razlika izrade. Čipkarstvo i kulturni identitet lokalne i regionalne zajednice.

Povezanost s drugim predmetima: povijest, geografija, poduzetništvo, informatika, marketing, poslovne komunikacije, hrvatski jezik.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

Nastavna cjelina: **Čipkarstvo**

Nastavna jedinica: **Paška, hvarska, lepoglavska čipka**

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Razmisli i zapiši koji sve tekstilni predmeti mogu biti načinjeni od čipke.

Razmijeni zapisano s učenikom iz klupe.

Istraži preko interneta o tradiciji čipkarstva i muzejima čipkarstva u Hrvatskoj.

UČINITI, RAZGOVARATI

Grupni rad s temama: Povijest čipkarstva u Hrvatskoj: lepoglavska čipka; paška čipka, hvarska čipka.

Prezentirati teme korištenjem prezentacijskih alata.

Svaka grupa predlaže kako bi autohtonji proizvod usmjerila u turističke svrhe. Prijedlozi se pišu na papir i stavljuju kao plakati na zid (učenici dopisuju svoje komentare na plakat – strategija galerije).

STVARATI, PREZENTIRATI

Prethodno izrađenim prijedlozima dodati i prijedloge o zaštiti autohtonog proizvoda te sve zajedno objaviti na web-stranici.

Na webu pretražiti legende i priče vezane uz pojedinu vrstu čipke. Spojiti legende i priče kao knjigu te javno predstaviti nekoj od kulturnih institucija (muzeju, gradskoj knjižnici, školi...).

Plan grada odakle su čipke (Pag, Hvar, Lepoglava) dopuniti fotografijama čipki i ponuditi ga turističkoj zajednici u tim mjestima.

SAZNATI VIŠE

Istražiti na internetu o čipkarstvu na Malti te upoznati načine zaštite tog autohtonog proizvoda na Malti.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Učenik vrednuje svoju aktivnosti u grupi u kojoj je radio: veoma aktivan, aktivan po potrebi, ponekad se uključivao.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Vrednovanje aktivnosti rada svake grupe opisnim ocjenama.

NASTAVNI PREDMET: STRUKOVNE VJEŽBE

U srednjoškolskom strukovnom obrazovnom profilu Komercijalist sektora Trgovina sadržaje vezane uz kulturnu baštinu obvezno treba implementirati u nastavni predmet Strukovne vježbe gdje učenici tijekom svih četiriju godina školovanja praktično primjenjuju usvojena znanja i vještine stečene kroz sve ostale nastavne predmete.

Učionička nastava za nastavni predmet Strukovne vježbe odvija se u specijaliziranoj učionici uz uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije. Tijekom prve i druge godine obrazovanja u nastavnim sadržajima koji obrađuju temeljne zahtjeve zanimanja, poslovanje prodavaonice i skladišta te odnose u distribucijskom kanalu, sadržaji kulturne baštine trenutno su slabije zastupljeni. Moguće ih je dodatno implementirati u nastavne teme vezane uz odnos s kupcima, tako da se dodatno naglase regionalne kulturne osobitosti područja u kojem škola djeluje, primjenom odgovarajućih nastavnih metoda i oblika poučavanja s naglaskom na istraživačku i stvaralačku dimenziju.

Tijekom treće i četvrte godine obrazovanja mogućnosti implementacije sadržaja kulturne baštine u nastavni predmet Strukovne vježbe su mnogo veće, jer tada učenici formiraju fiktivnu (vježbeničku) tvrtku sa svim poslovnim funkcijama kao u gospodarstvu.

Obzirom da učenici trebaju osmisliti i assortiman svoje tvrtke, ovdje se (primjerice pomoću SWOT analize) otvara mogućnost za razvoj svijesti o autohtonim proizvodima.

Kroz poslovne sastanke učenici-zaposlenici tvrtke vježbaju i predstavljanje svojih proizvoda, što podrazumijeva poznavanje vlastite kulturne baštine radi iskazivanja prednosti ponuđenih proizvoda što bi trebalo potaknuti prodaju i ostvarenje pozitivnog gospodarskog učinka.

Tijekom četvrte godine obrazovanja kroz ovaj nastavni predmet, kao jedan od primjera vježbanja izrade poslovnog plana, učenici sastavljaju sadržajni, terminski i finansijski plan jednodnevнog izleta po vlastitom izboru. Na taj način kroz tržišno pozicioniranje područja (destinacije), proizvod (kulturna dobra), ciljna tržišta i promociju, spoznaju svoju kulturnu baštinu. Pri tome se ekološki aspekt i zaštita kulturno-povijesnih vrijednosti, odnosno, društveno-odgovorno poslovanje u uvjetima tržišne demokracije nameće kao jedan od primarnih zadataka i značajna nastavna tema.

Osim nastave u školskom praktikumu, nastavni sadržaji predmeta Strukovne vježbe vezani uz kulturnu baštinu mogu se obrađivati i kroz izvanučioničku nastavu, ponekad i kao interdisciplinarna nastava (u suradnji s predmetnim profesorom/profesorima ovisno o nastavnoj temi koja se trenutno obrađuje) kroz integrirani blok-sat ili čak dan.

Prilikom planiranja nastavnih tema koje će razvijati svijest učenika o kulturnoj baštini treba promišljati i izborne sadržaje za darovite i posebno zainteresirane učenike, ali i za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama gdje je poželjna suradnja s lokalnom zajednicom radi lakšeg zapošljavanja.

Odgojno-obrazovni ciljevi implementiranih/inoviranih sadržaja:

- razviti sposobnosti povezivanja teoretskih nastavnih sadržaja primjenjujući znanje na praktičnim radnim zadacima poslovanja u sektoru kulturne baštine i tako razviti vještine važne za buduće zanimanje u tom sektoru
- razviti znanja o kontinuitetu u poslovanju kao i u stvarnosti
- potaknuti suradnju i razvijanje poslovnih i prijateljskih kontakata učenika i zaposlenika iz kulture koji mogu u budućnosti pridonijeti razvoju stvarne poslovne suradnje te razviti uspješno poslovanje u zaštiti kulturnih dobara i gospodarskom razvoju kulturnih djelatnosti u zemlji i inozemstvu
- razviti sposobnosti timskog rada, izražavanja vlastitoga mišljenja, kreativnosti, samostalnosti, poduzetničkog duha, motivacije, prezentacije vlastite osobnosti i odgovornosti
- učiniti nastavu dinamičnom, zanimljivom i izazovnom za sve učenike.

Očekivani rezultati (znanje i vještine):

- razumijevanje poslovnih situacija u kulturnoj baštini te profesionalizam u radu
- povezivanje zahtjeva zanimanja i poslovanja u odnosu na regionalne kulturne osobitosti područja u kojem škola djeluje.

- prepoznati važnost autohtonih proizvoda u svojem zavičaju i zemlji za poslovanje
- slobodno izražavanje poslovnih ideja o osnivanju poslovne organizacije u području kulture, vlastita mišljenja i inicijative
- suradno učenje u razredu i suradnja s poslovnim partnerima.

Povezanost sa svim općim i stručnim predmetima.

PRIMJER RAZRADE NASTAVNE JEDINICE

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Podijeliti učenike u razredu u dvije skupine. Svaki učenik iz pojedine skupine najprije, uz pomoć interneta, istražuje o zadanoj temi. Učenici jedne skupine istražuju temu o tradicionalnim jelima u zavičaju, a učenici druge skupine o tradicionalnim zanatima u zavičaju.

Razmjena uradaka između skupina i izrada izvješća svake skupine, koja odgovara na sljedeća pitanja: *Zašto se zovu tradicionalna jela i zanati? Koja su tradicionalna jela i zanati u zavičaju i u kojim područjima u Hrvatskoj?*

UČINITI, RAZGOVARATI

Izabratи неко od hrvatskih tradicionalnih jela (soparnik, fritule, štrukle...) i zanata (lončarstvo, čipkarstvo...) te razmisliti o mogućnostima stvaranja poslovne ideje za neki od tih proizvoda. To učiniti uz pomoć sljedećih pitanja:

- Je li ideja ostvariva?
- Može li se upotrebljavati duže vrijeme?
- Možemo li mi to napraviti?
- Imamo li konkureniju?
- Je li naša ideja bolja od konkurenata?
- Hoće li naše proizvode/usluge kupovati dovoljno ljudi? Tko su ciljani kupci?
- Po kojoj cijeni?
- Zbog čega to nije napravio netko prije nas?
- Je li zakonito?
- Je li sigurno?
- Možemo li svoju ideju zaštiti?
- Trebamo li mnogo novaca za početak rada?
- Je li nam lokacija važna?
- Što nam je potrebno za poslovanje?

Razgovarati u skupini koja se sastoji od pet članova o poslovnoj ideji koja se razradila uz pomoć pitanja.

STVARATI, PREZENTIRATI

Primijeniti metodu SWOT analize (S – primarne jake točke; W – primarne slabe točke; O – glavne mogućnosti; T – glavne ugroze) za razradu poslovnu ideje o prije izabranom proizvodu (hrvatsko tradicijsko jelo i zanat).

Završeni poslovni plan razmijeniti elektroničkim porukama s učenicima iz škole istog usmjerenja u drugom gradu te tražiti njihove komentare i primjedbe.

Uključiti komentare i primjedbe učenika iz druge škole u svoj poslovni plan te ga predstaviti nekom od potencijalnih poslovnih partnera: turističkoj zajednici, nekom od svetišta, obrtničkoj prodavaonici, i sl. To učiniti komuniciranjem u pisnom obliku ili putem neke od internetskih mreža, ili ga predstaviti u izravnoj komunikaciji.

Na računalu grafički prikazati suvenir hrvatskog tradicijskog jela i zanata za koji se napravio poslovni plan. Priču o tim autohtonim proizvodima prevesti na jedan od stranih jezika te ga objaviti na društvenoj mreži (facebook).

Pročitati o poduzetniku iz nužde i poduzetniku iz prilike (Badrov, T., Crnović-Pozaić, S., Delić, A., Oberman Petrka, S.: Želim biti poduzetnik, Cepor, 2007.).

KULTURNA BAŠTINA U PROGRAMIMA STRUKOVNIH ŠKOLA

Napraviti pano (crtati strip, lijepiti kolaž – biti kreativan) koji će prikazati razliku između poduzetnika iz prilike i poduzetnika iz nužde (rad u skupinama od po 5 učenika).

SAZNATI VIŠE

Istražiti na internetskoj mreži informaciju o tradicionalnom japanskom jelu *sushi* (gdje se proizvodi i gdje se najviše izvozi).

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

U kojoj/kojim aktivnosti/ma učenja ti je pomogla grupna diskusija? Obrazloži zašto.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA

Procjena kreativnosti panoa o poduzetniku iz nužde i poduzetniku iz prilike, izrađenog po skupinama: veoma kreativan pano, uredan, ali nekreativan pano, nejasno prikazana ideja na panou.

TERENSKA NASTAVA NA OTOKU BRAČU

Ljetni kamp Brač

Ljetni kamp, kao terenska nastava na Braču, pripremljen je u dogovoru voditelja i partnera Projekta i bračkih domaćina: Srednje klesarske škole u Pučišćima, Osnovne škole „Pučišća“ Turističke zajednice Supetar, Centra za kulturu Supetar i Ispostave Ureda državne uprave Supetar. Sudjelovali su nastavnici uključeni u Projekt iz Komercijalno-trgovačke škole u Splitu i Gospodarske škole u Varaždinu, 25 učenika iz tih škola, te predavači i partneri uključeni u Projekt.

U pripremi terenske nastave, voditelji i nastavnici vodili su se idejom o holističkom doživljaju otoka Brača i njegove baštine, odnosno povjesnim, kulturnoškim, zemljopisnim i geopolitičkim zadatostima, njegovim nekadašnjim i sadašnjim gospodarskim posebnostima te otočnim razvojnim prilikama. U okviru tih odrednica, svaki je nastavnik, sa stajališta svog predmeta, prije odlaska na Brač s učenicima obradio određene aspekte bračke baštine.

Kao temelj istraživanja na Braču, učenicima je ponuđena razrada pet predloženih tema koje apostrofiraju ono po čemu je otok osobito poznat u Hrvatskoj. U suradnji s predmetnim nastavnicima, potpomognuti i nastavnicima predavačima, suradnicima – partnerima na Projektu kao i domaćina, učenici su kulturnu i prirodnu baštinu otoka istražili kroz slijedeće teme:

- Bratia laudata capris (lat. „Brač znamenit po kozama“) – otočko gospodarstvo od prapočetka do danas
- Brački kamen i kamenarstvo – najvažnija proizvodna grana na otoku kroz povijest
- Ranokršćanska i starohrvatska sakralna baština – kao osobito distinkтивni doprinos Brača nacionalnoj i općoj povijesti umjetnosti
- Brodogradnja, ribarstvo, te bračko iseljeništvo
- Gastronomска baština Brača – tradicijska kuhinja kao nematerijalna baština.

Istraživanje tema podrazumijevalo je: posjet dobru (starokršćanske crkvice, Muzej otoka Brača u Škripu, Blaca, Škip, Gornji Humac), fotografiranje dobara, predavanje nastavnika i predavača – stručnjaka, rad u učionici s mogućnostima istraživanja informacija s interneta, osnovne poduke u klesanju kamena uz upoznavanje drugih autentičnih tradicijskih zanata na otoku, te sudjelovanje u pripremanju bračkog tradicijskog jela vitalac. Nakon posjeta dobru, tijekom koje su učenici vodili bilješke i fotografirali dobro, slijedila je rasprava s nastavnicima i partnerima Projekta te dogovor kako dublje istražiti temu.

Između pet istraživanih tema dvije su u pogledu poslovnih ideja privukle posebnu pažnju i izazvale živu raspravu – jedna s područja materijalne, druga s područja nematerijalne baštine. To su: *Brački kamen i kamerarstvo* i *Gastronomска baština Brača*.

Tema: Brački kamen i kamenarstvo

Pitanja i ideje koje su vodile učenike i nastavnike u istraživanje teme:

- U kojoj bi mjeri za brendiranje bračkog kamena bilo važno formirati cjelovit katalog referenci, odnosno, popis građevina u Hrvatskoj i u svijetu na kojima je brački kamen bio ugrađen?
- *Kako doći do reprezentativnog popisa značajnih kiparskih djela isklesanih u bračkom kamenu (od arhitektonske plastike Dioklecijanove palače, renesansnih skulptura u Trogiru i Šibeniku, baroknih u Dubrovniku i Splitu, do kipova Ivana Meštrovića i suvremenih hrvatskih kipara)?*
- *U kojoj bi mjeri revitalizaciji kamenarstva na otoku pomogao upis antičkih bračkih kamenoloma na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine ?*
- *Kakve bi se marketinške i brending-strategije mogle razviti uz to?*
- *Što bi trebalo učiniti da se omogući i posjet nekom od napuštenih antičkih kamenoloma (kao što je to, primjerice., moguće u Carrari, u Siracusi...)?*
- *Što možemo učiniti da opstanu tradicionalne vještine obrade kamena; kako motivirati učenike po Hrvatskoj da upišu Kamenoklesarsku školu u Pučišćima; kako upečatljivije prikazati raspon mogućih poslova koji ih mogu čekati poslije završene škole ?*
- *Kako propagirati obnovu gradnje kuća u kamenu?*
- *Kako doći do suvenira izrađenog od kamena, a da ne trivijalizira njegovu građu ni načine njegove obrade ?*

Dublje istraživanje teme nakon posjete dobru: učenje kroz korake: *razmisli – razmijeni mišljenje, učini – razgovoraj, stvaraj - prezentiraj, samovrednovanje učenika, vrednovanje sudionika: nastavnika, partnera, domaćina.*

RAZMISLITI, RAZMIJENITI MIŠLJENJE

Razmisli koji su sve načini upotrebe kamena u prošlosti, a koji se materijali danas koriste za istu svrhu umjesto kamena. Razmijeni mišljenje s drugim učenicima.

Istraži geografske i povjesne uvjete u kojima se razvio kamenoklesarski zanat, te uočiti međusobnu povezanost.

Na internetu pronađi podatke o suvremenoj tehnologiji obrade kamena.

UČINITI, RAZGOVARATI

Obrada pojedinih apsekata teme po skupinama: Kamenoklesarski zanat i alati; Rimski kamenolomi otoka Brača, Srednjovjekovne crkvice na Braču. Informacije o temi istražiti putem interneta, bilješki s posjeta dobru (zapis i fotografija u posjeti Muzeju otoka Brača u Škripu).

Odgovoriti postoji li u Muzeju otoka Brača stari klesarski alat koji se koristio u kamenoklesarstvu. Prouči tipredmete s fotografija (fizička svojstva, izrada, funkcija, oblikovanje, vrijednost). Usportediti tradicionalni alat s novim tehnologijama u obradi kamena.

Proučiti kamene nalaze iz rimskih kamenoloma i starokršćanski namještaj (oltarne pregrade) koje se čuvaju u Muzeju otoka Brača u Škripu.

STVARATI, PREZENTIRATI

Izraditi prezentaciju pomoću fotografija koja uspoređuje tradicionalni način obrade kamena s novim tehnologijama. Predloži načine kako zaštititi i održati tradiciju kamenoklesarstva na otoku Braču i koje su prednosti očuvanja na nacionalnoj razini. Fotografije stavi na društvenu mrežu (Facebook).

Poveži rimske nalaze iz kamenoloma i starokršćanski namještaj iz Muzeja otoka Brača s lokalitetima starohrvatskih crkvica i kamenoloma na Braču. Izradi virtualnu mapu otoka Brača s Muzejom otoka Brača u Škripu kao središtem: predmeti iz Muzeja „vode“ prema prethodno povezanim lokacijama. Istraži mogućnost tiskanja mape koja bi bila dostupna u turističkim info centrima i hotelima.

Na internetu istraži kojim se načinima u prošlosti kamen prevozio iz kamenoloma u udaljene krajeve (putem mora ili kopna).

Istim načinom istraži koje su važne hrvatske i svjetske građevine građene od bračkog kamena.

Napiši sastav *Brački kamen i kamenarstvo* i priloži fotografije. Prevedi sastav na strani jezik (pomaže nastavnik stranog jezika). To prezentiraj uz pomoć IKT-a.

Predloži poduzetničku ideju/ideje temeljem obrade teme i obrazloži je.

SAMOVREDNOVANJE UČENIKA

Samoprocjenjivanje kvalitete obrade i prezentacije teme putem izvještavanja.

VREDNOVANJE NASTAVNIKA I DRUGIH SUDIONIKA

Vrednovanje kvalitete obrađene teme i poduzetničke ideje, komunikacijskih vještina tijekom zajedničkog rada, načina izlaganja i predstavljanja teme.

Proizvodi učenja na terenskoj nastavi (znanja i vještine):

Pismeni sastav: Brački kamen i kamenarstvo na hrvatskom i stranom jeziku

Fotografije kamena i kamenih kuća na Braču, oltarnih pregrada, srednjovjekovnih crkvica.

Izrada suvenira s motivima s Brača u keramičkoj radionici Klesarske škole u Pučišću

Poduzetničke ideje:

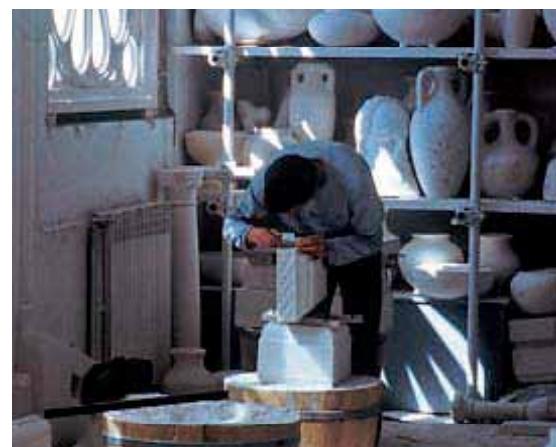
- Naći posao nakon završene Kamenoklesarske škole na Braču: biti voditelj radionice za izradu suvenira od kamena za turiste; Prodaja komadića različitog kamena kao suvenira.
- Materijal za škole i turističke agencije: popis značajnih kiparskih djela isklesanih u bračkom kamenu s obrazloženjem.

Sažetak teme koju su učenici istražili

Kamen je simbol otoka. U kamenolomima između Splitske i Škripa tijekom čitave antike „brao se kamen“ (tradicionalni izraz za vađenje kamena koji ukazuje na organski doživljaj tog materijala) za zgrade u Saloni (prijestolnica rimske provincije Dalmacije) i Dioklecijanovu palaču (najznačajnija građevina antičke arhitekture na tlu Hrvatske). U kamenolomu Rasohe – gdje se još vide ostaci klasične rimske tehnologije vađenja kamenih blokova („pašarini“ ili duboki ručno urezani kanali, duboki do 5 metara) – sačuvan je reljef Herakla uklesan u stjeni, možda djelo jednog od Dioklecijanovih klesara. Vrstan kamen omogućio je stvaranje niza sjajnih gradnji na samom otoku – od starokršćanskog i starohrvatskog, od renesansnog i baroknog doba do 19., pa i 20. stoljeća. Pučišća, u kojima smo boravili tijekom seminara, najljepši su podsjetnik na sve što je kamen na Braču značio. Bračko kamenarstvo preporođeno je osnutkom kamenoklesarske škole 1909. u Pučišćima, koja i danas djeluje i u kojoj kompletну nastavu pohađa stotinjak učenika godišnje.

Brački kamen ugrađen je i u Bijelu kuću u Washingtonu, a prepoznat ćemo ga i na carskom dvorcu Neue Hofburg u Beču, u unutrašnjosti Parlamenta u Budimpešti. Izvozio se i u Carigrad i Aleksandriju. Bračkim kamenom obilato se koristio i najveći hrvatski umjetnik prošlog stoljeća – Ivan Meštrović.

Nedavno je predloženo da se kamenolomi oko Splitske i Škripa upišu na Listu svjetske baštine UNESCO-a. Mislimo da će i to omogućiti da opstanu vještine obrade kamena i da se naše kuće ne prestanu njime graditi, pod pritiskom jeftinijih, već prefabriciranih materijala.

Tema: Gastronomска баština Brača

Tema se obradila na isti način kao i prethodna. Iznosimo pitanja i ideje koje su vodile nastavnike i učenike u istraživanju teme te pismeni sastav učenika.

Pitanja:

- *Kako se turist od prvog koraka na Braču može osvijestiti o bogatstvu i raznovrsnosti bračke gastronomije?*
- *Bi li se „bračka konoba“ mogla brendirati kao zaseban fenomen, primjerice u Splitu, Zagrebu ili nekom drugom gradu?*
- *U kojoj je mjeri moguće pripravu bračkih specijaliteta učiniti vidljivom u njihovim karakterističnim procesima znajući da se sami ne bismo usudili pripremati mnoge od njih?*
- *Bi li bilo moguće oblikovati zasebnu internetsku stranicu s „bračkom kuharicom“, blogom koji bi vodio neki od „chefova“ koji umije rječito objašnjavati posebitosti bračkih specijaliteta?*
- *Bi li bilo moguće organizirati „Bračku gastronomsku akademiju“ u kojoj bi turisti tijekom svog boravka na otoku mogli stići znanja, pa i diplomu poznavatelja bračke kuhinje?*
- *U kojoj bi se mjeri mogle brendirati karakteristične otočke arome, mirodije, eterična ulja, i sl.?*
- *Bi li bilo moguće razviti projekt „Miomirisi i okusi Brača“, kao što je tijekom posljednjih godina uspjelo Turističkoj zajednici Lošinja?*

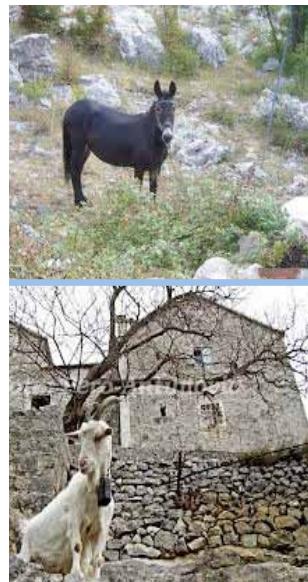
Sažetak teme koju su učenici istražili

Osim standardnih dalmatinskih jela, bračka kuhinja nudi i svoje izrazite posebnosti koje su bile znane još na rimskoj tržnici kao i u tradiciji do nedavna. Brački janjci i kozlići koji još nisu okusili travu nego samo majčino mlijeko na glasu su već od antičkih vremena, a cijenjen je osobito vitalac – janjeća iznutrica (jetra, slezena, srce, pluća) koja se omotana janjećom maramicom nabada komad po komad na tanki ražanj. Nakon okretanja na lagano žaru namota ih se janjećim crijevima i vrti još sat vremena. Jede se narezan, dok se čeka da janjac bude pečen. Ako sve to još pripremite sami, kao što smo to mi radili pod uputama naših domaćina u Gornjem Humcu, ovu deliciju nećete nikad zaboraviti.

Specijalitet je i butalac – nadjeveni janjeći but (natrljan mirisnim travama, zaliven na kraju vinom ili prošekom), janjeći tingul („pijana janjetina“) te brojna jela na bazi varenika koji se dobiva dugotrajnim ukuhavanjem grožđanog mošta (10 do 15 sati, ovisi o količini). Brački brudet, paštakada, rižot, tripice, gulaš i bilo koji „toč“ u pravilu se temelji na tom vinskom nektaru kojemu su još od antičke pripisivali afrodizijačka svojstva. Varenik su dodavali u zavajun (tučeno jaje) i davali mladencima prije prve bračne noći.

Glasovit je i brački sir, a poseban specijalitet jest procip koji se radi od mladoga sira. Izreže se na kriške i peče u karameliziranom šećeru. Još se piye smutica – ukusan napitak u omjeru 4/5 svježeg kozjeg mlijeka i 1/5 crnog vina, koju je preporučivao još Hipokrat. Nećete joj ni boju nikad zaboraviti.

Na Braču nas uvjeravaju da se pripremanje ovih delicija održava i neovisno o turističkoj potražnji.

Na završnom skupu javno su predstavljeni rezultati svih radionica uz obrazloženje poslovnih ideja s posebnim naglaskom na baštinske elemente. Slušatelji, među kojima su, pored nastavnika i predavača, bili predstavnici poslovnog sektora iz Brača i onih koji su uključeni u Projekt, ocijenili su i dali svoje osvrte i sugestije na prezentacije učenika te odlučivali o svojim osobnim ulagačkim potezima. Za svaku predstavljenu radionicu moglo se uložiti dio od 100% vlastitih sredstava.

**Učenici su na završetku terenske nastave razmjenila
iskustva odgovarajući na sljedeća pitanja:**

- Moj najljepši doživljaj na Braču
- Moja stečena znanja na Braču
- Moj najveći uspjeh u aktivnosti na Braču
- Moje moguće zaposlenje na Braču

PRILOZI

KULTURNA BAŠTINA: DEFINICIJA I KATEGORIJE

Dr. sc. GORAN NIKŠIĆ

Kulturna baština (kulturno nasljeđe, kulturna dobra) pojam je koji se neprestano mijenja i proširuje. Pojednostavljenmo možemo reći da nas kulturna baština zadivljuje i potiče želju da doznamo više o ljudima i kulturi koji su je stvorili. Prvi je utisak emocionalan: baština je simbol našeg kulturnog identiteta i kontinuiteta. Nasljeđe prošlosti dužni smo sačuvati i predati ga neoskrvljeno ili obogaćeno budućim baštinicima. Čovječanstvo je danas sve više svjesno nedjeljivosti svojega ukupnog nasljeđa pa se često naglašava da smo kulturnu kao i prirodnu baštinu samo posudili od budućih naraštaja. Međunarodna zajednica prepoznala je vrijednosti koje pojedina kulturna i prirodna dobra i lokaliteti imaju za čitavo čovječanstvo i potrebu da se oni sačuvaju, pa je UNESCO još 1972. godine donio Konvenciju o zaštiti svjetske baštine kojom se utvrđuju kriteriji za upis na Listu svjetske kulturne i prirodne baštine. Pojedine države sastavile su registre baštine od nacionalnog značaja kao i liste dobara od lokalnog značaja. Važno je istaknuti da su te podjele samo orijentacijske i da, bez obzira na formalno vlasništvo, baština pripada cijelom čovječanstvu.

Kulturna baština oslikava i izražava vrijednosti, vjerovanja, znanja i tradicije koji nastaju kroz vrijeme u međudjelovanju ljudi i okoliša. Kao što ljudska zajednica evoluira, mijenja se i značaj koji društvo pridaje vrijednostima kulturne baštine. Ovdje ćemo pokušati dati jednu od mogućih definicija kulturne baštine te objasniti razlike i sličnosti pojedinih kategorija baštine i njezinih vrijednosti. Najkraće rečeno, termin *baština* označava sve što društvo smatra vrijednim i želi sačuvati za buduće naraštaje.

Značajna je razlika između materijalne i nematerijalne kulturne baštine, a kategorije unutar te podjele mogu se iskazati sljedećom tablicom:

T. 1. Kategorije kulturne baštine

MATERIJALNA BAŠTINA	<ul style="list-style-type: none"> • POKRETNA KULTURNA DOBRA • NEPOKRETNA KULTURNA DOBRA • KULTURNI KRAJOLIK
	<ul style="list-style-type: none"> • ARHEOLOŠKI OSTACI • DJELA LIKOVNE UMJETNOSTI • MUZEJSKI I ARHIVSKI PREDMETI • GRADITELJSKA BAŠTINA • SPOMENICI I MJESTA SJEĆANJA
NEMATERIJALNA BAŠTINA	<ul style="list-style-type: none"> • USMENA POVIJEST • USMENA KNJIŽEVNOST • JEZIČNA BAŠTINA • GLAZBA, PLES, DRAMA • OBIČAJI, VJEROVANJA I RELIGIJE • TRADICIONALNI ZANATI I VJEŠTINE

Složene sklopove civilizacijskih i kulturnih ideja možemo razumjeti proučavajući baštinu koja ih prenosi u vidu svojevrsnih „poruka”. Materijalna i nematerijalna kulturna baština predstavlja zajedničko bogatstvo čovječanstva, sa svim svojim raznolikostima i posebnostima. Njezinom zaštitom osigurava se prepoznavanje i afirmacija kulturnog identiteta. Očuvanje nematerijalne kulturne baštine teže je osigurati nego zaštitu fizičkih predmeta, pa se njoj u novije vrijeme pridaje sve veći značaj.

Baštinu je teško svrstati u čvrste kategorije pa ju je lakše definirati preko različitih vrijednosti koje sadrži. U pojedinom kulturnom dobru redovito možemo pronaći više vrijednosnih kategorija, ali obično jedna kategorija dominira i daje mu vrijednosni pečat. Pri tome je važno naglasiti da različite vrijednosti kulturnog dobra mogu biti međusobno suprotstavljene, mogu se mijenjati s protokom vremena, a za razne dionike ista baština može imati različita značenja. Pri određivanju vrijednosti kulturne baštine bitna je njezina autentičnost.

T. 2. Vrijednosti kulturne baštine

EMOCIONALNE VRIJEDNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> • IDENTITET • KONTINUITET • DUHOVNA VRIJEDNOST • SIMBOLIČKA VRIJEDNOST
KULTURNE VRIJEDNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> • DOKUMENTARNA VRIJEDNOST • POVIJESNA VRIJEDNOST • ARHEOLOŠKA VRIJEDNOST • ZNANSTVENA VRIJEDNOST • ESTETSKA VRIJEDNOST • ARHITEKTONSKA VRIJEDNOST • URBANISTIČKA VRIJEDNOST • EKOLOŠKA VRIJEDNOST
UPOTREBNE VRIJEDNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> • GOSPODARSKA VRIJEDNOST • FUNKCIONALNA VRIJEDNOST • DRUŠTVENA VRIJEDNOST • POLITIČKA VRIJEDNOST

Vrijednosti baštine razlog su i motiv za njezino proučavanje, razumijevanje i očuvanje. One su uporabom „opredmećene” u pojedinom kulturnom dobru i njegovu okruženju, izražavajući umjetnički, povjesni, znanstveni, društveni i duhovni značaj koji baština ima za prošle, sadašnje i buduće naraštaje. Vrijednosti kulturne baštine identificiramo kako bismo procijenili njezin značaj, odredili prioritete te pružili temelj za donošenje odluka o njezinu očuvanju, obnovi i prezentaciji.

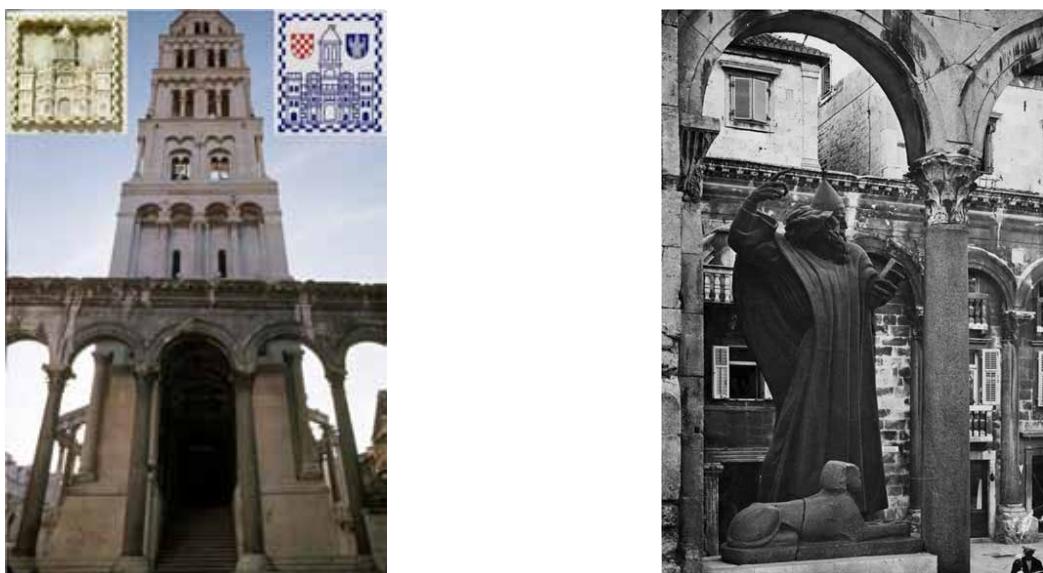
Simbol svjetske baštine kojim se označavaju lokaliteti na UNESCO-ovoj Listi predstavlja univerzalne vrijednosti koje štiti Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine. U njemu su objedinjeni simboli postignuća ljudskog genija (kvadrat) i darovi prirode (krug).

Kulturni krajolik. Ovo je vrijedna kulturna baština koja svjedoči o ustrajnosti našeg čovjeka koji je mukotrpnim radom plodnu zemlju otimao krševitom terenu, stvarajući jednostavno, ali monumentalno graditeljstvo u suhozidu.

Nijemo kolo Dalmatinske zagore i ojkanje uvršteni su na UNESCO-ovu Listu svjetske nematerijalne kulturne baštine.

Zvonik sv. Duje simbol je grada s kojim se identificiraju svi građani Splita.

Meštrovićeva skulptura pored neosporne velike *umjetničke vrijednosti* nosila je u vrijeme postavljanja na Peristilu Dioklecijanove palače značajnu *političku poruku* koja je manipulirala *povijesnim značajem Grgura Ninskog*.

Gradsko groblje u Varaždinu osim *estetskog, urbanističkog i povijesnog značaja* za lokalno stanovništvo predstavlja i veliku *duhovnu vrijednost*.

KOVČEŽIĆ OPĆEG ZNANJA HRVATSKE MATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE

Red. prof. dr. sc. JOŠKO BELAMARIĆ

Tijekom radionica željeli smo definirati sadržaj „kovčega općeg znanja hrvatske kulturne baštine“ u koji bi trebalo stati pedesetak paradigmatskih pojmoveva, lokaliteta i imena (poredanih prema kronološkom načelu) za koje bi trebao znati svaki građanin, pa tako i naš učenik. Uz to smo željeli donijeti paralelnu listu takvih, ne manje značajnih, varaždinskih, odnosno splitskih pojmoveva. (Naravno, kurikul řkola u Dubrovniku, Poreču ili Osijeku tu bi donio primjere iz vlastite zavičajne kulturno-povijesne baštine.)

„Kovčežić“, dakle, posebnu pažnju usmjerava na trasiranje samosvojnih i najizrazitijih mesta istinski kreativnog dijaloga hrvatske sredine s vanjskim poticajima, dokazujući njezinu snagu da asimilira svježe ideje i da ih preradi u originalne vlastite doprinose općoj umjetničkoj baštini.

Smatrali smo da bi učenici iz takvog pregleda, pored usvajanja elementarnog općeg znanja, mogli nazrijeti: kolika je vrijednost baštine koju smo naslijedili; u koliko mjeri ona zrcali najtrajnije specifične oznake domaće povijesti umjetnosti; u kolikoj je mjeri ona presjecište različitih kultura i utjecaja, jer je umjetnost na tlu Hrvatske bila trajno izložena djelovanjima različitih povijesnih i etničkih čimbenika.

Naš se rad temeljio na zaključivanju da se novi korak u kreativnom posezanju za autentičnim vrijednostima hrvatske baštine može dogoditi samo uz edukaciju svih onih koji su dionici oblikovanja tog prostora, a koji moraju spoznati da je bogata materijalna i nematerijalna baština danas temeljna vrijednost Hrvatske i jedan od glavnih resursa za daljnji razvitak, a da, s druge strane, postoji znak jednakosti između novih koncepata turizma i prirodne i kulturne baštine, konačno, i samog načina života u dobro očuvanom okolišu Hrvatske.

Postojanje, vrijednost i ulogu baštine u vlastitom okruženju najprije treba – osvijestiti. Potom, od najmanjih nogu pobuditi interes da se ona počne proučavati u svojoj ljepoti, izvornosti, zanimljivosti – kao stalni izvor inspiracije i samosvijesti, što joj daje iznimni potencijal u kontekstu turizma.

Na primjerima zavičajne baštine, odnosno sastavnica osobne prošlosti i identiteta, razvija se prepoznavanje posebnosti, estetski doživljaj ali i osjećaj ponosa. Osvješćuje se spoznaja univerzalnog značaja našeg kulturnog naslijeda, ali i poštovanje prema „drugome“ i vrednotama njegove baštine. Prepoznati svekoliku kulturu i baštinu u kontekstu razvoja i budućeg zapošljavanja, danas s naglaskom na turizmu, pomoći će u pretvaranju kulturnih i prirodnih u nove vrijednosti.

Konačno, Hrvatska je poznata po izrazito važnim urbanim, spomeničkim i krajobraznim cjelinama, kao i po fenomenima tzv. nematerijalne baštine. Više od dvadeset ih je upisano na UNESCO-ove Liste svjetske baštine. Ali, pored njih postoje i stotine ne manje vrijednih spomeničkih sklopova i cjelina, običaja autentične kulturno-povijesne vrijednosti koji svi zajedno sastavljaju sugestivan okvir specifičnom načinu svakodnevног života koji očarava namjernika. Riječ je sklopu kulturnih fakata koje turist često još uvijek doživljava kao osobno otkriće, a uskoro će zacijelo biti integriran kao poseban, distinktivan hrvatski doprinos univerzalnoj povijesti europske civilizacije.

PRETHISTORIJA

Krapinski pračovjek. Srednji paleolitik (*Kameno doba*), od 150.000 do 35.000 godina prije sadašnjosti, veže se ponajprije uz populaciju neandertalaca. O kulturi tog vremena kod nas najrječitije govore nalazi iz polušpilje na Hušnjakovu brijegu kod Krapine, koje je uzorno stručno istraživao Dragutin Gorjanović-Kramberger od 1899. do 1905. godine. Iz oko 9 metara visokih naslaga prikupio je veliku količinu životinjskih kostiju (Špiljskog medvjeda, vuka, losa, golemog jelena, toplodobnog nosoroga, itd.), preko tisuću kamenih alatki i ostatke kostiju više desetaka osoba različitog spola i životne dobi od 2 do 40 godina koji su na Hušnjakovu brijegu živjeli prije 130.000 godina. Nije jasno zbog čega je nestao krapinski pračovjek, popularno nazvan *dedek Kajbumščak*. Neki tvrde da je bio kanibal, čemu proturječi visok stupanj međuljudskih odnosa, te briga za ranjene i bolesne svoje zajednice. Nedavno otvoreni *Muzej krapinskih neandertalaca* jedan je od tehnološki najmodernijih muzeja svijeta u kojemu nas raznovrsne muzeološke senzacije uvode u fascinantni svijet prapovijesnih ljudske civilizacije.

Vučedolska kultura (2900. – 2400. pr. Kr.). Neolitski arheološki nalazi na Vučedolu iznad Dunava, 5 km nizvodno od Vukovara, takvi su da po prvi put možemo govoriti o kulturi na tlu Hrvatske u pravom značenju te riječi. Prema raznovrsnosti posuđa za pripremanje i čuvanje hrane i golemoj količini raznih životinjskih, ptičjih i ribljih kostiju, arheolozi su zaključili da niti jedna kultura od prapovijesti do danas nije imala bogatiju prehranu. O visokom civilizacijskom standardu Vučedolaca, koji su živjeli u gusto zbijenim naseljima, najrječitije svjedoči činjenica da su prvi došli do serijskog lijevanja metalnih predmeta u dvodijelnim i višedijelnim kalupima, što će dovesti do proizvodnje najranije svjetske bronce, te da se tu – u ukrasima jedne posude pronađene 1978. u vučedolskom sloju u Vinkovcima – prepoznao najstariji i najpotpuniji europski (indo-europski) kalendar, sa simboličkim prikazima relevantnih zviježđa svih četiriju godišnja doba. Impulsi Vučedolske kulture ostavili su značajne tragove na sveukupno europsko kulturno naslijeđe.

Vučedolska golubica

Sinonim za Vučedolsku kulturu jest obredna posuda u obliku golubice (3. tisućljeće pr. Kr.)

koja je od simbola prapovijesne zajednice postala simbolom nade u stradanju modernog Vukovara tijekom Domovinskog rata. Zapravo, vjerojatnije je da je riječ o jarebici, ptici koja u opasnosti hini šepavost, da bi napadača odmamila od gnijezda. Po tome bi se povezivala na neko prethistorijsko božanstvo, prethodnika šepavog Hefesta, boga kovača.

Vindija. Nalazi iz špilje Vindije blizu sela Donja Voća, dvadesetak kilometara od Varaždina, značajni su za proučavanje najmlađih neandertalaca iz srednje i istočne Europe, s kraja srednjeg paleolitika, prije 33.000 godina. Bili su anatomske znatno razvijeniji od Krapinskog pračovjeka, predstavljajući sponu (neki vjeruju i genetsku), između neandertalaca i suvremenih ljudi koji će se upravo u to doba pojaviti u Europi. U Vindiji su 1974. godine pronađeni neki od najbolje očuvanih ostataka neandertalaca zbog čega su postali glavni izvor DNA za tzv. „Neandertalski projekt genoma“ kojemu je primarni cilj bolje razumjeti evoluciju ljudske vrste.

Kamene gomile. Tisuće kamenih gomila i zemljanih humaka (grobni tumuli) duž jadranske obale predstavljaju najkarakterističnije prapovijesne spomenike. Podizane su pojedinačno ili u skupinama, na istaknutim mjestima, svjedočeći o značaju pokojnika, te o sve izrazitijim kulturnim potrebama njihovih zajednica. Najčešće su kružna oblika, s promjerom 12 do 20 m, ali i više, s jednim ili više grobova kamene konstrukcije u sredini. Nakit, oruže i oružje u njima omogućili su arheologima da rekonstruiraju razvoj svakodnevnog života lokalnih zajednica od brončanog do željeznog doba i u osvit povijesnog vremena na našem tlu. Osobito su bogati nalazi keramike jer je bio običaj da se u grobu obredno razbijje keramička posuda, ili da se ostavi cijela, s hranom u njoj, kao popedbina pokojniku.

Ilirska gradina poviše Brštanova u Dalmatinskoj zagori

HELENIZAM

Grci su relativno kasno počeli (reklo bi se „probno“ u 6. st., a stvarno u 4. st.) – s osnivanjem kolonija na jadranskim otocima i obali. Razlozi tome mogli bi biti opasnosti plovidbe. Jadran, naime, ima dva lica: jedno kobaltno i smaragdno, tiho; drugo olujno, prevrtljivo. Mogla bi se prirediti cijela antologija grčkih i rimskih predodžbi o opakom karakteru Jadrana – makar će dabar dio dolaziti više zbog zloglasne ilirske piraterije nego zbog meteoroloških razloga. Drugi razlog može se naći u nedostatku „strateških sirovina“ (metali ili plemeniti metali), odnosno znatnijih obradivih površina. Grčka prisutnost izmjenila je krajolik, unijela nove poljodjelske kulture, donijela nova zanatska umjeća, pismenost, nove mitološke predodžbe.

Hvarska chora. Starigradsko polje, najveća i najplodnija ravnica na jadranskim otocima, ujedno je i najbolje očuvani starogrčki katastar na Mediteranu i u Europi. Pharos (današnji Stari Grad) bijaše izrazito agrarna kolonija, vezana uz plodno polje. Podjela polja (*chora*) može se precizno datirati. Godine 385/4. pr.n.e., Parani, jonski Grci, pozivom sicilskog tiranina Dionizija Starijega osnivaju grad u najdubljoj uvali sjeverne strane otoka. Ravnica je pravolinjski podijeljena u grčkom metričkom sustavu na 75 parcela veličine oko 900 x 180 m. Usprkos tolikim burnim povijesnim događajima, promjenama vlasti, te stotinama i stotinama ponovljenih imovinskih podjela unutar polja – njegova temeljna struktura i proizvodnja ostala je gotovo ista tijekom 2400 godina. Grčka *chora* fizički je posve jasno uočljiva i danas, u mreži suhozidnih linija koje omeđuju granice pojedinih posjeda. Premda su mnoge od njih nastale u srednjem vijeku, koristile su se istim kamenom na istim linijama antičke parcelacije. Sve kasnije podjele zemlje i razmjerno mali broj gradnji poljskih kućica (karakteristične bunje), od antičkih vremena do danas koriste se istim tehnikama tradicionalne suhozidne gradnje. Od 2008. godine nalazi se na UNESCO-ovoju Listi svjetske baštine.

Kairos

Kairos (u dragocjenoj zbirci umjetnina sestara benediktinki sv. Nikole) jedan je od zaštitnih znakova Trogira. To je reljef (4./3. st. pr. Kr., po Lizipovu predlošku) s likom najmlađeg Zeusa sina – božanstva sretnog trenutka. Ima čelavo tjeme, ali bujnu kosu oko glave i čuperak nad čelom: treba ga za nj uhvatiti kad pridolazi, inače, kad izmakne, bude kasno. Nerazdvojan atribut mu je vaga koja balansira na oštici britve, čime se dodatno označava odsudni tren: povoljan trenutak kog ne smijemo ni podbaciti ni prebaciti.

Apoksiomen (uskoro u posebnom muzeju u malom Lošinju). Brončani kip nagog atleta (*apoxyómenos* = „onaj koji se struže“) visok 192 cm, otkriven 1999. u moru kod Lošinja. Kip je u desnoj ruci držao srpoliko strugalo za čišćenje prašine i znoja s nauljenog tijela. Izrađen je vjerojatno prema prototipu koji je sredinom 4. st. pr. Kr. načinio Daip, sin najpoznatijeg grčkog kipara Lizipa. Prema analizi organskog materijala u unutrašnjosti kipa, kip je dugo vremena ležao odbačen na zemlji prije nego je sredinom 2. st. n. e. krenuo na put na rimskoj galiji koju je u lošinskim vodama zahvatila oluja. Kip je mogao biti bačen u more da se obredno stiša bijes nevremena, ili rastereti brod. Riječ je o jednoj od najbolje sačuvanih brončanih statua antičkog vremena koja je tijekom posljednjih godina postala zaštitni znak hrvatske spomeničke baštine i dosega restauratorske struke.

Starigradsko polje

Issa – Vis. U dubokoj uvali na sjevernoj strani otoka god. 397. pr. Kr., Dionizije Stariji, vojskovoda i tiranin iz Sirakuze, tada najjače države grčkog svijeta, osnovao je prvu grčku koloniju na istočnoj obali Jadrana. Prije smjene između grčke i rimske vlasti Issa je osnovala svoje zajednice na kopnu: Tragurion (Trogir), Epetion (Stobreć kraj Splita), a na susjednom otoku Korčuli Korkiru Melainu. Još je početkom 2. st. pr. Krista grčki povjesničar i geograf Agatharhid napisao da u svijetu nema boljeg vina od isejskog. Neki životopisci Jamesa Joycea spominju da je taj pisac najradije pio Viški plavac.

Još uvijek je jasno uočljiv nepravilan pravokutni perimetar zidina grčke kolonije koja se smjestila terasasto u jugozapadnom dijelu viške uvale. Čitavo to područje još nije arheološki istraženo. Na poluotočiću Prirovu, mjestu koje su grčki doseljenici vjerojatno zaposjeli prije negoli su nasuprot njemu osnovali svoju koloniju, nalazio se mali isejski teatar. To je jedno od samo četiriju tek djelomice sačuvanih antičkih kazališta na istočnoj obali Jadrana. Od teatra koji je mogao primiti do 3000 gledatelja vidi se dio vanjskih zidova nekadašnjega gledališta koje je, prema helenističkoj tradiciji, bilo okrenuto jugu.

Trogir. Lingvisti mu ime vuku od grčkog imena obližnje planine Kozjak (*tragos* = koza), ali bi moglo biti da ono dolazi kao iz korijena glasovitog grada Tyra (u značenju „ključ“) jer je Trogir izrastao kao zaglavni kamen na otočiću u kanalu između kopna i otoka Čiova, na zapadnom ulazu u zaljev u čijem je dnu nekoć ležala Salona, glavni grad rimskog Ilirika. Sustavna zaštitna arheološka istraživanja pokazuju da je prostor prapovijesnog naselja bio više-manje istovjetan povijesnom Tragurionu koji je bio otok, ili otok uskom prevlakom povezan s kopnom. Nalazi sežu do 2000. pr. Krista. Stari *Tragyron*, *Tragurion*, *Tragurium*, s kontinuitetom od 4000 godine razvoja, po tome je jedan od najstarijih gradova na Mediteranu. Pravolinjska mreža ulica i stambenih blokova središnjeg dijela grada karakteristična je za grčko urbanističko planiranje. U 1. st. pr. Kr. spominje se kao „naselje rimskih građana“, vjerojatno u sastavu šire zajednice kolonije Salona, glavnog grada ondašnje provincije Dalmacije. Zbog iznimne vrijednosti njegove povijesne cjeline i pojedinih spomenika grad je 1997. upisan u Registar svjetske baštine UNESCO-a.

RIMSKO RAZDOBLJE

Antička urbanistička matrica definira danas formu povijesnih jezgri većine gradova u Dalmaciji (Split, Trogir i Zadar klasični su slučajevi), a sve se jasnije čitaju tragovi cvatnih rimske gradova i u panonskom dijelu Hrvatske (Sisak, Vinkovci, Osijek). Ali, rimska uprava ostavila je i brojne druge kulturne tekovine – u prvom redu rimsko pravo, te pravne i ekonomske institucije, katastar, pojmove javnog dobra, način vođenja civilnih i crkvenih poslova. Latinski jezik koji će, na primjer, sve do 1847. ostati službenim jezikom u Hrvatskom saboru. Ostavila nam je i brojna umijeća od kojih, recimo, kamenoklesarski zanat u mnogočemu slijedi još uvijek iste tradicije.

Zadarski forum

Zadarski Forum. Zadar je osnovan na razmeđu stare i nove ere kao planirani grad, središte značajne rimske kolonije Iader (Iadera, kasnije i Diadora), na poluotočiću koji su dragali „mekani zefiri“, kako kaže pjesnik Lukan (1. st.). Sačuvao je najvjerniju sliku rimskog urbanizma na istočnoj obali Jadrana. Karakteristična stroga pravolinijska mreža s uzdužnim i poprečnim ulicama (dekumani i kardi), koje zatvaraju pravokutne blokove, naslijedena je i u urbanističkoj regulaciji poduzetoj nakon užasnih razaranja grada 1943. – 44. godine. Glavni dekuman nazivao se kroz srednji vijek „Velika ulica“, a danas „Široka ulica“ (tal. *Calle larga*). Nekadašnji rimski forum ostao je do danas srce grada.

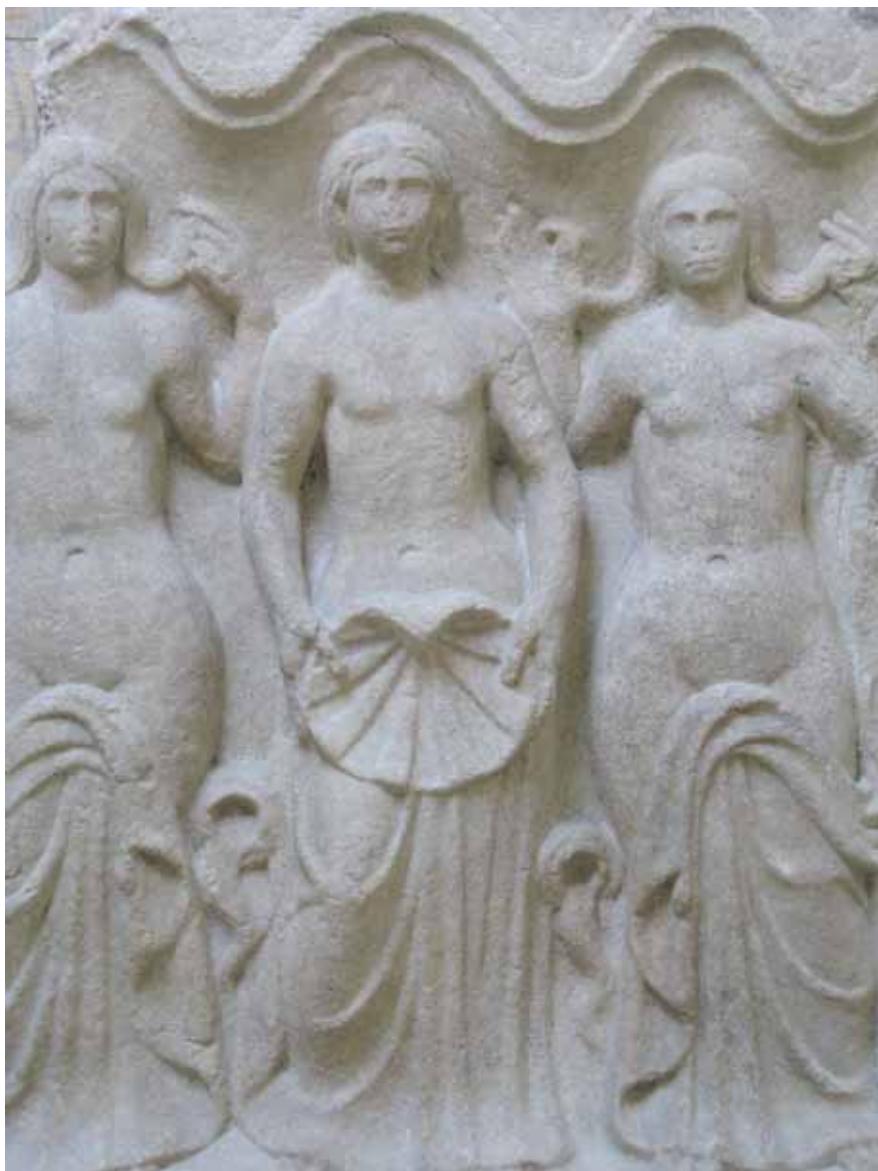
Narona (Vid kraj Metkovića) – Augsteum – najbolje sačuvani lokalitet klasične arheologije u Hrvatskoj. Naronitanski forum nalazio se na mjestu današnjeg seoskog trga. Uz njegov zapadni rub 1995. otkriven je Augsteum, mali hram s celom i predvorjem. Bio je (oko 14. god. pr. Kr.) posvećen carevu kultu, s čak 16 statua carske obitelji i božanstava s kojima su bila vezana. Kipovi su koncem 4. st. bili oborenih sa svojih postolja, u kršćanskom revanšizmu nad poganskim uspomenama. Nad samim Augsteumom nedavno je podignut spektakularan muzej.

Amfiteatar u Puli. Između tolikih spomenika iz antičkog doba po kojima je Pula poznata, najglasovitiji je amfiteatar – Arena (od „harena“ = pijesak, kojim su se posipali tragovi krvi ljudi i životinja poslije svake borbe). Stoji uz bok najznačajnijim sličnim građevinama, poput Koloseja u Rimu i Arene u Veroni. Bio je podignut izvan gradskih zidina u vrijeme cara Vespazijana (69. – 79. god.). Procjenjuje se da je mogao odjednom primiti oko 20.000 gledatelja. Vanjski plašt sastoji se od 72 lučna otvora u prizemlju i na prvom katu, i četvrtastih otvora na drugom katu. Danas se u njoj održavaju raznovrsni scensko-glazbeni, filmski pa i sportski spektakli, a u supstrukcijama je postavljena krasna izložba o istarskom maslinarstvu i vinarstvu u rimsko doba.

Brački i trogirski vapnenac. Kamenolomi između Splitske i Škripa na otoku Braču, u arhajskom krajoliku izuzetno bogate arheološke i povijesno-umjetničke slojevitosti, bijahu otvoreni tijekom čitave antike, pod državnim i izravnim vojnim nadzorom. Najveća referenca bračkom kamenu ostala je Dioklecijanova palača. Njegova kvaliteta omogućila je kontinuitet djelovanja čitavih dinastija klesara, do dana današnjeg.

Na još većem glasu bio je trogirski. Plinije za Trogir kaže da je bio *marmore notum*, glasovit po mramoru, zapravo vrsnom vapnencu koji se radi lakoće modeliranja i zlaćane boje koju mu daje poliranje našao na svim važnijim dekorativnim dijelovima obližnje Dioklecijanove palače (Zlatna vrata, portali careva mauzoleja i Jupiterova hrama), a poslije na Radovanovu portalu i Duknovićevim skulpturama u trogirskoj katedrali.

Aquae Iassae – Varaždinske toplice. Najznamenitije uređene rimske kupke u Hrvatskoj bile su posvećene nimfama. Prvotne, o kojima svjedoče krasni mramorni reljefi s mitološkim prikazima, bile su izgradene sredinom 2. stoljeća. Stradale su u požaru koncem 3. stoljeća prilikom jedne od provala Gota, a iz temelja ih je obnovio car Konstantin između 319. i 322. godine, na prostoru od oko 6000 m². Raznovrsni javni objekti, kupalište s bazilikom, forum i kapitolij rimskog naselja (izvorno s trima samostojećim hramovima) s trijemovima, koji se nalaze na različitim razinama topičkog brežuljka, bili su usko vezani uz termalni izvor sumporne vode koji se držao svetim. Otvoreni bazen s topлом ljekovitom vodom nalazio se usred forumskoga trga. Iz zavjetnih natpisa vidi se da su njihovi donatori potjecali i iz udaljenih dijelova Carstva što svjedoči da su Varaždinske toplice bile na glasu u rimskom svijetu. Iz samog imena *Aquae Iasae* razumije se pak da je oko termalnog izvora i prije dolaska Rimljana postojalo naselje panonsko-ilijskog plemenom Jasa. To govori o kontinuitetu korištenja ljekovite vode od pretpovijesnog razdoblja do danas.

Varaždinske toplice

KASNA ANTIKA

Čuvajući sve već spomenute tekovine rimske civilizacije i u razdoblju krize kasnoantičkog doba – (povjesničari ga krste: „doba tjeskobe“ ili „vrijeme duhovnosti“, (4. – 7. st.) – kasnoantički Ilirik doživljavao je duboku transformaciju unutar gradskih areala i u vangradskom pejzažu: središta novog kršćanskog kulta iz kasnoantičkog doba postat će trajni biljezi u kulturnom prostoru naše zemlje i većine naselja.

Salona – ranokršćanski sloj. Metropola rimske provincije Dalmacije, od 4. do 7. stoljeća postaje važan centar kršćanstva. U istočnom dijelu grada podignuta je u 4. st. *basilica urbana*, a potom u 5. st. nova, znatno veća. Uz spomenutu baziliku u 6. st. prislonila se nova, križna tlocrta, oblikujući karakterističan sklop dvojnih bazilika (*geminæ*). Od osam ostalih bazilika, najkompleksnija je ona na Manastirinama. Na arhitravu glavnih vrata uklesan je natpis: „Bože naš, budi milostiv rimskoj državi“ (*Deus noster, propitius esto rei publicae Romanae*), što je očito izravan odjek duge krize na izmaku antičkog doba.

Dioklecijanova palača. Započeta 298. g., jedno je od najznačajnijih djela kasnoantičke arhitekture ne samo po očuvanosti pojedinih izvornih dijelova i cjeline, nego i po nizu originalnih arhitektonskih formi koje naviještaju novu ranokršćansku, bizantsku umjetnost i ranosrednjovjekovnu umjetnost. Po svom unutrašnjem i vanjskom planu predstavlja spoj raskošne carske vile i utvrđenog logora, s dvama blokovima tvorničke namjene u sjevernoj polovici. Ima pravokutan oblik (cca 215 x 180 m), s dvjema širokim, trijemovima zasjenjenim, okomito ukrštenim ulicama (Cardo i Decumanus), koje iz sredine Palače vode na četvora vrata posred svake stranice pravokutnika. Glavne ulice spajaju se u središtu Palače. Južno od njih nalazi se otvoreni prostor – Peristil, uokviren s istočne i zapadne strane monumentalnim stupovljem s lukovima, usmjeren prema Protironu, ulazu u carev stan. Istočno je Dioklecijanov mauzolej, preoblikovan već u 5. st. u crkvu, koja će od sredine 7. st. postati splitska katedrala. Splitska povjesna jezgra s Dioklecijanovom palačom među prvim je urbanim cjelinama ušla na listu svjetske baštine UNESCO-a (1979.).

Eufrazijeva bazilika (Eufrazijana) u Poreču jedan je od najljepših spomenika ranokršćanske umjetnosti na Sredozemlju. Izgrađena je u 6. stoljeću na mjestu ranije crkve, u vrijeme biskupa Eufrazija i cara Justinijana, zajedno s jednako dobro očuvanim sklopmi biskupske palače. Osobito je znamenita po zidnim mozaicima koje su izradili bizantski majstori, vjerojatno iz samog Konstantinopola. Prikaz Bogorodice u središnjoj apsidi jedan je od najmonumentalnijih u ranokršćanskoj umjetnosti i svjedoči o porasloj štovanju Marije – pod čiju se zaštitu stavljuju čitavi gradovi, a u srednjem vijeku i čitava kraljevstva (poput hrvatskog). Od godine 1997. nalazi se na UNESCO-ovoj Listi svjetske kulturne baštine.

Eufrazijeva bazilika (Eufrazijana)

Salona. Nakon dovršenih rimsko-delmatskih sukoba, zbog vjernosti Cezaru u građanskom ratu, Salona bijaše od njegova sinovca Oktavijana, kasnijeg Augusta, podignuta u čast nezavisne rimske kolonije – *colonia Martia Julia Salonae* (između 43. i 30. god. pr. Kr.). Postaje središtem čitave provincije Dalmacije i kozmopolitsko središte Jadrana, a cvat doživljava u Dioklecijanovo doba, kada dobiva počasni naslov Valeria (ime careva roda). Pada pod udarom Avara i Slavena malo prije 640. godine.

Iz prve rimske faze sačuvan je dio trakta gradskih zidina s monumentalnim vratima – tzv. *Porta Caesarea* s trodijelnim ulaznim prostorom, branjena oktogonalnim kulama. Grad se ubrzo širi prema zapadu i istoku te je u 2. stoljeću opasan novim bedemima. Forum se (dugačak 70 m, širok 45 m) nalazio u središtu grada pri moru. U Dioklecijanovo doba, kada se u Saloni podižu novi hramovi (zadnji poganski), grade fabrike (tvornica oružja), preuređuje se i sklop kapitolija s teatrom. U sjeverozapadnom kutu grada početkom 2. stoljeća podignut je amfiteatar, u sklopu izgradnje zapadnog bedema Salone. Mogao je primiti oko 20.000 gledatelja (malo više od nešto starijeg pulskog amfiteatra).

Aquae Iassae – Varaždinske toplice. Među velikim brojem fragmenata zidnih slikarija koje su arheolozi otkrili u Varaždinskim toplicama, nađen je i ulomak s prikazom glave sveca s aureolom, što upućuje na pretpostavku da je barem bazilika koja je bila izgrađena uz izvor sumorne vode tijekom 4. stoljeća prenamjenjena za kršćanski obred. Arheološke iskopine omogućavaju da se načini uvjerljiva rekonstrukcija izvornog izgleda koji su *Aquae Jasaæ* pružale u rimsko vrijeme.

Salona, Basilica urbana

PREDROMANIKA.

Tijekom 8. stoljeća profilira se hrvatska država. Nakon gotovo dvostoljetne stagnacije hrvatski prostori našli su se na novoj europskoj političkoj sceni. Međunarodno priznanje stječu 7. lipnja 879. pismom pape Ivana VIII. knezu Branimiru koji je Hrvatsku po prvi put oslobođio franačkog i bizantskog vrhovništva. U njegovo vrijeme uvedeno je slavensko bogoslužje u hrvatskoj crkvi. Središte države nalazi u Dalmaciji, gdje ostaje do pada pod ugarsku vlast 1102. godine. Na području primorske i zagorske Dalmacije ispisane su neke od najznačajnijih stranica rane hrvatske povijesti, o čemu svjedoče brojni sačuvani spomenici, osobito crkve bogatog kamenog namještaja u pravilu ukrašenim karakterističnom pleternom dekoracijom (9. – 11. st.) i srednjovjekovne utvrde i gradovi (12. – 15. st.) koje podižu ugledni hrvatski plemićki rodovi: Šubići, Frankopani, Talovci i Nelipčići, Berislavići, Kačići, Dražojevići – od Nina do Knina, između Zrmanje i Krke, od izvora do ušća Cetine, u dubini Zagore prema Bosni. Najizrazitiju pojavu starohrvatske umjetnosti nalazimo u desecima crkvica karakterističnih tlocrtnih rješenja i u predoltarskim pregradama, u pravilu s posvetnim latinskim natpisima.

Sv. Donat u Zadru

Crkva sv. Spasa na izvoru Cetine

Sv. Donat u Zadru. Zadarske ranokršćanske, predromaničke i ranoromaničke građevine smatraju se najreprezentativnijim spomenicima starije hrvatske baštine. Najznačajnija je monumentalna rotunda sv. Donata (izvorno sv. Trojstva, kasnije nazvana po zadarskom biskupu, jednom od zadarskih svetih zaštitnika). Pripada tipu crkava dvostrukе ljske, s kružnom jezgrom koju uokviruje ophodni prolaz prstenasta oblika, kojemu odgovara galerijski hodnik na katu. Podignuta je početkom 9. st. u širem kvadrantu sklopa biskupije i katedrale, uz rub nekadašnjeg rimskog foruma. Vjerojatno je trebala imati funkciju biskupske kapele, ali i memorije sv. Stošije (sv. Anastazija), koja će se, međutim, kao zaštitnica grada trajno štovati u katedrali. Moći te sirmijske mučenice (iz vremena Dioklecijanovih progona) prenio je iz Konstantinopolisa biskup Donat (vjerojatno 808. god.).

Crkvu sv. Spasa na izvoru Cetine podigao je u 9. st. cetinski župan Gastika u spomen majci Nemiri i svojim sinovima. Crkva je izvorno imala troapsidalno svetište, a na zapadnoj strani predvorje s privatnom kapelom na katu i zvonik na pročelju (najbolje sačuvani zvonik u hrvatskoj rano-srednjovjekovnoj arhitekturi). Uz nju je velika nekropola (1102 istražena groba iz 9. – 14. st. s dragocjenim nalazima). Pod najvećim kamenim blokovima pokopani su najugledniji stanovnici tadašnje Vrhrike: tu je bio zavičaj Čubretića i Berislavića (dali su dva bana), glasovitim hrvatskim velikaškim obitelji 14. i 15. st.

Starohrvatski Solin. Razvio se uz rijeku Jadro – „hrvatski Jordan“ – istočno od ruševina Salonae. Istražene su crkve hrvatskih kraljeva: crkve sv. Marije i sv. Stjepana od Otoka, gdje je 1898. pronađena glasovita ploča s natpisom kraljice Jelene (+ 976); crkva u Gradini i „Šuplja crkva“ – krunidbena crkva kralja Zvonimira (11. st.). Nadgrobnu ploču kraljice Jelene otkrio je arheolog don Frane Bulić 1898. godine. Bulić je iz sitnih ulomaka uništenog sarkofaga uspio rekonstruirati čitav natpis koji, u hrvatskom prijevodu s latinskoga, teče ovako: U OVOM GROBU POČIVA SLAVNA JELENA, ŽENA KRALJA MIHAJLA II, MATI STJEPANA KRALJA, KOJA JE BILA VLADARICA. DNE 8. LISTOPADA UMRIJE. OVDJE BI SAHRANJENA GODINE OD UPUĆENJA GOSPODNEGA 967. ONA KOJA JE ZA ŽIVOTA BILA KRALJEVSTVU MAJKA POSTADE MAJKOM SIROTA I ZAŠTITNICOM UDOVICA. OVAMO POGLEDAVŠI, ČOVJEČE, RECI: BOŽE, SMILUJ JOJ SE DUŠI! Natpis je osobito važno povjesno vrelo prvoga reda temeljem kojega je uspostavljena genealogija hrvatskih vladara 10. stoljeća.

Kralj Krešimir IV. na reljefu u splitskoj krstionici. Krsni zdenac u Sv. Ivanu Krstitelju (izvorno Mali hram Dioklecijanove palače) sastavljen je od pluteja ranoromaničke predoltarske pregrade iz splitske katedrale. Na jednom je prikaz kralja Krešimira IV. (1058. – 1074.) na prijestolju (u 13. stoljeću premetnuto u krsni zdenac) koji je zaslужeno privukao veliku pozornost znanstvene literature. Bio je to ujedno prvi okrunjeni hrvatski kralj koji je izborio stvarnu jurisdikciju nad dalmatinskim gradovima.

Petar Krešimir IV. na krsnom zdencu u Splitu

ROMANIKA

Romanička umjetnost širi se trgovačkim, hodočasničkim i križarskim putovima koji su povezali Europu i romaniku učinili, uza sve regionalne razlike, posljednjim zajedničkim umjetničkim stilom cijelog kršćanskog svijeta. Nastaje u vrijeme političke, demografske, duhovne i gospodarske renesanse u Europi 11. st. i traje do u 13. st. U Hrvatskoj se u to vrijeme uspostavljaju brojne žilave autonomne komune. Nova politička i gospodarska stvarnost kruni se statutima više ili manje samostalnih gradskih komuna na obali između Istre i Boke, u vijencu gradova od Raba i Krka, preko Zadra, Šibenika, Trogira, Splita, Hvara, Korčule, do Dubrovnika i Kotora, koji su se našli u moćnim interesnim sferama Ugarske, Venecije i Sklavinijske u zaleđu – transformiranih u cvatna kneštva, banovine i kraljevstva o kojima danas, nakon turske kataklizme, u unutrašnjosti zemlje svjedoče samo piramide arhivskih isprava te raspršeni fragmenti i ruine.

Radovanov portal u Trogiru

Trogir –katedrala – Radovanov portal.

Trogir je preživio avaro-slavenska rušenja kroz prvu polovicu 7. st., s još nekoliko antičkih naselja na kopnu (Zadar, Split, Kotor), emancipirajući se nakon rušenja Salone kao samostalna komuna. Hrvatski vladari i župani povremeno su boravili u Trogiru, stoljući u obližnjim Bijaćima. Grad je opasan zidinama u 13. st., a na mjestu nekadašnjeg rimskog foruma započela je 1300-ih godina gradnja komunalne lože i Vijećnice. Novi temelji katedrale sv. Lovre blagoslovjeni su početkom 13. stoljeća, nakon što je u mletačkom rušenju grada 1171. stradala starija. Istinski zaštitni znak trogirskog kiparstva jest djelo majstora Radovana nastalo 1240. godine u osebujnoj i originalnoj sintezi romanike i gotike. Radovan je najznačajniji kipar hrvatske srednjovjekovne umjetnosti. Potpisao se na glavnom portalu u zapisu koji teče pod lunetom, gdje ga se slavi kao „najboljeg od svih u ovoj umjetnosti“. Zbog iznimne vrijednosti njegove povijesne cjeline i pojedinih spomenika grad je 1997. upisan u Registar svjetske baštine UNESCO-a.

Rab – grad / katedrala

Grad (lat. *Arva*) kojemu je 10 g. prije Krista car August darovao zidine i kule, nastao je na strmim liticama između dviju prirodnih luka, u najljepšem spoju prirodne i kulturne baštine. Srednjovjekovni grad baštinio je potpuni

kontinuitet, preobrazivši izvorno pravolinijsku mrežu ulica u sustav u kojemu prevladavaju komunikacije koje teku uzduž poluotoka. Na njegovom pak hrptu dominira niz od četiriju romaničkih zvonika. U nizu romaničkih gradnji najznačajnije su katedrala Uznesenja B. D. Marije s nenadmašnim „velim zvonikom“, sklop samostana sv. Andrije, te samostanska crkva sv. Ivana Evangeliste. Povijesna jezgra sačuvala je mnoge aspekte izvornog srednjovjekovnog izgleda, te bi zacijelo i ona zaslužila upis na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine.

Festa Svetoga Vlaha. Dubrovnik i njegov zaštitnik sveti Vlaho već čitav milenij istinski su sinonimi. Festa koja se priređuje svake godine u čast sv. Vlaha izrazito je državna svečanost, sa strogo utvrđenim obrednim ceremonijalom, uz sudjelovanje gradskih vlasti (nekoć kneza s vladom Dubrovačke Republike), čitavog klera, vojske, gradskog i vangradskog puka – svih u punom ornatu svojih odora i nošnji. Svećenici u procesiji nose mnogobrojne moći zaštitnika i čitave obitelji svetih dubrovačkih zaštitnika i zagovaratelja. Festa sv. Vlaha uvrštena je 2009. godine na najreprezentativniju UNESCO-ovu Listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Zvonik splitske katedrale vjerojatno je najizvornija srednjovjekovna građevina na hrvatskoj obali. Počeo se graditi sredinom 13. stoljeća na mjestu predvorja nekadašnjeg Dioklecijanova Mauzoleja. Po vitkosti i transparentnosti, po stepenastom sužavanju prema vrhu i po samoj ideji postavljanja stupova na uglove masivne gradnje – na Jadranskoj obali nema mu analogija. Njegovo prizemlje predstavlja zapravo obnovu ideje antičkog slavoluka, a usto se u vijencima i kapitelima, konzolama, lukovima i općenito u raskošnoj dekoraciji, povodi za arkadama Peristila i Zlatnih vrata careve Palače – stilom koji bismo mogli nazvati renesansnim prije renesanse. Između 1890. i 1908. bio je iz temelja restauriran uz više izmjena izvornog izgleda, osobito u završnom katu. Vrijeme početka gradnje otkriva nestali natpis iz 1257. g. koji je spominjao Kolafisu („Golubicu“), udovicu splitskog kneza Ivana Frankopana, kao donatoricu zvonika.

Vratnice Andrije Buvine. Godine 1214. godine splitska je katedrala dobila (izvorno obojene i pozlaćene) vratnice koje je izrezbario domaći majstor Andrija Buvina. Predlošci kojima se Buvina služio u nizanju prizora iz Kristova djetinjstva, javnog djelovanja i muke (28 udubljenih kaseta na dvama krilima vratnica, od Navještenja do Uzašašća) očigledno su bili nejedinstveni, pa se opravdano upozorava na konzervativnu bizantsku ikonografiju, koliko i na suvremene zapadnjačke sheme što ih je on mogao usvojiti posredstvom tadašnjeg nadbiskupa Bernarda, koji je u Split donio „mnoge dragocjene rukopise“.

Kula Kneginiec. Nakon što je Andrija II. Arpadović (vladao 1205. – 1235.) naslijedivši svog brata Emerika postao hrvatsko – ugarski kralj, gradu Varaždinu dao je 1209. godine naslov slobodnog kraljevskog grada, prvog u Hrvatskoj. U povelji spominje i kneginečku kulu pod nazivom „Kehne“, od čega je i kasnije nastalo ime Kneginiec. Veli da se time želi odužiti Varaždincima, „koji su ga častili, dok bijaše zatvoren u Knegincu“. Kralj je godine 1217. krenuo iz Splita u križarsku vojnu, ali se ubrzo iz nje vratio. Po povratku je zatekao državu u velikom neredu. Niže plemstvo tražilo je poštivanje zakona i svojih prava. Kralj je bio prisiljen sazvati 1222. godine Sabor i izdati Zlatnu bulu. Tim je dokumentom ograničena kraljeva vlast i samovolja velikaša. Zlatna je bula u početku bila samo privilegij, a kasnije je postala najznačajniji zakon. Na nju su prisezali svi hrvatsko-ugarski kraljevi prilikom krunidbe.

Split s Dioklecijanovom palačom

GOTIKA

Gotika je umjetničko razdoblje kasnog srednjeg vijeka koje je trajalo oko tri stotine godina, u Hrvatskoj od 13. do 15. stoljeća, a u nekim pojavnostima i znatno dulje. Zadovoljavajući vjerske potrebe socijalno izrazito uslojenog društva, u gotičkom je stilu oblikovan čitav niz izrazito laičkih sadržaja srednjovjekovnog grada: gradske vijećnice i lođe, kuće i palače, ladanjske vile i, prije ičeg drugog, fortifikacije, koje do danas dominiraju vanjskim izgledom brojnih naših gradova. Istodobno, za gotiku je karakteristična nova, neposrednija doživljajnost prirode i ljudske naravi. U pogledu tehničkih vještina mnoga od ostvarenja gotičkih arhitekata, klesara, drvorezbara, zlatara i slikara, i danas će nas zadiviti, baš kao suvremenike u vrijeme svoga nastanka.

Zagrebačka katedrala, najvelebnija je biskupska crkva jugoistočno od Alpi. Nastala je u drugoj polovini 13. st. nakon povlačenja Tatara koji su srušili raniju građevinu. Posebno je impresivan kor – prva velika gotička gradnja kontinentalne Hrvatske. Obnova je nastavljena u 14. i 15. stoljeću, a u 16. stoljeću katedrala je utvrđena zidinama i kulama. Između 1633. i 1641. dobila je i masivan toranj izведен po projektu Hansa Alberthalera, koji je u katedrali 1632. izveo mrežasti kasnogotički svod nakon što je stari srušen u požaru. Temeljito je obnovljena u neogotičkim oblicima nakon Velikog potresa 1880. po nacrtima bečkog graditelja F. Schmidta i njegova učenika Hermanna Bolléa.

Stonske zidine. Ston i Mali Ston podignuti su kao planirana naselja na dva kraja prevlake koja spaja Pelješac s kopnom, štiteći poluotok veličanstvenim fortifikacijskim sustavom. Smješteni na dvama morima (Mali Ston u dubokom Neretvanskom kanalu, Ston u Stonskom), razvijali su se na solanama od kojih je Dubrovačka Republika dobivala čak dvije trećine svih prihoda. Ušavši u posjed Pelješca, Dubrovčani su 1333. utemeljili današnji Ston, opasavši ga 980 m dugim zidinama okrunjenim tvrđavom Podzvizd. Nad Malim Stonom, opasanim četverokutom zidinom, bdjela je pak tvrdava Koruna s četirima kulama okrenutima moru.

Stonske zidine

Palača ob. Papalić. Kompleks zgrada koje je sredinom 15. stoljeća u jedinstvenu cjelinu povezao projekt Jurja Matejeva Dalmatinca. Ljepotom arhitektonске izvedbe ističe se zatvoreno dvorište s bogato ukrašenim portalom i ložom, te dvorana prvog kata s reprezentativnim četverodjelnim prozorom i oslikanim, rezbarenim drvenim stropom. Najbolji hrvatski graditelj i kipar svoga doba u Splitu je radio na više plemićkih palača, a podigao je znamenitu kapelu bl. Arnira (1444.) uz crkvu sv. Eufemije, u sklopu samostana benediktinki pred sjevernim zidinama Dioklecijanove palače, i ciborij s oltarom sv. Staša, splitskog suzaštitnika, u katedrali (1448.). U Papalićevoj palači početkom 16. st. nalazila se zbarka antičkih kamenih natpisa iz Salone. Danas je sjedište Muzeja grada. U muzejskoj postavi, prikazano je razdoblje autonomne gradske komune (gradski Statut, grb i novac, te romanička skulptura sa zvonika katedrale), doba mletačke uprave u kojem središnje mjesto pripada književnom krugu Marka Marulića. Izloženo je i oružje koje se koristilo u bitkama za obranu Splita.

Stari grad. Spominje se prvi put u 12. stoljeću i vjeruje se da je tada bio utvrđeno sjedište varaždinskih župana, nalazeći se u neposrednoj blizini naselja, zaštićenog manje sigurnim utvrdama od drvenih ograda. Već 1209. Varaždin je od kralja Andrije II. dobio povlastice kraljevskoga i slobodnoga grada – najvećeg u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Kaštel koncem 14. stoljeća dolazi u vlasništvo grofova Celjskih, a iz tog gotičkoga doba preostala je kvadratična ulazna kula s početka 15. stoljeća. Stari grad danas je sjedište Muzeja grada.

Varaždin, Stari grad

RENESANSA

Hrvatska je renesansna kultura izrazito višejezična. Latinski bijaše jezik učene i pretenciozne literature, instrument znanosti i diplomacije; talijanski je omogućavao sve komunikacijske pogodnosti u trgovini i pravu; hrvatski jezik je bio pak najpogodniji u traženju neposrednog, emocionalno obojenog iskaza bilo da je riječ o afektivnom stihu, svadbenoj komediji ili nabožnoj poduci. Neizbjegna osmoza među tim jezičnim svjetovima često daje izrazitu notu originalnosti nizu djela humanističkih pisaca koji se javljaju u većini hrvatskih sredina. Nastaju značajna djela renesansne umjetnosti, arhitekture i kiparstva. Osobito u gradovima na hrvatskoj obali tog doba formirale su se istinske humanističke republike. Najvrsniji među njima obilježili su razvoj umjetnosti i u drugim sredinama, u unutrašnjosti zemlje, u Ugarskoj i Italiji, gdje su bili prepoznati kao Schiavoni (Hrvati) – poput arhitekta Lucijana i kipara Franje Vranjanina – Laurane, Ivana Duknovića, i slikara Jurja Čulinovića, Andrije Medulića, Julija Llovića, Federika Benkovića i drugih. U renesansno, dakako, i barokno doba Dubrovnik je posebno žarište humanizma, središte domaće slikarske škole (Lovro Dobričević, Nikola Božidarević); središte književne republike (Marin Držić, Junije Palmotić, Ivan Gundulić), na čijim je tradicijama u preporodno vrijeme 19. stoljeća oblikovan suvremenih hrvatskih književnih standarda.

Dubrovnik – Knežev dvor; Minčeta; ljetnikovci

Najmarkantniji dubrovački spomenik njegove su srednjovjekovne zidine s nizom kula i bastiona te par samostalnih tvrđava. Najsjeverniju točku zidina čuva impozantna Minčeta građena prema projektu glasovitog firentinskog arhitekta Michelozza Michelozzija, odnosno Jurja Dalmatinca. Novi duh najbolje odražava kultura renesansnih ljetnikovaca, prije svega onih s dubrovačkoga područja, gdje dokumentirano postoje oko tri stotine takvih ladanjskih sklopova. Riječ je o fenomenu europskoga dometa. Sorkočevićev ljetnikovac, paradigma čitavog niza drugih, sagrađen je do 1521. g. u prijelaznom gotičko-renesansnom stilu, u kojem su zidane najznačajnije onodobne dubrovačke građevine – Knežev dvor, Vijećnica i Divona. Od godine 1997. Dubrovnik je na UNESCO-ovoj Listi svjetske kulturne baštine.

Šibenik, katedrala sv. Jakova

Šibenik – katedrala sv. Jakova. Građena je isključivo kamenom, u organičkoj stopljenosti arhitekture i skulpture, kao trobrodna bazilika (38x14 m, s 38 m visine na vrhu kupole). Katedrala je zasigurno najizvornije djelo hrvatske umjetnosti 15. stoljeća, pa se s punim pravom nalazi u svakoj antologiji ranorenässance umjetnosti. Montažni sustav u konstrukciji apsida i krstionice, svodova i kupole – koncepcija po kojoj se podudaraju unutrašnji i vanjski konstruktivni elementi, odnosno, kojom se unutrašnji prostor projicira na vanjski, te trolisno pročelje bazilike, znanstvena literatura prepoznala je kao originalnu arhitektonsku invenciju Jurja Matejeva Dalmatinca, najpunokrvnije ličnosti naše starije umjetnosti. Njegov uistinu kongenijalni nastavljač bio je Nikola Ivanov Firentinac koji dovršava gradnju bočnih brodova i krovnog svoda izvedenog od masivnih

utorenih ploča, te diže kupolu. Kupola je iznova rastavljena i sastavljena 1995. – 8. nakon što je bila pogodjena mećima jugoslavenske avijacije u Domovinskom ratu. Povjesna jezgra Šibenika s katedralom sv. Jakova (zaštitnik grada, koji se slavi 25. srpnja) upisana je na UNESCO-ovo Listu svjetske baštine 1998. god.

Karlovac. Tvrđava nazvana po nadvojvodi Karlu Štajerskom, podignuta je tijekom 1579. godine na najosjetljivijem dijelu Vojne krajine u Hrvatskoj, na ušću Korane u Kupu. Ima tlocrt masivne šesterokutne zvijezde, s po jednim šiljatim bastionom na svakom uglu, čime je parirala modernom topničkom oružju. Gradnju je vodio Martin Gamber, talijanski arhitekt-inženjer. U središtu tvrđave koja je spajala vojno i civilno stanovanje nalazi se trg oko kojeg je raspoređena ortogonalna mreža ulica.

Procesija za križen. U tradiciji pučkih pobožnosti na Hvaru najautentičnija je Procesija za križem, koja se održava u noći između Velikog četvrtka i Velikog petka u krugu šest otočkih župa. Nastala je vjerojatno kao pokornička procesija na poticaj čudesnog događaja sa „sv. križićem“ koji je krvlju proplakao 1510. u Hvaru, usred napetosti između plemića i pučana, pred Pučku bunu. Procesije iz šest župnih crkava kreću točno u ponoć, tako da se nikada međusobno ne sretnu – što bi inače po pučkom vjerovanju bio predznak neke nesreće. Ophode svake župe predvode izabrani križonoše koji hodaju bosi, odjeveni u bijele bratimske tunike kao i svi članovi pratnje. Na UNESCO-ovoj je Listi svjetske nematerijalne baštine od 2009. godine.

Kapela bl. Ivana Trogirskoga. Po amalgamu arhitekture i kamene skulpture kapela trogirskog zaštitnika bl. Ivana Ursinija (1468.) u trogirskoj katedrali antologiski je primjer umjetnosti rane renesanse, s kipovima Andrije Alešija, Nikole Firentinca i Ivana Duknovića – vjerojatno najznačajnijeg hrvatskog kipara, koji je osim u zavičaju radio u Rimu, Budimu i drugim važnim središtima druge polovice 15. st.

Varaždinski Stari grad. Tijekom 15. st., kad je feudalni gospodar Staroga grada bio Ivaniš Korvin, vanbračni sin kralja Matije, kaštel se dodatno utvrdio kružnim kulama, potom i zemljanim bastionskim utvrdama. Od 1543. do 1562., u vrijeme kad ga je u vlasništvo preuzeo Ivan Ungnad, njegovu obnovu vodi talijanski arhitekt Domenico dell' Aglio, koji je tada poboljšavao i obrambeni sustav Graza. Kaštel je postao tip „Wasserburga“, utvrde okružene nasipima i jarcima ispunjenim vodom. U renesansnom stilu podignuti su dvorišni portici s toskanskim stupićima i balustradama. Koncem 16. st. stoljeća varaždinska tvrđava trajno dolazi u ruke mađarsko-hrvatske obitelji Erdödy.

BAROK

Kao i drugdje u Europi, barokna se umjetnost u Hrvatskoj javila se kao odjek velikih crkvenih reformi potaknutih Tridentinskim koncilom (1545. – 1563.). Javlja se, međutim, u vrijeme kada je najveći dio Hrvatske bio u otomanskim rukama, a preostali dio se nalazio pod svakodnevnom turskom prijetnjom. Široki obod prostora oko gotovo svih gradova pretvorio se u barokno vrijeme u skupocjeni mehanizam zemljanih utvrda i jaraka, vanjskih platformi, šiljatih bastiona, kliješta... Vrijeme je to, međutim, i tih gradnje niza malih, urbanistički skladnih gradića, dvoraca i palača, osobito nakon oslobođilačkih radova iz sredine 17. i tijekom 18. stoljeća, kada su fiksirane granice prema otomanskom teritoriju. Intenzivna graditeljska i umjetnička djelatnost zahvatila je u to doba sve hrvatske krajeve od Jadrana do Baranje.

Osječka Tvrđa. Barokni vojno-civilni grad s pravilno planiranim četvrtima i s popratnim vojarnama, upravnim zgradama, kućama, crkvama i samostanima, nastao je prema programu princa Eugena Savojskog da se na granici prema Osmanskom Carstvu formira sustav utvrđenih gradova. Gradnja Tvrđe, nad nekadašnjim turskim Osijekom – prema planu koji je bio sličan poznatim nizozemskim nizinskim fortifikacijama – trajala je od 1712. do 1722., makar se u manjem opsegu unutar nje radilo i do šezdesetih godina 18. stoljeća.

Crkva Majke Božje Snježne u Belcu. Malo gdje je barokna vjerska scenografija na tako sugestivan način objedinila crkvenu arhitekturu, oltare, namještaj i slikarije. Sve to nastalo je po narudžbi zagorskog plemstva koncem tridesetih i početkom četrdesetih godina 18. stoljeća. Freske je naslikala svedjelatna pavljinska radionica Ivana Rangera. Oltari su djelo vodećih kipara iz Graza. Makar nije monumentalna veličinom, crkva u Belcu je paradigmatska po karakterističnoj ravnopravnoj i naglašenoj suradnji više umjetničkih medija i izrazitoj ambijentalnoj vrijednosti.

Sinjska Alka. Alka je viteško natjecanje u kojemu alkari na konjima u punom galopu (brzina ne smije biti manja od 45 km/h) dugačkim kopljima gađaju željeznu alklu obješenu o konopu preko trkališta (na 3,22 m visine). Organizira se svake prve nedjelje u kolovozu, po uzoru na srednjovjekovne viteške turnire u spomen pobjede 700 sinjskih vitezova nad mnogo brojnijom turskom vojskom (60.000) koja je opsjedala Sinj 1715. god. Koliko alkarsko nadmetanje, toliko je impresivna i svečana povorka. Alkari mogu biti samo neporočni žitelji Sinja i Cetinske krajine, tu rođeni i od cetinske obitelji. Na UNESCO-ovoju je Listi svjetske nematerijalne baštine od 2009. godine.

Osječka Tvrđa

Klis. Strateški značaj tvrđave nad prijevojem (340 m) između Kozjaka i Mosora, bolje rečeno između mora i unutrašnjosti Dalmacije, bio je iznimno važan tijekom čitave povijesti. Godine 1537. pao je u turske ruke, unatoč opjevanoj herojskoj obrani senjskog i kliškog kapetana Petra Kružića. Oslobođen je u vrijeme Kandijskog rata 1648. godine. Nepravilna poligonalna forma tvrđave odredena je geomorfološkim oblikom hridine. Ima tri obruča zidina. Oblikovana je u širokom vremenskom rasponu od kasne antike do 19. st., očuvavši mnoge elemente srednjovjekovne utvrde. Sredinom 17. st. dobila je nekoliko bastiona u prvom i trećem obzidu tvrđave i nove cisterne, spremišta streljiva, kvartire za posadu. Džamija sagradena nakon 1537. g., podignuta na ostacima starohrvatske i gotičke crkve, pretvorena je u baroknu crkvu sv. Vida očuvavši više elemenata islamske arhitekture.

Barokni Varaždin. Sve do strašnog požara 1776. Varaždin je bio civilno upravno središte tadašnje Kraljevine Slavonije. Odlukom Marije Terezije 1756. godine Varaždin je, naime, određen kao sjedište vlade, stvarno u statusu glavnoga grada Hrvatske. (Sjednice vlade održavale su se u dvorani palače obitelji Drašković na glavnom gradskom trgu.) Tu ulogu tada je preuzeo zagrebački Gradec. U obnovljenom gradu podignut je niz važnih palača, crkava i samostana. Najsljekovitija palača jest Patačićeva, sagrada 1764., s najljepšim portalom u sjevernoj Hrvatskoj. Isusovačka crkva Marijina Uznesenja (danasa katedrala), nastala je po uzoru na ranobaroknu crkvu sv. Katarine u Zagrebu. Glavni trg jedan je od najljepših trgova sjeverne Hrvatske, sa zgradom vijećnice iz 15. stoljeća, s pročeljem koje je današnji izgled dobilo u rekonstrukciji zgrade 1791. – 93. godine.

Varaždin

Varaždin, glavni trg

XIX. stoljeće

Pretprošlo stoljeće ubrzalo je povijest: građanstvo je na sceni, promet je prokolao novim komunikacijama, industrija je preobrazila krajobraz Europe, pa tako i Hrvatske. Izumi pretiču jedan drugoga. Revolucionarni poklič koji zagovara jednakost doveo je barem do ukidanja kmetstva. Prosvjetiteljski ideali 18. st. dobili su opipljivost u cijeloj gami novih školskih ustanova, novoosovljena nacionalna svijest upravila je novim smjerovima sve aspekte društvenog razvoja. Umjetnost se više ne može imenovati jedinstvenim pojmovima: klasicizam, bidermajer, romantizam, obnova svakovrsnih historijskih stilova, eklekticizam... odmjenjuju se, ali i preslaguju. Nove potrebe traže nove oblike. Gradovi dobivaju nove regulatorne osnove i niz novih atributa koji će ih do danas obilježiti u njihovoј prepoznatljivosti.

Općinsko kazalište u Rijeci. Rijeka već 1805. dobiva Korzo – biljeg buduće jadranske metropole – a među tolikim važnim zgradama i prvo veliko kazalište na našem tlu. Projektirao ga je 1883. specijalizirani arhitektonski atelijer Hermana Gottlieba Helmera i Ferdinanda Fellnera u Beču – desetak godina prije zagrebačkoga, podignutog također u neobaroknom slogu i kao samostojeću građevinu na prostranom trgu.

„Lenucijeva potkova“ u Zagrebu. Neorenesansni raster s nizom zelenih trgova u središtu zagrebačkog Donjega grada sjedinio je (od 1887. do 1912.) prometnice i šetališta, parkove i igrališta, stanovanje i brojne reprezentativne zgrade javne, kulturne i obrazovne namjene od najvišeg nacionalnog značenja: Zrinjevac, Strossmayerov, Tomislavov, Svačićev, Marulićev, Mažuranićev i Kazališni trg (danas Trg maršala Tita). Čitava cjelina ulazi u vrh rješenja europskog urbanizma toga vremena, a nazvana je po urbanistu Miljanu Lenuciju (1849. – 1924.), premda se naslućuje i mogući udio Hermanna Bollea, koji je u isto vrijeme na istome prostoru gradio Akademijinu palaču, Kemijski laboratorij te Botanički vrt koji se proteže uz južni obod potkove.

Dvorac Trakošćan jedan je od najpoznatijih dvoraca u Hrvatskoj; nalazi se u Hrvatskom zagorju, 40 km jugozapadno od Varaždina. U jezgri su mu renesansne kule s baroknim kruništima, no današnji oblik u bitnoj je mjeri obilježen obnovom u romantičnom duhu, odnosno neogotičkom stilu, koje se poduhvatio 1850. – 1860. podmaršal Juraj Drašković, koji je zapušteni zamak pretvorio u rezidencijalni dvorac, u cijelosti preuredivši i okoliš, s park-šumom, umjetnim jezerom i vrtnim objektima.

Dvorac Trakošćan

Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu. Gotovo je svaki veći grad od Osijeka do Dubrovnika u to vrijeme dobio kazališnu zgradu, u pravilu u nekom od neostilova, pa je tako kazalište podignuto i u Varaždinu (izvorno: „Stadttheater und Redoute“) u neobaroknom stilu. Građeno je prema samostalnom projektu Hermana Gottlieba Helmera (1871. – 73.), koji je inače u pravilu radio u tandemu s Ferdinandom Fellnerom (vidi gore.) Zajedno su izgradili čak 48 kazališta po Austro-Ugarskoj i drugdje u Europi.

Splitske Prokurative. Najljepši među novijim gradskim trgovima započet je šezdesetih godina 19. st. za gradonačelnika Antonija Bajamontija (1860. – 1880.), a inspiriran je talijanskom administrativnom gradnjom onoga doba. Ime je dobio po venecijanskim Prokurativama. Zatvoren je trima krilima koja prema trgu s bočnih strana imaju trijemove, dočim je prema moru u fokusu stajala monumentalna fontana (srušena 1947.).

Split, Prokurative

XX. stoljeće

Stoljeće koje u mnogočemu nije dovršeno: po svršetku svjetskog rata 1918. mislilo se da je posljednji, a danas svjedočimo samo novim doktrinama po kojima se i dalje vodi, unatoč tolikim mirovnim proklamacijama; krize u kojima je teško razlikovati lokalne od globalnih uzroka samo se smjenjuju; identiteti zajednica i nacionalni identiteti na jednako su kušnji; slika umjetničkog razvoja – kako se predstavlja u općoj povijesti umjetnosti – u mnogočemu zrcali premoć centara ekonomske moći.

Sveučilišna knjižnica u Zagrebu (1910. – 13.) jedan je od vrhunaca secesijske arhitekture ne samo u Hrvatskoj. Projektirao ju je arhitekt Rudolf Lubynski (1873. – 1935.), prema iskustvima stičenim pri gradnji Sveučilišne knjižnice u Heidelbergu. Velika čitaonica kupa se u obilju svjetlosti sa stropa i velikih bočnih prozora. Vanjština asocira na dostojanstvo antičkih hramova, ali s deklaracijom izrazito moderne funkcionalnosti. Unutrašnjost je istinska secesijska sinteza različitih umjetničkih medija, uz doprinose ponajboljih tadašnjih hrvatskih slikara i kipara.

Meštrovićev Zdenac života na trgu pred zagrebačkim HNK / Kip Grgur Ninski pred Zlatnim vratima Dioklecijanove palače. Riječ je o najizrazitijim djelima velikog hrvatskog umjetnika iskonskog talenta, formiranog u Beču, zarana prožetog Rodinovom kiparskom poetikom. Europu je zatravio elementarnom – smatrali su – rasnom slavenskom snagom, pa se oko Prvog svjetskog rata nametnuo i kao prorok nacionalnog osamostaljenja Južnih Slavena. Zdenac života nastao je 1906. godine. Izliven u bronci, postavljen je na zagrebačkom trgu 1912. godine, ali je prethodno Meštar u pismima Anti Trumbiću iskazivao želju da bude isklesan za splitski Đardin! Njegov brončani kolos – kip Grgura Ninskog, prvotno je bio postavljen nasred carskog Peristila.

Bez obzira na činjenicu da mu je opus prošao čitav raspon stilskih izričaja, valja se podsjetiti čuvene Rodinove konstatacije da je Meštrović „prirodni fenomen“.

Morske orgulje u Zadru. Projektirao ih je Nikola Bašić kao iznenadjujuće radostan zaključak zapadnog dijela zadarske rive. Zvukove proizvodi more, odnosno valovi, a svirale su složene u sedam zvukovnih skupova od dvaju durskih akorda (G i C6) koji se izmjenjuju kao glazbene skale. Izbor tonova i akorda napravljen je na glazbenoj matrici klapske pjesme. U neposrednoj blizini je i „Pozdrav Suncu“, istog projektanta, instalacija koja nas podsjeća na jedan od najljepših zalazaka sunca uopće. Morske orgulje postale su obvezna točka razgleda Zadra, baš poput Sv. Donata, svjedočeći da suvremena arhitektura i danas ima snagu simboličkog izražavanja, kao stara.

Zadar, morske orgulje i PozdravSuncu
Nikole Bašića

Gradsko groblje u Varaždinu. U nizu velikih grobljanskih ambijenata – (Rijeka, Split, Dubrovnik, Zagreb, ali i Šibenik, Sutivan; iznad svega ne zaboravimo Bolléovo neorenesansno groblje Mirogoj) – varaždinsko je najneobičnije po intimnom spoju parkovne i grobljanske atmosfere. Nastalo je, reklo bi se, više vizijom nego projektom Hermanna Hallera već u 19. stoljeću, ali ga je sam autor postupno uređivao od 1905. do 1947. godine (kao nekadašnji nadziratelj), skulpturalno oblikujući krošnje javora, breza, jasena i tuja, stvorivši nezaboravni slijed zelenih slika svjetla i sjena. Zahvalni Varaždinci Halleru su posvetili Aleju lipa, koja povezuje groblje i stari dio grada.

Splitski stadion. Hajdukov stadion u Splitu izведен prema projektu (1976. – 1979.) Borisa Magaša koji se projicira svojom gotovo kaligrafskom siluetom i ljepotom apstraktne statue – na zeleni fond Marjana, plavetnilo Kaštelanskog zaljeva i na purpurnosive masive Kozjaka i Mosora, postao je jedan od velikih znakova splitskog i hrvatskog identiteta.

Varaždinsko groblje

Naš Kovčežić trebao bi dobiti odjeljak i za goleme fond prirodne baštine – nacionalne parkove, rezervate i parkove prirode, ali ovdje samo upućujemo na izvrsnu internetsku stranicu koja će biti dostatan da nadoknadi lakunu: <http://www.cromaps.com/prirodna-bastina/>

Nacionalni parkovi

- Plitvička jezera
- Paklenica
- Risnjak
- Mljet
- Kornati
- Brijuni
- Krka

Rezervati prirode

- Hajdučki i Rožanski kukovi
- Bijele i Samarske stijene

Parkovi prirode

- Učka
- Papuk
- Lonjsko polje
- Telašćica
- Biokovo
- Velebit
- Medvednica
- Kopački rit
- Žumberak – Samoborsko gorje

Svakako preporučujemo i: <http://www.kulturni-turizam.com/>

Taj se portal možda na najcjelovitiji način (premda ga treba u mnogočemu dopuniti, primjerice baš za splitske spomenike) namijenjen je „svima koje zanimaju kultura, tradicija, povijesna i prirodna baština, gastronomija, događaji i sl. hrvatskih destinacija. Također, naći će se tu i informacija o seminarima, kongresima, radionicama, radovima i svemu ostalom povezanom s kulturnim turizmom. Tu ćete moći pronaći i organizirane ture, informacije kako doći do zanimljivih lokacija, datume raznih zbivanja.“

Izvori:

http://hr.wikipedia.org/wiki/Kulturna_ba%C5%A1tina

http://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_heritage

http://www.greenhome.co.me/fajlovi/greenhome/attach_fajlovi/lat/projekti/zeleni-resursni-centar/2011/10/pdf/Konvencija_o_zastiti_svjetske_kulturne_i_prirodne_bastine.pdf

http://portal.unesco.org/en/ev.php?URL_ID=13055&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

www.kultura.hr

Portal okuplja i predstavlja digitalne zbirke i digitalnu građu hrvatske kulturne baštine. Cilj je portala prikazati javnosti putem interneta baštinu koju nasljeđujemo i prepuštamo novim generacijama.

<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

Na portalu Ministarstva kulture mogu se naći brojne informacije o pokretnoj, nepokretnoj, nematerijalnoj i arheološkoj baštini RH, baštini koja je pod zaštitom UNESCO-a te pretraživati register kulturnih dobara RH.

www.culturenet.hr

Web centar hrvatske kulture. Culturenet.hr, projekt koji su pokrenuli Ministarstvo kulture RH i Institut otvoreno društvo - Hrvatska, teži objediniti raspoložive informacijske resurse o hrvatskoj kulturi.

www.mdc.hr

Muzejski dokumentacijski centar javna je ustanova osnovana 1955. godine kao dokumentacijska, informacijska i komunikacijska točka hrvatske mreže muzeja. Putem svoje osnovne djelatnosti - dokumentacijske, informacijske, savjetodavne, muzeološke, istraživačke, obrazovne, izdavačke, knjižnične i izložbene - MDC sudjeluje u razvoju hrvatske i svjetske mujejske zajednice.

<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/digitalna-muzejska-bastina-online/online-zbirke/>

Portal Muzejskog dokumentacijskog centra, linkovi na digitalizirane zbirke hrvatskih muzeja.

<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/digitalna-muzejska-bastina-online/online-izlozbe/>

Portal Muzejskog dokumentacijskog centra, linkovi na on-line izložbe hrvatskih muzeja.

<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/digitalna-muzejska-bastina-online/virtualne-izlozbe/>

Portal Muzejskog dokumentacijskog centra, linkovi na virtualne izložbe hrvatskih muzeja.

<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/digitalna-muzejska-bastina-online/virtualni-muzeji/>

Portal Muzejskog dokumentacijskog centra, linkovi na virtualne muzeje u Hrvatskoj.

<http://idb.arhivpro.hr/>

Digitalizirana baština iz nekoliko istarskih kulturnih ustanova.

<http://hrcak.srce.hr/>

Hrčak je centralni portal koji na jednom mjestu okuplja hrvatske znanstvene i stručne časopise koji nude otvoreni pristup svojim radovima ili minimalno bibliografskim podacima i sažecima svojih radova. Teme iz kulturne baštine obrađuju časopisi iz područja humanističkih znanosti.

<http://croatia.hr/hr-HR/Otkrij-Hrvatsku>

Na portalu Hrvatske turističke zajednice nalaze se brojni članci praćeni kvalitetnim slikovnim materijalom o kulturno-povijesnim, baštinskim, gastronomskim i drugim temama.

Vditelj Projekta:

Ante Peruzović, prof., ravnatelj Komercijalno trgovačke škole Split – voditelj projekta

Partneri i sudionici:

Katica Kalogjera-Novak, prof., ravnateljica Gospodarske škole Varaždin – partner projekta

Jasminka Martinović, prof., Hrvatska udruga poslodavaca – partner projekta

Josip Radić – koordinator projekta

Gorana Vajić – administratorica

Ankica Rubić – računovođa projekta

Dr. sc. Hicela Ivon – ekspert za metodologiju

Red. prof. dr. sc. Joško Belamarić – ekspert za kulturnu baštinu

Mr. Nansi Ivanišević, Ana Bučević, prof. – Prokulatura - Split

Neven Ćurković, dipl. oec. – predstavnik Ureda državne uprave u SDŽ

Predstavnici poslovnog i kulturnog sektora:

Željko Buljubašić, Trgovačko društvo Dujmovača d.o.o., Split

Ivo Pervan, Studio Pervan d.o.o., Split

Nedjeljko Klarić, galerist, Varaždin

Gordana Kokanović Krušelj, prof., Varaždinsko književno društvo, Varaždin

Gorana Barišić Bačelić, kustos pedagog - Muzej Grada Splita, Split

Jasminka Martinović, Hrvatska udruga poslodavaca, Zagreb

Predavači:

Dr. sc. Goran Nikšić, Split, mr. sc. Predrag Pale, Aquilonis, Zagreb, prof. dr. sc. Srećko Goić, Split, prof. dr. sc. Neven Šerić, Split, doc. dr.sc. Valerija Barada, Zadar, prof. dr. sc. Majda Tafra - Vlahović, Zagreb.

Profesori Komercijalno trgovačke škole, Split:

Jasenka Rašetina, dip. oec., Jasna Topić, dipl. oec., Marija Istenić, dipl.oec, Zdenka Krželj, dipl. oec, Lucija Čapalija, prof. geografije i filozofije, Velimir Ćurčija, dipl. oec., Kristina Jerčić, prof. povijesti i filozofije, Vanja Perković, dip. ing. elektrotehnike, Suzana Ković, prof. hrvatskog jezika i slavenskih filozofija, Vina Jerković, prof. engleskog jezika i književnosti, talijanskog jezika i književnosti.

Profesori Gospodarske škole, Varaždin:

Dubravka Biškup, prof. njemačkog i ruskog jezika, Igor Skupnjak, dipl.oec., Marko Godinić, prof. povijesti i geografije, Ivana Česi, dipl. oec., Jasminka Behin, dipl. oec., Jasminka Kelemen, dipl. informatičar, mr.sc. Melania Klarić, prof. njemačkog i francuskog jezika, Nevenka Vukašinović, dipl. ing. prehrambene tehnologije, Sandra Kuča, dipl. oec, Vesna Zver, dipl. oec.

Učenici – sudionici ljetnog kampa

Komercijalno-trgovačka škola, Split:

Antea Banovac, Matea Elez, Mia Kremić, Tonča Pavlov, Nikola Sedlar, Ivana Buće, Josipa Čudina, Marina Erceg, Petra Tolj, Jelena Višević, Stjepan Akalović, Nikolina Čaić, Lea Čorić, Karla Marušić, Željko Sinović.

Gospodarska škola, Varaždin:

Bukal Matea, Rabuzin Lucija, Kadi Valentina, Marković Marta, Papec Romana , Zavrtnik Fabijan, Pofuk Antonija, Šalig Martina, Jurinjak Antonela, Barukčić Dajana.

Gospodarska škola Varaždin

Bila nam je čast biti partnerom Komercijalno-trgovačkoj školi Split na projektu „Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti“ i zato zahvaljujemo nositelju projekta na ukazanom nam povjerenju.

Komercijalno-trgovačka škola Split kroz komunikaciju i rad s učenicima tijekom godina postala je svjesna činjenice da u postojećim kurikulima nedostaju znanja o kulturnoj baštini (materijalnoj i nematerijalnoj) naše zemlje i njezinom kulturnom identitetu. S obzirom na to da smo turistička zemlja, smatrali su da je nužno uključiti u nastavne programe sadržaje o kulturnoj baštini. Stoga smo zadovoljni što smo bili dijelom ovog projekta, od same ideje do konačne realizacije.

Projekt je djelatnicima i učenicima Gospodarske škole Varaždin otvorio nove poglede na povezivanje kulturne baštine s obrazovnim sadržajima nastavnih programa. Svi nastavnici naše škole uključeni u projekt vrlo su zadovoljni kvalitetom novih spoznaja koje su nam prenijeli vrsni stručnjaci kroz šest tematskih radionica. Time su naši nastavnici proširili znanje o kulturnoj baštini i dobili alate koji će im olakšati implementaciju sadržaja kulturne baštine u nastavne sadržaje.

Kvaliteta projekta potvrđena je na ljetnom edukacijskom kampu gdje su učenici kroz brojne radionice pokazali veliku zainteresiranost i entuzijazam u istraživanju kulturne baštine i osmišljavanju poduzetničkih ideja vezanih uz kulturnu baštinu.

Tijekom ljetnog kampa nastavnici su radili na sadržaju Priručnika koji je konačni rezultat ovog projekta. Osobito smo zadovoljni suradnjom i razmjrenom iskustava s kolegama iz Komercijalno-trgovačke škole Split i ostalim partnerima u Projektu te se nadamo da će se suradnja nastaviti i u budućnosti.

Katica Kalogjera-Novak, ravnateljica Gospodarske škole Varaždin

Hrvatska udruga poslodavaca

Hrvatska udruga poslodavaca kao aktivni član društva i relevantni socijalni partner kontinuirano naglašava da znanje jest kapital, i osobni, ali i društveni. To konkretno znači da obrazovni sustav – bez obzira na to je li državni ili privatni, mora poticati slobodno mišljenje, kreativnost, snalaženje i prilagodljivost. Zbog povećanja složenosti svijeta obrazovni se ciklus bitno produžuje, a specijalnosti se odabiru sve kasnije. Tako se i predvidivost potreba tržišta rada i tehnološkog razvoja za znanjima i vještinama uglavnom odnosi na završne godine srednjoškolskog strukovnog obrazovanja te visokog obrazovanja kao i na cjeloživotno učenje. Prepoznavanjem i ugradnjom „ključnih kompetencija“ u obrazovne programe potrebno je poticati sposobnost učenja i prilagodbe te jačati potencijale za kasniju specijalizaciju. Hrvatska mora imati takav obrazovni sustav koji je sposoban izgradivati kadrove koji mogu donijeti konkurentsku prednost gospodarstvu te stvarati proizvode i usluge visoke dodane vrijednosti.

Jedan od ključnih instrumenata za postizanje konkurentnijeg gospodarstva ali i društva u cjelini jest aktivna komunikacija i suradnja gospodarskog sektora i obrazovanja.

Projekt „Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti“, koji je pokrenula Komercijalno-trgovačka škola u Splitu sa svojim partnerima, odličan je primjer povezivanja sustava obrazovanja i poduzetništva. Upravo ovakvom vrstom povezanosti/suradnje poduzetnika, strukovnih škola i kulturnih institucija i udruženja možemo doprinijeti promjenama na području strukovnog obrazovanja.

Poznata je činjenica da u Hrvatskoj nešto više od polovine subjekata maloga gospodarstva posluje u okviru uslužnog sektora. Osvijestiti profesore i učenike, buduće aktere na tržištu rada, o vrijednosti znanja o kulturnoj baštini kao prednosti pri zapošljavanju u uslužnom sektorу jedan je od osnovnih ciljeva ovog projekta i odličan primjer sinergijskog djelovanja obrazovanja, stručnjaka (u ovom slučaju) s područja kulture i poduzetništva.

Kao predstavnici poslovnog sektora, u projekt su aktivno bili uključeni Željko Buljubašić pri trgovačkom društva Dujmovača d.o.o., galerist Nedjeljko Klarić te Studio Pervan d.o.o. Svi zajedno istaknuli su potrebu za ovakvim i sličnim projektima s obzirom na trenutno tržište rada koje zahtjeva i dodatna znanja i kompetencije. Uvezši u obzir županije Splitsko-dalmatinsku i Varaždinsku koje obiluju povjesno-kulturnim sadržajima, mlađi strukovnjaci s poznavanjem kulturne baštine svoje regije predstavljaju upravo profil zaposlenika kakav je potreban poslovnim subjektima uslužne kategorije.

Vjerujemo da bi upravo ovaj projekt i priručnik koji je pred vama mogli biti primjer kako je moguće i nužno strukovno obrazovanje prilagođavati i mijenjati sukladno pojavama i promjenama koje se oko nas gotovo svakodnevno događaju.

Isto tako, vjerujemo da projekt „Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti“, kao i brojni slični projekti, može pridonijeti povećanju nacionalne konkurenčnosti i razvoju gospodarstva temeljenog na znanju, povećanju razine znanja i kompetencija temeljenih na zahtjevima tržišta, što je osnova za bolju produktivnost i zapošljivost te uvođenje šire svijesti građana i tvrtki o cjeloživotnom učenju kao nužnosti za daljnji gospodarski razvoj.

Jasminka Martinović, Hrvatska udruga poslodavaca, Zagreb

Ured državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji

U Uredu državne uprave u svakoj hrvatskoj regiji/županiji postoji služba za društvene djelatnosti i njezin Odsjek za prosvjetu, kulturu, sport, tehničku kulturu i informiranje te ispostave u većim centrima. Cilj rada svih uključenih je pridonijeti razvoju kulture i obrazovanja, u suradnji s resornim ministarstvima, pružajući podršku i pomoći institucijama oba sektora kao i svima ostalima koji sudjeluju u tako važnom području.

Naslijedena administrativna ili birokratska logika stavlja u prvi plan *predmete* unutar kojih treba nadzirati, postupati ili proslijediti resornom ministarstvu odnosno inspekciji u daljnji rad.

Sudjelovanje u ovom Projektu, počevši od njegova osmišljavanja nadalje, za Ured je predstavljalo nasuprot tome pristup obilježen kreativnošću i željenim povezivanjem oba područja. Ovaj Projekt prepoznao je i naše nastojanje da pridonesemo njihovu zbližavanju i suradnji u stvarnom, kao i administrativnom smislu.

Bila je to prilika za povezivanje onog kreativnog u nama sa sviješću o poteškoćama u funkcioniranju sustava. Naš zajednički rad pokazao je da je moguće i nužno raditi u partnerstvu, jer nitko od nas, bez obzira na mogućnosti i ovlasti, ne može sam ostvariti najznačajnije ciljeve kulturnih ni odgojno-obrazovnih politika.

Povezanost sa Splitsko-dalmatinskom i Varaždinskom županijom, glavnim gradovima i ostalim nacionalnim, regionalnim ili lokalnim institucijama kao i predstavnicima civilnog društva, gospodarstva i umjetnika, ono je za što se zalažemo i na čemu ćemo i dalje nastojati. Na to nas upućuje i *Bijela knjiga o europskom upravljanju* prema kojoj se načelo *dobrog upravljanja temelji na ulozi građana, civilnog društva, lokalne samouprave i suradnji s njima*. Projekt koji se bavi baštinom, obrazovanjem i gospodarstvom zoran je primjer nužnosti rada u partnerstvu.

Iskustvo rada u ovom Projektu potvrđuje naš stav o često previdenom potencijalu Ureda kao mjesta koordinacije i sudjelovanja u stvarnoj afirmaciji kulture, osobito u odgoju i obrazovanju mladih.

Naše je sudjelovanje u ovom i sličnim projektima prema tome jest i svojevrsna poruka: administracija, ovaj Ured i ostale upravne institucije mogu itekako kreativno pridonijeti meritumu - kulturi i obrazovanju. Naša želja bila je i bit će pomoći svima onima kojima je na duši afirmacija i valorizacija baštine, pogotovo kolegama profesorima i učenicima. U konačnici, čuvati svoj identitet i razvijati svoju budućnost na vlastitim potencijalima mogu samo obrazovani i osvješteni građani. Uključeni učenici u ovaj Projekt su zacijelo naučili kroz ovo iskustvo.

Neven Ćurković, pomoćnik predstojnika Ureda državne uprave u SDŽ

Prokultura - Opservatorij kulturnih politika - Split

Udruga Prokultura – Opservatorij kulturnih politika - Split, nastoji pridonijeti drugačijem promišljanju kulture i njezine uloge u društvu ukazujući na važnost izgradnje partnerstva, informiranja i edukacije. Svojim dugogodišnjim djelovanjem i kulturno-edukativnim projektima nastoji staviti kulturu u središte razmišljanja i rasprava potičući očuvanje i razvoj posebnosti kao doprinos bogatstvu različitosti.

Projekti Prokulture ukazuju na potencijal *kulturnog sektora*, prvenstveno baštine, kao i na značaj njihove valorizacije u gospodarstvu s naglaskom na turizmu, najvažnijoj hrvatskoj razvojnoj odrednici. Udruga prati ostvarenja djece i mlađih, potiče ih u drugim sličnim projektima te pruža potporu razvoju svih vidova kulturnog stvaralaštva s naglaskom na značaju kulturnog i umjetničkog obrazovanja i upoznavanja s elementima kulturnog turizma. Kroz suradnju s inozemnim partnerima Prokultura Split potiče približavanje kulturne prakse, teorije i politike na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini što pridonosi razmjeni iskustava i znanja.

Projekt „Implementacija sadržaja kulturne baštine u kurikule predmeta strukovnih škola kao čimbenik ekonomskog razvoja i zapošljivosti“ u skladu je s temeljnim nastojanjima Prokulture u afirmaciji sustavnog pristupa u baštinskoj edukaciji. Spoznajom i njegovanjem baštine koja nas okružuje, *koju smo dobili na čuvanje od naših predaka s obvezom da je predamo našim potomcima*, osvijestit ćemo osobni, ali i zavičajni i nacionalni identitet.

Suvremena teorija i praksa upozoravaju pritom na važnost potencijala baštine u gospodarskom razvoju osobito kroz turizam, koji grade stručnjaci, ali i svi građani. Svjesni vrijednosti baštinenog, učimo poštovati i one koji pripadaju drugim kulturama i nacijama. Europa kojoj smo se i formalno priključili bit će bogatija u svojim različitostima za svako naše pojedinačno znanje, spomenik, običaj i jezik.

Iskustvo upravo završenog iznimnog projekta ostvarenog s Komercijalno-trgovačkom školom Split i Gospodarskom školom iz Varaždina, a koji su podržali HUP i njegove članice te jedinice regionalne i lokalne uprave, izvrsno je svjedočanstvo o učinkovitosti partnerstva.

Zahvaljujemo svima na nezaboravnom druženju i radu, uvjereni u neizbrisivost ljepote doživljaja i postignutih rezultata koje smo kroz ovu godinu dijelili.

Mr. Nansi Ivanišević, predsjednica

Muzej Grada Splita

Sadržaji o baštini trebali bi biti uključeni u odgoj i obrazovanje od najranije dobi te promišljeno integrirani kroz cijelo formalno obrazovanje. Razvijajući svijest o naslijedu koje nas okružuje, utiremo put razumijevanju i toleranciji, njegujemo znanje i gradimo identitet. Muzejske ustanove, kao i druge institucije u kulturi, tu igraju važnu ulogu, ali uz partnerstvo sa školama i drugim obrazovnim ustanovama. Brojni muzeji kod nas imaju razvijene edukativne programe koji su posebno osmišljeni za različite školske uzraste i usko su povezani s nastavnim planom i programom. Široki raspon tema kojima se bave muzeji nije teško povezati sa stručnim ili općim predmetima u srednjim školama. Na primjer, učenici prometno-tehničkih škola mogu u gradskom muzeju doznati sve o razvoju prometa u gradu kroz prošlost, učenici turističko-ugostiteljskih škola u etnografskim muzejima saznati će o tradicijskoj prehrani ili kulinarskim pomagalima iz prošlosti, a učenici obrtničkih škola o tradicijskim obrtima i alatima, itd. Mogućnosti su zaista neiscrpne. Ipak, suradnja muzeja i škole mora biti pravilno osmišljena, a učenici pripremljeni za posjet. Nastavnici i učenici mogu se služiti muzejima kao poligonama za brojne aktivnosti koje će obogatiti klasičnu nastavu, a učenike potaknuti na aktivnije sudjelovanje. Nastava u muzeju može biti organizirana samostalno ili u dogовору с muzejskim osobljem zaduženim за edukaciju i komunikaciju s posjetiteljima.

Široki spektar strukovnih zanimanja nalazimo u pomoćnim djelatnostima u baštinskom sektorу. Primjerice, u muzejima nisu zaposleni samo stručnjaci – kustosi, restauratori, pedagozi, već i brojno pomoćno osoblje – recepcioneri, čuvari, prodavači u muzejskim trgovinama, domari, električari, tehničari, spremaćice, i dr. Svi oni igraju važnu ulogu u pravilnom funkcioniranju muzejske ustanove. Budući muzejski zaposlenik u takvim zanimanjima svakako bi trebao biti barem djelomično educiran o baštini. Ozbiljne će ustanove voditi brigu o tome da svoje pomoćno osoblje i dalje educiraju jer je ono često u kontaktu s posjetiteljima. Također, turizam kao vodeća gospodarska grana zapošljava lepezu strukovnih zanimanja dok su kulturno-povijesni spomenici, muzeji i baština pod zaštitom UNESCO-a, uz jedinstvene prirodne ljepote našeg kraja, ključ po kojem je Hrvatska prepoznata kao jedna od vodećih mediteranskih turističkih destinacija. Zbog svega ovog, nužno je da znanje o kulturnoj baštini bude uključeno u strukovno obrazovanje jer su u konačnici sva zanimanja, izravno ili neizravno, povezana s turističkom industrijom.

Kvalitetno osmišljena suradnja škole i muzeja u neposrednom okruženju u temama koje se tiču baštine, interpretiranim kroz različite nastavne predmete, u konačnici može imati dugoročni pozitivni utjecaj na učenike kao pojedince, ali i na društvo u cjelini. Učenici razvijaju sposobnost za samostalan rad i istraživanje, izgrađuju nov odnos prema pojavama u društvu, razvijaju znatiželju te želju i potrebu za permanentnim obrazovanjem. Učeći o značaju vlastite baštine, oni će postaju svjesni, uvažavaju je i izravno doprinose njezinoj zaštiti. Baština tako postaje dio svakodnevnog života.

U budućnosti, opremljeni znanjem, utvrđenim stavovima i korisnim vještinama, učenici su bolji i kvalitetniji zaposlenici čija uloga u razvoju društva neće biti zanemariva.

Gorana Barišić Bačelić, kustos pedagog

SUMMARY

Commercial Trade School Split was one of the first schools to recognize the changes of labor market as well as the need for modernization of school curricula. Therefore, for several years now we have been encouraging the innovations in educational approaches. This time, cooperating with our partners, and with support from the European Union, we started the project entitled „Implementing cultural heritage content in vocational schools curricula as a factor in economic development and student employability“.

From the beginning, the main objective of the project has been to affirm and implement the contents of cultural heritage in vocational schools curricula as a comparative advantage and a trigger of economic development. Practically, with their knowledge of cultural heritage, drivers, salespersons as well as wellness centers, hospitals, railways and port staff would be the ones who directly influence the image and growth of their city and region.

The project was carried out in partnership with Business School Varaždin, Croatian employers association (HUP), State administration office in Split-Dalmatia County and association Prokultura Split. The participants in the project were teachers from schools in Split and Varaždin who in cooperation with experts in pedagogy and other fields have developed the methodology and the Manual you are holding in your hands.

This Methodology manual is distributed to various vocational schools in Croatia and represents the guide to enhancing the schools' curricula with cultural heritage content. Professors of general and vocational subjects will be able to use the examples from the Manual in the implementation of cultural heritage of their own region into their own curricula. This will reflect positively on students' knowledge and their chances for future personal development and future employment. Commercial Trade School Split and Business School Varaždin will start with the new program already this school year and, hopefully, other schools will follow soon.

During the project course, the professors participated in special trainings covering topics such as cultural heritage, communication technologies, entrepreneurship, marketing, multiculturalism and sustained development. The trainings were carried out by eminent professors, and the knowledge obtained was useful to them in a number of ways, thus ensuring the continuity and sustainability of the project in the future.

Other project activities included, among others, the purchase of computer equipment for schools in Split and Varaždin, as well as organizing a summer camp held in Pučišća, on the island of Brač. 25 students from Commercial Trade School and Business School participated in summer camp activities such as lectures in cultural heritage, marketing and entrepreneurship. The students presented themselves to various employers, thus expanding the social network and significantly increasing their chances for future employment.

The project itself represents a true milestone with great potential in becoming a very important juncture of cultural heritage as a great marker of identity and education adapted to modern labor market.

Ante Peruzović, principle of Commercial Trade School Split

CIP - Katalogizacija u publikaciji
S V E U Č I L I Š N A K N J I Ž N I C A
U S P L I T U
UDK 372.87(072.2)
930.85:37
KULTURNA baština u programima
strukovnih škola : metodološki priručnik
za nastavnike / <urednice Hicela Ivon,
Nansi Ivanišević>. - Split : Komercijalno-
trgovačka škola, 2013.
Bibliografija. - Summary.
ISBN 978-953-55018-1-7
1. Ivon, Hicela 2. Ivanišević, Nansi
I. Kulturna baština -- Odgojnoobrazovna
uloga
150326090

ISBN 978-953-55018-1-7